

T.C.
DOKUZ EYLÜL ÜNİVERSİTESİ
GÜZEL SANATLAR ENSTİTÜSÜ
TEKSTİL VE MODA TASARIMI ANASANAT DALI
Yüksek Lisans Tezi

**TÜLÜ TEKNİĞİ ÜZERİNE BİR ARAŞTIRMA VE ÇAĞDAŞ
TASARIM UYGULAMALARI**

Hazırlayan
Ecem TOSUN

Danışman
Doç. Sedef ACAR

İzmir / 2018

YEMİN METNİ

“Program Adı Yüksek Lisans Tezi olarak sunduğum “Tülü Tekniği Üzerine Bir Araştırma ve Çağdaş Tasarım Uygulamaları” adlı çalışmanın, tarafımdan, bilimsel ahlak ve geleneklere aykırı düşecek bir yardıma başvurmaksızın yazıldığını ve yararlandığım eserlerin kaynakçada gösterilenlerden oluştuğunu, bunlara atıf yapılarak yararlanılmış olduğunu belirtir ve bunu onurumla doğrularım.

Tarih
... / ... / ...

Adı SOYADI
İmza

TUTANAK

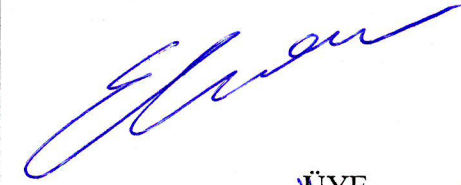
Dokuz Eylül Üniversitesi Güzel Sanatlar Enstitüsü' nün 05 / 04 / 2018 tarih ve 7 sayılı toplantısında oluşturulan jüri, Lisanüstü Öğretim Yönetmeliği'nin 9 maddesine göre Tekstil ve Moda Tasarımı Anasanat Dalı öğrencisi Ecem TOSUN'UN "Tülü Tekniği Üzerine Bir Araştırma ve Çağdaş Tasarım Uygulamaları" konulu tezi incelenmiş ve aday 27 / 04 / 2018 tarihinde, saat 14:00'da jüri önünde tez savunmasına alınmıştır.

Adayın kişisel çalışmaya dayanan tezini savunmasından sonra 90 dakikalık süre içinde gerek tez konusu, gerekse tezin dayanağı olan anasanat dallarından jüri üyelerine sorulan sorulara verdiği cevaplar değerlendirilerek tezin başarılı olduğuna oy bereği ile karar verilmiştir.



BAŞKAN

DOÇ. SEDEF ACAR



ÜYE

Prof. Elvan Özkanlı Akar



ÜYE

Dr. Öğr. Üyesi Neubakar
Göksel

ÖZET

Araştırmada Tülü ve benzeri dokumalar hakkında geçmişten günümüze genel bilgilerden yola çıkılarak örnekler verilmiştir. Tülü ve benzeri dokumaların coğrafi bölgelere göre sınıflandırılmaları yapılmıştır. Tez çalışmasına başlanırken gerekli alan araştırmaları yapılmıştır.

Araştırma konusunun çıkışı post görünümlü dokumalardır. Dokunan bu parçaların giysilere dönüştürülebileceği düşünülmüştür. Dokunan parçalar post görünümlü giysilerden esinlenerek hazırlanan giysi kalıpları üzerinde renk-biçim-doku göz önünde bulundurularak el tezgahında dokunmuştur. Ana malzeme olarak yün tutamları kullanılmıştır.

Birinci bölümde tülü dokumaları tarihçesi ile ilgili genel bilgiler verilmiş ve tülü ve benzeri dokumalarının tablo üzerinde detaylı incelemeleri yapılmış, benzer görünümlü dokumaların dünyadaki örnekleri incelenmiş, geçmişten günümüze post görünümlü giysiler ve tülülerin giyside kullanım alanları hakkında bilgiler verilerek görsellerle desteklenmiştir. İkinci bölümde ise post görünümlü tekstillerin 1900'lerden 2000'lere kadar Moda da kullanımı hakkında incelemeler yapılmış, görsellerle desteklenmiştir. Üçüncü bölümde ise giysi tasarımlarının her aşaması anlatılarak model üzerinde çalışmanın bütünü görsellerle desteklenerek araştırma çalışmasına konulmuştur.

ABSTRACT

In the research, samples were given from the general information of the past about tülü and similar texts. Tulu and similar fabrics have been classified according to their geographical area. While starting the thesis study, necessary its have been done field researches.

The main topic of research is post-view textiles. It is thought that these weaving parts can be transformed into the clothes. The weaving parts are weaving on the hand loom considering the color-form-texture on the clothes patterns inspired by post-look clothes. The main material were used as wool tufts.

In the first part, general information about the tülü weaving history is given and the detailed analysis of the textiles such as tulu and similar fabrics, examples of similar-looking fabrics in the world are examined, the past was supported by visually giving information about the usage areas of daytime post-look clothes and tulu's clothes. In the second part, post-looking textiles were used in fashion from 1900 to 2000 and their visuals were supported. In the third part, each step of the garment designs is explained and the whole working on the model is supported by the visuals and put into research study.

ÖNSÖZ

Dünyada ve Anadolu’da farklı adlar ile anılan, her ülkenin kendi gelenek ve göreneklerini yansıttığı halk sanatı olarak tanımlayabileceğimiz tülü dokuma modern anlayışlarla günümüzde devamlılığını sürdüren fakat çok az bilinen bir el sanatıdır.

Halı dokuma tekniği ve benzer tekniklerin tümü değeri katlanarak çoğalmıştır. Geçmişte soğuktan korunmak ve zemin izolasyonunu sağlamak için kullanılan, bugün trendlerde yerini alıp moda da bambaşka boyutlara taşınmıştır. Bu araştırmanın konusu tülü dokuma tekniği ile çağdaş tasarım uygulamalarıdır.

Kaynak araştırması yapılırken sıklıkla tülünün farklı isimlendirmelerinin bulunduğu yayınlara rastlanmıştır. Geleneksel tekniklerle üretim yapılmak istenildiğinde faydalanılabilecek sayısız kaynak mevcuttur.

Tez çalışmasının hazırlanmasında bana yardımcı olan güvenini her zaman hissettiğim, desteğini hiçbir zaman esirgemeyen sayın hocam Doç. Sedef ACAR’a, öğrenim hayatım boyunca üzerimde emeği geçen tüm değerli hocalarıma, alan araştırma sırasında Konya’da bizlerle değerli bilgiler paylaşan Sarılar Halıcılık sahibi Ahmet Sarı’ya, Emirgazi Halk Eğitim Merkezi Müdürü Mesut Kocabaş’a, Halk Eğitim Merkezi dokuma öğretmeni Fadime Atan’a, dokumalarımnda kullanacağım malzeme arayışında bana yardımcı olan ACME GROUP/ Toygun Batallı’ya ve okulumda edinmiş olduğum sevgili dostlarıma, benden maddi ve manevi desteklerini hiçbir zaman esirgemeyen beni bugünlere getiren aileme gösterdikleri anlayış ve desteklerinden ötürü teşekkürü bir borç bilirim.

Ecem TOSUN

2018

İÇİNDEKİLER

YEMİN METNİ.....	ii
TUTANAK	iii
ÖZET	iv
ABSTRACT	v
ÖNSÖZ	vi
İÇİNDEKİLER	vii
FOTOĞRAF LİSTESİ	x
TABLO LİSTESİ	xvii
KISALTMALAR	xviii
GİRİŞ	1

1. BÖLÜM

TÜLÜ VE BENZERİ DOKUMALAR HAKKINDA GENEL BİLGİLER

1.1. TÜLÜ VE HALI ARASINDAKİ BAĞLANTILAR VE TÜLÜ HAKKINDA ARAŞTIRMA.....	4
1.2. . TÜLÜNÜN İLK EVRESİ	12
1.3.TÜLÜ VE BENZERİ DOKUMALARDA KULLANILAN DÜĞÜM TEKNİKLERİ.....	13
1.3.1. Düğümlü Hav Tipi	14
1.3.2 Dolama Havlar	17
a) Çekmeli Atkı Dolama	17
b) Çubuklu İlmek Dolama	18
1.4.TÜLÜ VE BENZERİ DOKUMALARIN ÜRETİM TEKNİKLERİNE VE COĞRAFİ BÖLGELERE GÖRE İSİMLENDİRİLMELERİ.....	19
1.4.1.Tülü/ Geve.....	20
1.4.2.Hopan.....	22
1.4.3.Filikli.....	25
1.4.4.Tülüce.....	27

1.4.5.Yamçı Tülü.....	29
1.4.6.Çeki Tülü.....	31
1.4.7.Çultar.....	33
1.4.8.Hırsek.....	35
1.5. TÜLÜ VE BENZERİ GÖRÜNÜMLÜ DOKUMALARIN DÜNYADAKİ BENZERLERİ.....	37
1.5.1 Orta Doğu: Gabbeh.....	37
1.5.2. Orta Asya: Pashtun ve Tibetan Rug.....	39
1.5.3 Balkanlar : Yanbolia, Velense ve Guber.....	43
1.5.4. Kuzey Avrupa: Ryijy ve Varafeldur.....	49
2. BÖLÜM	
POST, POST GÖRÜNÜMLÜ TEKSTİLLER ve TÜLÜ VE BENZERİ DOKUMALARIN GİYSİ UYGULAMALARI.....	54
2.1. POST, POST GÖRÜNÜMLÜ TEKSTİLLER ve TÜLÜ VE BENZERİ DOKUMALAR.....	54
2.1.1. Tarihte Farklı Kültürlerde Post ve Post Görünümlü Tekstillere Giysi Uygulamaları.....	55
2.1.2. Türk Tarihinde Post ve Post Görünümlü Dokumalardan Giysi Uygulamaları.....	71
2.2. GÜNÜMÜZ GİYİM MODASINDA POSTLAR / KÜRKLER VE POST GÖRÜNÜMLÜ TEKSTİLLER.....	80
2.2.1. Geçmişten Günümüze Kürk Modası.....	84
2.2.2. Günümüz Modasında Post Görünümlü Tekstiller ve Dokumalar.....	100
3. BÖLÜM	
TÜLÜ TEKNİĞİ İLE ÇAĞDAŞ TASARIM UYGULAMALARI.....	104
3.1. PROJENİN HEDEFİ.....	104
3.2. PROJENİN UYGULAMA SÜRECİ VE YÖNTEMİ.....	108

3.2.1. Temayı Belirleyen Esin Kaynakları.....	108
3.2.2. Eskizler ve Ön Çalışmalar.....	110
3.3. GİYSİ TASARIM UYGULAMALARI.....	114
SONUÇ	135
KAYNAKLAR	138
ÖZGEÇMİŞ	



FOTOĞRAF LİSTESİ

Resim 1: Pazırık Halısı (Halı, 1999)	8
Resim 2: Pazırık Halısı parçası (Halı, 1999: 64).....	10
Resim 3 : Aynı parçanın arkadan görünüşü. (Halı, 1999: 64)	10
Resim 4: Pazırık II. kurgandan çıkan ilmeli, ilmeleri kesilmemiş, post görünüşünde tüylü yün dokuma yaygı (geve / tülü) gibi (Görgünay, 2005: 51)	11
Resim 5: Orta Asya'da giyim kuşam ve kilim için geyik ve ayı postları (www.primitiverug.com).....	12
Resim 6: Türk düğümü örneği (Öztürk, 2007: 60).....	15
Resim 7: Türk düğümü ile halı dokuma örnekleri Emirgazi Halk Eğitim Merkezi Konya Karapınar.....	15
Resim 8: İran düğümü örneği, (Öztürk, 2007: 60).....	16
Resim 9 : İran düğümü ile halı dokuma örnekleri, (http://www.cominhome.net/2009/12/how-to-make-hand-knotted-persian-rug.html).....	16
Resim 10: Çekmeli atkı dolamanın yapım süreci ve dokuma örnekleri. (Wilson, 1967: 116) , (Wertime,1998: 89).	17
Resim 11: Çeki tülü örnekleri Sarılar Halıcılık–Sultanhanı Konya	17
Resim 12: Çubuklu ilmek dolama örnekleri (Wilson, 1967: 122) , (Wertime, 1998: 91)	18
Resim 13: Yün ipliğiyle dokunmuş çultar örneği (Görgünay, 2005: 15)	19
Resim 14 : Tülü/geve/hırsek Bitlis-Adilcevaz, 1985, (Görgünay: 2005: 35).....	22
Resim 15: Gevenin yüz ve tersinden görünüşü Bitlis-Adilcevaz (1985), (Görgünay, 2005: 34).	22
Resim 16: Hopan dokuma örneği (Sarılar Halıcılık, Konya-Aksaray Sultanhanı)	24
Resim 17: Filikli dokuma örneği Sarılar Halıcılık (Sarılar Halıcılık, Konya –Aksaray, Sultanhanı.....	27

Resim 18: Tülüce (Görgünay, 2005: 81).....	28
Resim 19: Çeki Tülü Örnekleri (Sarılar Halıcılık, Aksaray- Sultanhanı).....	32
Resim 20: Çultar örneği, (Görgünay, 2005: 20).....	34
Resim 21: Çadırdı, kırmızı- beyaz renkli Hırsek/tülü dokuma minder Azərbaycan – Bakü 1992 (Görgünay, 2005: 75)	36
Resim 22: El dokuması Gabbeh (https://www.kilim.com/detail/K0020233-New-Persian-Gabbeh-Rug).....	37
Resim 23: 19. yüzyıl sonu veya 20. yüzyıl başından kaldığı tahmin edilen Pashtun ve detayı, Doğu Afganistan (http://www.tcoletribalrugs.com/resources/rugshtml/908mokr.html).....	39
Resim 24: Pashtun, Doğu Afganistan, 1900’lerden (www.tcoletribalrugs.com).....	40
Resim 25 : 19. veya 20. yüzyıldan Tibetan Rug örneği Robert P. Piccus Koleksiyonu.....	42
Resim 26: Jambolija (https://www.kupindo.com/Prekrivaci-jorgani-i-cebad/31574529_Jambolija-prekrivac-za-krevet)	44
Resim 27 : Jambolija (https://www.kupindo.com/Prekrivaci-jorgani-i-cebad/31574529_Jambolija-prekrivac-za-krevet)	45
Resim 28 : Jambolija (http://www.licitacija.rs/robnaKuca/a/25893-jambolija).....	45
Resim 29: Atatürk Kongre Kültür Merkezi (Merinos AKKM), Bursa Göç Tarihi Müzesi, Balkan Türkleri.....	49
Resim 30: Seppvei–Own Work Hand-made Ryijy, 1936.....	50
Resim 31: Ryijy örneği, 1798 (https://i2.wp.com/norwegiantextileletter.com/wpcontent/uploads/2014/07/IMG_0499.jpg)	50
Resim 32: Finlandiya’dan ryijy örneği. (Impi Sotavalta -The Hunter, 1926)	51
Resim 33: Norveç’te atölye çalışmasında üretilen bir varafeldur örneği. (Boundweave, 2013)	52

Resim 34 : Istvan Hortvan, Mihaly Balla, Ferenc Szilayi Racka koyunundan yapılmış ceket, Cary Volinsky, Hortobagy- Macaristan 1988 (http://sonyayongjames.tumblr.com/image/8720597705).....	56
Resim 35 : Erken dönem insanları ve hayvan postu giysileri (http://www.bbc.com/earth/story/20160919-the-real-origin-of-clothes),.....	58
Resim 36: Post giysili Neandertaller (http://www.bbc.com/earth/story/20160919-the-real-origin-of-clothes).....	58
Resim 37: Avcılık yapan Eskimo http://arkeofili.com/inuitler-eskimolar-gecmisleri-gelenekleri-bugunu/	59
Resim 38 : Eskimo çocukları ve post görünümlü giysileri http://arkeofili.com/inuitler-eskimolar-gecmisleri-gelenekleri-bugunu/	60
Resim 39: Post giysili Neandertaller Fotoğraf: Patrick Bernard (http://arkeofili.com/buzul-cagi-moda-karsilasmasi-neandertal-pelerini-insan-kapsonuna-karsi/).....	60
Resim 40: Buzadam Otzi'nin kıyafetleri Bolzano Arkeoloji Müzesi.....	62
Resim 41: Kaunakes, M.Ö. 3.yy ait bir Sümer heykeli (Dimand, 1945: 254).....	63
Resim 42 : M.Ö. 2060' ta Ur- Nammu Dikilitaşı üzerine betimlenmiş olan Ay Tanrısı Nannar ve post görünümlü giysisi (Herald, 2012).....	64
Resim 43: 8. Asur Kralı Ashurmasirpal'in saçaklı giysisi (Dalley, 1991: 125).....	65
Resim 44: Neirab' tan saçaklı giysiye sahip bir rahip 6. yüzyıl, Suriye, (Dalley, 1991: 123)	66
Resim 45: 6. Asur Kralı Sargon II.nin subayı ve saçaklı giysisi, M.Ö 8.yüzyılın sonu, Asur Khorsabad şehrindeki taş kabartma (Dalley, 1991: 123).....	66
Resim 46: Bel- Harran- belu – usur habercisi Sarah'ın saçaklı giysisi 8. Yüzyıl ortası, (Dalley, 1991: 122)	67
Resim 47: Çin Saray Müzesi'nde koruma altına alınan erkek giysisi (Wang, 2014: 183)	67
Resim 48: Vair pelerine, (Phoneix, 2010: 197)	68

Resim 49: Dama dizilimli vair örneği (http://cottesimple.com/articles/fur-primer/).....	69
Resim 50: Minever türünde sincap kürkünden yapılan pelerin örneği (http://cottesimple.com/articles/fur-primer/).....	69
Resim 51: Heykel detayında kuyruklarıyla birlikte görülen ermine (gelincik) pelerin örneği, 1381, Mantova-İtalya, (http://cottesimple.com/articles/fur-primer/).....	70
Resim 52: Kiyık / kıylek tülünden çoban giysisi Karaman (Gündüz 1993), (Görgünay, 2005: 98'den)	74
Resim 53: İç kısmında yün saçaklar bulunan çoban tülüsü (Öksüz: 2006)	75
Resim 54: Çoban tülüsü (http://www.nkfu.com/coban-nedir-sozluk-anlami/).....	75
Resim 55: Romanya'dan post görünümlü pelerin (Görgünay, 2005: 95)	76
Resim 56 : Romanya'dan bir kadın ve bir erkek post gibi tüylü giysileri ile. Romanya Müzesi (Görgünay, 2005: 96)	77
Resim 57: Romanya'da post görünümlü giysileri (https://romaniadacia.wordpress.com/2012/09/12/romanians-in-traditional-clothing-3/sheep-fur-shepherds-romanian-men-traditional-costume-carpathian-mountains-romania-culture/).....	77
Resim 58: Kafkas erkekleri ve yamçı giysileri (www.yucelkilic.com)	79
Resim 59: Kuzey Kafkasya- Karaçay-Balkar'larda Burça köyünden bir çoban, yamçı giysi ile, Kuznetsova (1982), (Görgünay, 2005: 101).....	79
Resim 60: Yamçı - Dağıstan 1991 (https://tr.pinterest.com/pin/612278511809677929/).....	80
Resim 61: Çözgü örme peluş kumaşın şematik görünümü (Marmaralı, Kretschmar, 2004: 100)	82
Resim 62: Atkı örme peluş kumaşın şematik görünümü (Marmaralı, Kretschmar, 2004: 101).....	82

Resim 63: Kuzu postu giysisi Amerika 1890

Metropolitan Museum of Art,

(https://metmuseum.org/art/collection/search/107156?rpp=60&pg=5&rndkey=20150121&ao=on&ft=*&deptids=8&when=A.D.+1800-1900&pos=275)85

Resim 64: Jean Marc Nattier'in portresi, 1756

"Madame de Maison-Rouge Diana" Metropolitan Museum of Art,(Museum Today,

2005: 35)85

Resim 65 : Gerçek kürkler içinde seçkin kadınlar, 1910

(<http://costume-history.livejournal.com/725958.html>)86

Resim 66 : Kürk paltosu ile Marlene Dietrich, 1930

(<http://www.vogue.it/en/news/encyclo/people/d/marlene-dietrich>).....87

Resim 67: Ava Gardner, 1952, MGM Stüdyosu,

The Kobal Koleksiyonu (Usa Today, 2005 : 33)87

Resim 68: Oleg Cassini'nin Jackie Kennedy için tasarladığı

gerçek leopar kürkünden yapılmış palto.....88

Resim 69: Vizon kürküyle Elizabeth Taylor , "Butterfield 8" filmi,

1960(<http://www.imdb.com/title/tt0053622/mediaviewer/rm2787129088>).....89

Resim 70: Vogue dergisinde Christian Dior'un kürk tasarımı, Eylül 1981

(<https://i.pinimg.com/736x/e3/ed/1a/e3ed1a275a97b44bdb1a6f939bd86cef--tweed-ride-fur-fashion.jpg>).....90

Resim 71: Roberto Cavalli, 2000 (Usa Today, 2005: 36).....91**Resim :72** (a) 2016-17 Sonbahar/kış sezonunda tülü görünümlü kaban

Tasarımcı: Alessandro Michel/ Gucci

(b) 2014-15 Sonbahar/kış sezonu. Tasarımcı: Marni Herbs.....91

Resim 73: Miu Miu, Sonbahar / Kış 2017([www.instagram.com / Miumiu](http://www.instagram.com/Miumiu)).....92**Resim 74:**Miu Miu Sonbahar / Kış 2017 (www.instagram.com/Miumiu).....92**Resim 75:** Miu Miu, Sonbahar / Kış 2017 ([www.instagram/Miumiu](http://www.instagram.com/Miumiu))93**Resim 76:** MiuMiu 2017-18 Sonbahar Kış, ([www.vogue.com/](http://www.vogue.com) Şubat).....93**Resim 77** MiuMiu 2017-18 Sonbahar Kış ([www.vogue.com/](http://www.vogue.com) Şubat).....94**Resim 78 :** Prada Sonbahar / Kış 2017-18 ([www.instagram / Prada](http://www.instagram.com/Prada)).....95**Resim 79 :** Prada Sonbahar/Kış 2017-18 Vogue Şubat.....95

Resim 80: Tülü Elbise, Valentino/2018, (http://www.vogue.com/fashion-shows/resort-2018/valentino/slideshow/collection#45)	96
Resim 81 : Tory Burch, İmitasyon kürklü palto,Türkiye Vogue Ocak 2018.....	97
Resim 82: Christopher John Rogers'ın tasarımı, Patchwork post görünümlü ceket (Bobo, 2017: 47)	97
Resim 83 : Post görünümlü terlik, (www.instagram.com / adrianagolima).....	98
Resim 84 : Mohair tülü yastık, (www.instagram.com /paorientals).....	98
Resim 85: Marni 2017, (www.İnstagram.com/Marni).....	99
Resim 86: Rudy Gernreich'in üçlü modelleri 1966, Los Angeles (Usa Today, 2005: 36).....	101
Resim 87: Jean Paul Gaultier, Sonbahar / Kış 1997 – 98 (Usa Today, 2005, 36).....	102
Resim 88: Hikaye panosu	109
Resim 89: Eskiz çalışmaları.....	109
Resim 90: Zeminden veya havdan desen verilmiş denemelere örnekler.....	111
Resim 91: Farklı renkli lif tutamlarının karışımıyla elde edilen denemelere örnek.....	111
Resim 92: Dokumalarda kullanılacak yünler, Toygun Batallı – ACME GROUP / Etrofil İplik.....	112
Resim 93: Giysi Kalıbı.....	113
Resim 94: Yapışan telaya ütü uygulamasıyla yapılan deneme.....	114
Resim 95: Astar için seçilen pazen kumaşlar	115
Resim 96: 1.Tasarımın dokuma uygulama aşamaları.....	116
Resim 97: 1. Tasarımın dokuma uygulama aşamaları.....	116
Resim 98: Tasarım 1'in dikime hazır hale getirilmesi.....	117
Resim 99: Tasarım 1'in model üzerinde sunumu.....	117
Resim 100: 2. Tasarımın dokuma uygulama aşamaları.....	119
Resim 101 2. Tasarımın dokuma uygulama aşamaları.....	119
Resim 102: Tasarım 2'nin dikime hazır hale getirilmesi.....	120
Resim 103: Tasarım 2'nin model üzerinde sunumu.....	120
Resim 104: Tasarım 2'nin model üzerinde sunumu.....	121
Resim 105: 3. Tasarım dokuma uygulama aşamaları.....	122
Resim 106: 3. Tasarım dokuma uygulama aşamaları.....	122

Resim 107: Tasarım 3'ün dikime hazır hale getirilmesi.....	123
Resim 108: Tasarım 3'ün model üzerinde sunumu.....	123
Resim 109: 4. Tasarımın dokuma uygulama aşamaları.....	124
Resim 110: Tasarım 4'ün dikime hazır hale getirilmesi.....	125
Resim 111: Tasarım 4'ün model üzerinde sunumu.....	125
Resim 112: 5. Tasarımın dokuma uygulama aşamaları.....	126
Resim 113: Tasarım 5'in dikime hazır hale getirilmesi.....	127
Resim 114: Tasarım 5'in model üzerinde sunum.....	127
Resim 115: Tasarım 5'in model üzerinde sunumu.....	128
Resim 116: Tasarım 5'in model üzerinde sunumu.....	128
Resim 117: 6. Tasarımın dokuma uygulama aşamaları.....	129
Resim 118: Tasarım 6'nın dikime hazır hale getirilmesi.....	130
Resim 119 Tasarım 6'nın model üzerinde sunumu.....	130
Resim 120: Tasarım 6'nın model üzerinde sunumu.....	131
Resim 121: Tasarım 6'nın model üzerinde sunumu.....	131
Resim 122: 7. Tasarımın dokuma uygulama aşamaları.....	132
Resim 123: Tasarım 7'nin model üzerinde sunumu.....	133

TABLO LİSTESİ

Tablo 1 -Tülü/Geve dokuma özellikleri ve üretildikleri bölgeler.....	21
Tablo 2 -Hopan dokuma özellikleri ve üretildikleri bölgeler.....	24
Tablo 3 -Filikli dokuma özellikleri ve üretildikleri bölgeler.....	26
Tablo 4 -Tülüce dokuma özellikleri ve üretildikleri bölgeler.....	29
Tablo 5 -Yamçı tülü dokuma özellikleri ve üretildikleri bölgeler.....	31
Tablo 6 -Çeki tülü dokuma özellikleri ve üretildikleri bölgeler.....	33
Tablo 7 -Çultar dokuma özellikleri ve üretildikleri bölgeler.....	35
Tablo 8 -Hırsek dokuma özellikleri ve üretildikleri bölgeler.....	36
Tablo 9 -Gabbeh dokuma özellikleri ve üretildikleri bölgeler.....	38
Tablo 10 -Pashtun dokuma özellikleri ve üretildikleri bölgeler.....	41
Tablo 11 -Tibetan dokuma özellikleri ve üretildikleri bölgeler.....	42
Tablo 12 -Yanbolia dokuma özellikleri ve üretildikleri bölgeler.....	44
Tablo 13 -Velense dokuma özellikleri ve üretildikleri bölgeler.....	47
Tablo 14 -Guber dokuma özellikleri ve üretildikleri bölgeler.....	48
Tablo 15 -Ryijy dokuma özellikleri ve üretildikleri bölgeler.....	53
Tablo 16 -Tasarım 1'in teknik açıklamaları.....	116
Tablo 17 -Tasarım 2'nin teknik açıklamaları.....	118
Tablo 18 -Tasarım 3'ün teknik açıklamaları.....	121
Tablo 19 -Tasarım 4'ün teknik açıklamaları.....	124
Tablo 20 -Tasarım 5'in teknik açıklamaları.....	126
Tablo 21 -Tasarım 6'nın teknik açıklamaları.....	129
Tablo 22 -Tasarım 7'nin teknik açıklamaları.....	132

KISALTMALAR

Dan. : Danışman

Ed. : Editör

Nm : Numarametre

Cm : Santimetre

Çev. : Çeviren

M.Ö : Milattan önce

M.S : Milattan sonra

Vd. : Ve diğerleri

Ss : Sayfa sayısı



GİRİŞ

Küçükbaş ve büyükbaş hayvancılıkla hayatını sürdüren göçebe topluluklarda hayvanlardan sağlanan ürünler bu toplulukların hayat döngüleri içinde önemli bir yere sahiptir. Bu topluluklar özellikle koyun sürülerinin etinden, sütünden besin için faydalandığı gibi postundan, deri ve yünlerinden giyim, yer yaygısı ve yurt yapımında da faydalanmıştır.

Bilindiği üzere hayvancılıkla geçinen en önemli topluluklardan birisi Orta Asya Türk boylarıdır. Yün onların giysileri ve yaşam çevreleri için vazgeçilmez bir tekstil malzemesi olmuştur. Türklerin yaşadıkları bölgenin iklim koşulları bölgede yapağı veren koyunun bol miktarda bulunmasına ve bunların göçebe hayatta kullanılmasına neden olmuştur.

Türklerin göçebe bir yaşam şeklini benimsemesinin en önemli nedeni coğrafya ve iklim koşullarıdır. Bu coğrafyadaki step ikliminde kışlar sert yazlar kuru ve sıcaktır. İklim, tarım yapmaktan çok hayvan yetiştiriciliğine uygundur. Bu koşullarla şekillenen eski Türk topluluklarının yaşam tarzında hayvanları otlatmak üzere geniş bozkırlarda iklim koşullarına göre yer değiştirmek zorunlu olmuştur.

Kurt Erdmann (1960)'a göre; Halının vatani 35-45. enlem dereceleri arasında bütün Asya'yı kuşatan bir bölgedir. Bu enlem derecelerindeki halı bölgesinin doğu kısmı "keçe" , batı kısmı ise "dügümlü halı" bölgesidir. (Erdmann, 1966: 136; Görgünay, 1977: 161'den)

Koyunların post liflerine verilen isim olan yün, keçe ürünlerin temel malzemesidir. Keçe sıklıkla giysi, yer yaygısı ve barınma için kullanılmıştır. Nem, sıcaklık ve basınçla bir araya gelen yün liflerinin oluşturduğu sağlam tekstil yapısı yüz yıllar boyunca göçebe Türk boyları için hayati bir malzeme olmuştur.

Orta Asya'da 'halı kuşağı' olarak adlandırılan bölgedeki Türk boylarının ortak bağı halıdır. Halıların mekanların temiz olması, ısıtılması, zeminle arasında izolasyon sağlaması amacıyla geliştirildiği düşünülmektedir. Çok sayıda küçük ve büyük baş

hayvana sahip olan toplulukların bu işlevler için öncelikle hayvan postlarını kullanması doğaldır.

Türk topluluklarında da tülü ve benzeri yer yaygılarının post taklidinden ortaya çıktığı ve tülü dokuma tekniğinin halı dokuma tekniğine kadar ulaşan evrimin bir parçası olduğu çeşitli yayınlarda dile getirilmiştir. İlkel göçebe kavimlerin öncelikle düz dokumalar yaptığı ve sonraki aşamada onları süslemek için yün parçalarını çözgü üzerine düğümledikleri düşüncesi yaygındır. Buna göre, öncelikle tüylü ve halıya göre çok daha kalın olan post görünümlü tekstil elde edilmiş ve bu dokumalar düğümlü halıya atılan ilk adım olmuştur.

Post görünümlü dokumalar grubundaki tülü ve benzeri dokumalardan yapılan giysilere insan eli ile meydana getirildiği için “post görünümlü giysiler” adı verilmesi uygundur.

Post ve insan üretimiyle posta benzetilen tekstillerin giysi uygulamalarındaki örneklerinin incelenmesine geçmeden önce belirleyici nitelikleri tanımlamak üzere isimlendirmeler yapmak uygun olacaktır.

Neriman Görgünay’ın (2005: 2) belirttiğine göre; doğal posttan ilham alan, Anadolu ve yakın coğrafyasında üretilen “tülü ve benzeri dokumalar” *post görünümlü dokumalar* başlığıyla ele alınmaktadır. Bu açıklamadan hareketle;

- doğal postlara: *post*,
- herhangi bir tekstil tekniğiyle post görüntüsü kazandırılanlara: *post görünümlü tekstiller*,
- post görünümlü tekstillerin alt grubu olan, tülü ve benzeri dokumaları da kapsayan, *dokuma tekniğiyle* post görüntüsü kazandırılanlara: *post görünümlü dokumalar* denilmesi uygun görülmüştür.

Bu tespitlere göre, doğal post haricinde, insan üretimi olan post görünümlü tekstillerden üretilen giysilere de *post görünümlü giysiler* denilmesi uygundur.

Halı dokumanın bugüne kadar gelmesi Türk toplumları arasındaki bağları ve kültür birliğinin de devamlılığını göstermektedir. Dokumalar Türk halkının doğumundan ölümüne kadar hayatının bir parçası olmuştur. Bu dokumalar tipleri, motifleri ve kullanım şekilleriyle Türk halısının zengin karakterini göstermektedir. “Tülü dokumaları” da bu halı sanatının başlangıç noktası olarak önemini ortaya koyan “post görünümlü dokumalar” dır. Bu dokumalar teknik ve desen özellikleri bakımından özgün bir gruptur.

Tülü dokumaların Anadolu ve yakın coğrafyalardaki yayılması, türleri, bölgelere göre aldığı isimlerin araştırılması tülünün günümüzde geldiği durumu görmek açısından önemlidir. Tez çalışmasında tülünün tarihçesinden başlayarak günümüzdeki durumuna kadar olan süreç araştırılmıştır. Ulusal kimliği destekleyen önemli bir tekstil mirası olan tülülerin tekstil tasarımı için bir esin kaynağı olarak ele alınması ile günümüz tasarım dünyasına sunacağı yeni tasarım olanakları ortaya konulmuştur.

BİRİNCİ BÖLÜM

TÜLÜ VE BENZERİ DOKUMALAR HAKKINDA GENEL BİLGİLER

1.1. TÜLÜ VE HALI ARASINDAKİ BAĞLANTILAR VE TÜLÜ HAKKINDA ARAŞTIRMA

Tarihsel gelişim sürecinde önce kilimler sonra da halılar, başlangıçta ilkel barınak olan çadırlarda ve devamında konaklarda, saraylarda ihtiyaç ve süs eşyası olarak yüzyıllar boyunca kullanılmıştır. Sanat tarihçisi Kurt Erdmann, düğümlü halı tekniğinin vatanı olan Batı Türkistan'da ilk defa çoban göçebe kavimlerin, dokuma üzerine sarkan uzun yün liflerini düğümleyerek, dokumadan bir post üretmeyi düşündüklerini belirtmiştir (Erdmann, 1960) , (Görgünay, 1986: 18'den).

Dokumalar Türk halkının doğumdan ölüme kadar hayatlarının bir parçası olmuş ve hayatlarında gerekli bütün ihtiyaçlarını karşılamışlardır. Erdmann (1960: 160), göç halinde yaşayan kavimlerin hayvan postunu taklit ederek, posta benzeyen dokumalar yaptıklarından söz etmiştir. Düğümlü halı tekniğinin Orta Asya'da Türkler tarafından dokunmaya başlandığı kabul edilmiş bir gerçektir.

Ayrıca, Rudenko' nun Pazırık kurganlarından bulduğu ilmeli ve ilmeleri kesilmemiş, saçaklı dokumalarda, bu konuda fikir vermektedir. Bu iki (halı ve post / geve) dokumanın, her yönü ile aynı teknikle yapılmış olması postun, düğümlü halının öncüsü olduğuna delildir. (Rudenko, 1970: 204) , (Görgünay, 2005: 46'dan) Türk topluluklarının post görünümlü dokumaları tülü olarak bilinir. Bu dokumalar Anadolu'da ve yakın coğrafyalarda hala varlığını sürdürmektedir.

Yapılan araştırmalara göre tülünün çeşitli tanımları karşımıza çıkmaktadır. Uzun tiftiklerden aralıklı dokunan bir çeşit seccade (Derleme Sözlüğü, 1993: 4008) Yünden ve tiftikten el tezgahlarında dokunan uzun havlı (tüylü) halı (Önder, 1995: 198) Atkı ve çözgü iplikleri yün, tüyleri uzun ve genellikle yöre halkının filik dediği tiftikten yapılan halılar (Eti, 1987: 3) Halil Açıkgöz; Türkçe'de Halı ve Halıcılık Terimleri adlı makalesinde, *tülü* (Konya, Kırşehir) *filikli* (Yozgat, Kırşehir, Konya Türkmenleri) ve *Köpen* (Konya, Talas) adlı dokumalarını; uzun tüylü halı olarak tanımlamıştır. (Açıkgöz, 1984: 168, 170, 172). Ferit Edgü (1989: 1) Karapınar Tülü Halıları adlı

kitabının sunu bölümünde tülü sözcüğünün kökenini bulamadığını ve *tüylü* sözcüğünün bozulmuş halı olabileceğini belirtmiştir (Edgü, 1989: 1).

Atlı göçebe kültürünün izlerini taşıyan tülüler ve halılar Türk kavimlerinin ulaştıkları coğrafyalara kadar uzanmıştır.

Halıların belirleyici niteliklerinden en önemlisi “düğümlü ilmek” lerdir. Bekir Deniz’in araştırmalarına göre, düğümlü halı Asya’da Türklerin yaşadığı, özellikle yoğun olarak bulundukları Ötüken Bölgesi’nde ortaya çıkmış ve buradan dünyaya yayılmıştır. Türklerin, aynı çağlarda keçe ve kilim sanatı hakkında bilgilerinin bulunduğunu, ev ve çadırlarını keçe ve düz dokuma yaygılarla (kilim, cicim, zili, sumak) süslediğini kaynaklara dayanarak belirtmiştir (Deniz, 2000: 19).

Stefan Milhofer ilkel göçebe kavimlerin, düz dokumalarını süslemek için, yün parçalarını (liflerini) arış üzerine düğümlmeleri ile halı sanatının ortaya çıktığını, bu kavimlerin, çadırlarının toprak zeminini örten, daha çok tüylü ve daha çok kalın olan sun’i post elde ettiklerini belirterek düğümlü halıya ilk adım atıldığını belirtmiştir (Milhöfer, 1976; Görgünay, 2005: 8’den).

“Kurt Erdmann (1966) ’a göre; Halının vatanı 35-45 enlem dereceleri arasında bütün Asya’yı kuşatan bir bölgededir. Bu 15 enlem derecesi genişliğindeki halı bölgesinin doğu kısmı “keçe” Batı kısmı ise “düğümlü halı” bölgesidir. Burada yaşayan çoban göçebe kavimlerinin bir gereksinmeyi karşılamak için ilk defa hayvan postlarını örnek alarak ilk defa post görünümlü dokumalar elde etmeyi düşünmüş olacakları bir hipotez olsa da kabul edilebilir. Bu ne zaman olmuştur? Tahmini M.Ö. 2000 yıl önce, bu yeni dokumacılık sanatının ilk defa bir Türk bölgesinde gelişmiş olması, bize bu tekniği Türkler’ in bulduğu fikrini vermektedir. Batı Türkistan’da o zamanlar yaşayan halkın çoğunluğunu Türklerin oluşturması, düğümlü halıların Ön Asya’ya Türkler sayesinde yayıldığını gösterir” (Erdmann, 1966: 136; Görgünay, 1977: 161’den).

Macar bilim adamı Rasony atlı kültürün en büyük ve kalıcı eserlerinin halı sanatı alanında olduğunu belirtmiş ve şöyle devam etmiştir; “Çadır, ağır mobilya taşımaz, buna da imkan yoktur. Çadırın soğuk zeminini sıcak ve sevimli tutabilmek için, gereğinde hasır üzerine serilmek üzere, yük hayvanları üzerinde kolayca toparlanabilen ve kolayca taşınabilen ve üstüne öteberi yerleştirilmesine elverişli bir şey akla gelebilir” (Rasony, 1988: 46-47).

Post görünümlü dokumalar ve halılar yün gibi kolaylıkla ulaşabilen bir malzemeye sahip olmalarıyla ve günlük hayatta sağladıkları kolaylıklar nedeniyle Türk toplulukları için vazgeçilmez kullanım nesneleri olmuştur.

“Göçebe Türk toplulukları gerek çadırlarda gerekse diğer eşyalarında kullandıkları süsleyici unsurlarda doğal olarak yetiştirdikleri hayvanların yünlerinden yararlanmışlar ve birer el sanatı ürünü olan halı, kilim, keçe ürünlerin yapımını kendi geleneksel yöntemleriyle gerçekleştirmişlerdir” (Çeliker, 2011: 2).

Halı ve onun ön evresi olduğu düşünülen düz dokumalar ve post görünümlü dokumalar arasındaki organik ilişkiler, taşıdıkları kültürel değer, desen özellikleri, sembolik anlamları ile ilgili olarak araştırmacılar çeşitli değerlendirmeler yapmıştır.

Bekir Deniz “Türklerde halının ilk çağlardan itibaren yer sergisi duvar örtüsü olarak kullanılmasının yanı sıra, hükümdarın başa geçmesi gibi resmi törenlerde de tören malzemesi olarak kullanıldığını ve Türk kültürünün önemli bir üretim nesnesi olması yanında sembolik anlamlar da taşıdığını” belirtmiştir (Deniz, 2000: 9).

Esin’e göre; “ halı miladın ilk yıllarında, Chou devrinden beri, taht sayılıyordu. T’ai-ı’ye, rahip sıfatı ile kurban verilirken, Chou hükümdarı halı üstüne oturur idi. Çine, 385-556 arasında hakim bulunan ve ekseri boylarının Türk olduğu bilinen Tabgaç Devleti’nde ve Kök-Türklerde de, hükümdar seçilince halı üzerinde havaya kaldırılırdı. Böylece halı Doğu Asya’da, Çinlilere “yabancı” sülalelerde aldığı merasim unsuru vechesini, Kök- Türklerde de korumuştur (Esin, 1985: 236).

Halı sözcüğünün ifade ettiği anlamalara ve kullanıldığı topluluklara bakılarak Türklerle bağlantıları vurgulanmaya çalışılmıştır.

Bahaeddin Ögel'in açıklamasına göre; Anadolu'da herhalde başlangıçta halı ve kilim, birbirinden açık olarak ayrılmıyordu. Afyon Emirdağ'da Bayat ve Yazılı civarlarında kilim için *kügüz*, Bursa da bazı yerlerde *kiyis* dendiği görülmüştür. Yalova Kadı Çiftliği'nde kilim için *küyüs* denmekteydi. Bu da Orta Asya' da Türklerin halı ve kilimi aynı anlamda kullandıklarını, Anadolu'da da başlangıçta benzer bir isimlendirme ile andıklarını sonradan değişik adlar verildiğini göstermektedir (Ögel, 1978: 149).

Kaynaklar *halı* ve *kalı* sözlerinin, Türklerin çeyiz anlayışına gelen *kalın*, *kaling* gibi deyişlerinden türemiş olabileceğini kabul etmektedir (Ögel, 1978: 145-47), (Rasony, 1971: 622).

Ancak Bahaeddin Ögel, *halı* ve *kalı* sözünün bugünkü Türkler arasında yaygın olduğunu, ancak daha önce yaylacı veya yaylalarda oturan Türkler arasında kullanılmadığını, önceleri kentli Türkler arasında, sonradan köyler ve yaylalarda da kullanıldığını ve bu ismin şimdi bile tam kullanılmadığı görüşündedir. Hatta, XIV. yy.' dan önceki kaynaklarda *halı*, *kalı* sözlerine rastlanmadığını, içinde en eski Türk ve Orta Asya geleneklerini toplayan Dede Korkut Kitabında, *seksen yerde ala kalı ipek döşemiş idi* sözlerinin bulunmasına rağmen, *kalı* kelimesinin eski Türkler arasında yaygın olmadığı görüşündedir (Ögel, 1978: 145).

Faruk Sümer “ Oğuzlar (Türkmenler) , Tarihleri, Boy Teşkilatı Destanları” adlı makalesinde ise;

“Dede Korkut destanlarında, bazen Salur Kazan Beğ'in, Bazen de Bayındır Han'ın verdikleri toylar (şölen) dolayısı ile 'doksan yirde alaçalı ipek döşenmişti ve bing yerde ipek khaliçası döşenmişti' sözlerinin, en eski Oğuz beylerinin halı kullandıklarını ifade etmese bile, Ak Koyunlu Hükümdar ve Emirleri' nin pek çok büyük- küçük halıya sahip olduklarını ve otağlarına, çadırlarına onların serdiklerini ve bu halıların ala renkte olduğunu gösterir”

diyerek, XIV- XV.yy'da kalı kelimesinin beyler arasında da kullanıldığını söylemektedir (Sümer, 1972: 49).

1949 yılında Sergei Rudenko liderliğinde bir grup Rus arkeolog tarafından V. Pazırık kurganında buzlu ortamda bulunan, bilinen en eski ve en ünlü halıyı keşfettiler (Halı, 1999: 64), (Resim1).

Pazırık – Telengit dilinde ölüm vadisi demektir. Altay Sıradağları üzerinde, deniz seviyesinden 1600 m yükseklikte yer almaktadır. İlki 1929 yılından başlayarak Sibirya'da uzman bir Arkeolog olan M.P. Gryaznov tarafından on dört kurgan kazılmıştır. 1940'larda Sergei Rudenko ve ekibi tarafından bir başka yedi kurgan açılmıştır. Açılan beş mezar *Tsars Kurganı* denilen çok büyük boyutlu ve özel yapıda mezarlardır. Açılan kurganlar M.Ö. 4. ve 5. yüzyıla tarihlenmiştir. Pazırık Kurganı'nın birçok yerel özelliklere sahip ilk erken göçebe kavimlerden İskit tipine özgü olduğu ifade edilmiştir (Halı, 1999: 64).



Resim 1: Pazırık Halısı
(Halı, 1999)

1994 yılında St. Petersburg'da bulunan Arkeoloji Enstitüsü ve Hermitage Museum'daki bilim adamları, bazı Pazırık malzemelerinin dendro kronolojik ve radyo

karbon testlerini üstlenmişlerdir. V. kurgandan çıkarılan altı nesne (halı hariç) M.Ö 440-330'a tarihlenmiştir. Daha yakın zamanda, 1998 yılında, Pazırık Halısı'ndan alınan bir yün örneği Zürih'teki ETH tarafından (C-14) test edilerek takvim yaşı (%95) M.Ö 383-332 veya 328 – 200 olarak verilmiştir (Halı, 1999: 64).

Johanna Zick- Nissen, Pazırık Halısı'nın Güneydoğu Anadolu'nun batı bölgelerinde, Ahameniş İmparatorluğu'nda yapıldığını öne sürerken, Harald Böhmer ve Jon Thompson, İran asıllı olabileceğini öne sürmüştür. Bu önermeyi çürütmeye çalışmadan Pazırık Halısı'nın yünlü tekstil olduğunu hatırlamalıyız. Pazırık'ta kırmızı ve yeşil renk dahil olmak üzere, çeşitli ilmekli, havlı paneller ve tapestry 'kilim' gibi eğrilmiş iplik ile yapılmıştır. Kullanılan yün liflerinin, Pazırık' taki II ve V numaralı kurganlarda bulunan koyun derilerine ait yapıyla özdeş olması, yerel üretim olduğunu kanıtlamaktadır (Halı, 1999: 69).

Fuat Tekçe'nin 1993 yılında yayınlanan "Pazırık Altaylardan Bir Halının Öyküsü" adlı kitabında, Pazırık Halısı'nın düğüm tekniğinin tam olarak bilinmediğinden bahsedilmiştir. 1999 yılında ise Halı Dergisi'nin 107. sayısında Pazırık Halısı'nın simetrik düğümle dokunduğu kesin olarak açıklanmıştır:

Kurganın içi iklim şartları nedeniyle donmuştur. V. Kurgan, biri diğerinin içinde olan iki odayı kapsamaktadır. Kuzey tarafında dış cephe ile duvar arasında, dört at ile ahşap bir at arabası, eyerleri ve üzengileri ile beş binek at, büyük keçe parçası, dört küçük keçe kuğu ve bir yün halı bulunmuştur. Tüm eşyalar ezilmiş ve istiflenmiş halde çıkarılmıştır. V. Kurgan'ın iç gömü odasından çıkan diğer tekstil bulguları bir sfenkse benzeyen keçe parçası, bir kuş ve desenli bir kenar süsü parçası, küçük bir keçe yastık ile birlikte keçe çorap parçası bulunmuştur. Halı bir buz topu olarak ortaya çıkarılmıştır, çözündüğünde ve açıldığında, sadece birkaç bölümü ve köşesi eksik olan neredeyse tamamen simetrik düğümlü bir halı olduğu kanıtlanmıştır (Halı, 1999: 64).

V. Pazırık Kurganı'ndan çıkarılan örnekler sahip oldukları ilmek tipleri ve genel görünümleri itibariyle *halı* olarak tanımlanmaktadır. Bu bütün halı ve halı parçaları günümüze kadar gelen en eski örneklerdir (Resim 2), (Resim 3).



Resim 2: Pazırık halısı parçası. (Halı, 1999: 64)



Resim 3: Aynı parçanın arkadan görünüşü.
(Halı, 1999: 64)

Rudenko Pazırık'ta II. Kurgan'dan çıkan yüzeyi tüylü ilmeli iki çeşit yün dokuma bulunduğunu araştırmalarında belirtmiştir. Pazırık Kurganı'ndan çıkarılan bu dokumalarda aynen post görünümündedir. Bu örnekler post görünümündeki dokumaların o zamanlarda da yapıldığını göstermektedir (Resim 4).



Resim 4: Pazırık II. kurgan'dan çıkarılan post görünümlü
yün dokuma yaygı
(Görgünay, 2005: 51)

Pazırık Halısı birlikte bulunduğu diğer havlı dokumalarla birlikte Türklerin kültürü ve yaşam şeklinin uzantısı olan işaretler vermektedir.

Kurt Erdmann'ın İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Yayınlarında yayınladığı “ 15.Asır Türk Halısı “ adlı makalesinde;

“...halının vatanının 30-45 kuzey enlemi arasından bütün Asya'yı kuşatan bir bölge olduğunu belirtmiş ve asıl düğümlü halının vatanının, Batı Türkistan olduğunu söylemiştir. Erdmann eserinde, önceleri burada avcı göçebe halinde yaşayan kavimlerin, hayvanlarından elde ettikleri yünlerle, hayvan postunu taklit ederek, Sun'i post elde etmiş olduklarını dile getirmiş ve böyle bir dokumanın bu bölgede 2000 yıldan önceleri yapıldığını belirterek: 'Bilinen bir şey varsa, bu kadar önem kazanacak olan bu yeni dokuma şeklinin, bir Türk bölgesi' nde gelişmesidir.' demiştir (Erdmann, 1960: 84-87).

Kurt Erdmann'ın belirttiği bu post benzeri dokuma (sun'i post) ile düğümlü halının en iptidai (ilkel) şekli ortaya çıkmıştır (Görgünay, 1995: 24).

1.2. TÜLÜNÜN İLK EVRESİ

Halıyla sıkı bağlantılar taşıyan ve onun geliştirilmesinde öncü olduğu düşünlen post görünümlü dokumalar Asya'daki halı kuşaağı (30-45 Kuzey enlemi) ile birlikte yakın coğrafyalarda da görülmüştür. Geçmişte yaşıyan topluluklar arası bağlantılar ve göç hareketlerini anlamlandırma açısından önem arz eden bu yayılım tarih, sanat tarihi, antropoloji, arkeoloji gibi çalışma alanlarının ilgisini çekmektedir.

Coğrafik, iklimsel şartlar ve buna bağlı olarak gelişmiş hayvancılığa dayalı yaşam şekli Türk topluluklarına bu tür tekstilleri üretmesi için gerekli doğal ortamı sağlamıştır. İhtiyaçlarını giderme doğrultusunda Türkler, çadırlarının soğuk zeminini sıcak tutabilmek, nemle teması kesmek ve görsel açıdan daha çekici yapabilmek için göç esnasında kolayca toparlanıp, hayvanlar üzerinde kolayca taşınabilen tekstiller kullanmışlardır.

Eski Türkler koyun postları, deve yönlerini, at ve keçi kılından yararlanarak giyim kuşamlarında kullanmışlardır. Keçe, çul, saçaklı dokuma, halı, kilim vb. dokumalar yaparak, kışın bile içinde ocak yakılıp oturulabilen keçe kaplanmış otağ / topak ev/ bölmeli çadır kullanmışlardır. Ayrıca arabalı çadırlarda oturup kolayca göçme imkanı da bulmuşlardır (Resim 5).



Resim 5 : Orta Asya'da giyim kuşam ve kilim için geyik ve ayı postları
(www.primitiverug.com)

Göçebelerin yaşamsal gereksinimlerini her yönüyle karşılayan post görünümlü dokumalar ve halılar tekstil ürünleri içinde en önemli yere sahiptir. Bu dokumaların öncülerinin de düz dokuma tekstiller olduğu ve onlardan geliştirildiği düşünülmektedir.

Stefan Milhofer' de 1976'da yayınladığı bir eserinde, “halı sanatı, ilkel göçebe kavimlerin, yün dokumalarını süslemek için, yün parçalarını (liflerini) arış üzerine düğümlemeleri ile ortaya çıkmıştır. Bu kavimlerin çadırlarının toprak zeminini örten, daha çok tüylü ve daha kalın olan sun'i post elde etmişler ve bu (dokuma) düğümlü halıya atılan ilk adım olmuştur” demiştir (Milhofer, 1976: 8) , (Görgünay, 2005: 9).

Görgünay'a göre; ”Halının Batı Türkistan'da ortaya çıktığı, bu gün artık kabul edilmiş bir gerçektir. Kuşkusuz, halının gelişmesinden önce, gelişmede öncü olan bir dokuma yapılmış olmalıdır. Öyle de olmuştur. Bazı bilim adamlarının görüşlerine göre de, bir Türk bölgesi olan Batı Türkistan'da ilkel kavimler tarafından suni post görünüşünde bir dokuma yapılmıştır. Bu dokumanın benzerleri günümüze kadar devam etmiştir” (Görgünay, 2005: 1).

Tarihsel gelişim süreci içinde tülülerin çözgü ve atkı sıklıkları yükselerek ve zemin atkı sıraları azalarak daha sık yapılı, sıklığa dayalı olarak daha detaylı desenlerin yapılabildiği tekstiller elde edilmiş olmalıdır. Bu tür tekstillerin zamanla karakteristik özellikler kazanarak Türk topluluklarının ana üretim alanlarından birisi olan halıların doğmasına ön ayak olması muhtemeldir.

Tülüler hav sistemi açısından değerlendirildiğinde halıya belirleyici niteliğini veren düğüm tipine sahip olmakla birlikte, sözü edilen diğer hav oluşturma tiplerini de az da olsa içermektedir. Bu nedenle Anadolu coğrafyasındaki diğer hav tiplerini içeren tülü ve benzeri dokumalardan söz edilirken hav tiplerinin de bilinmesi önemlidir.

1.3. TÜLÜ VE BENZERİ DOKUMALARDA KULLANILAN DÜĞÜM TEKNİKLERİ

Halı ve diğer havlı dokumalar Öztürk'ün tanımına göre; “üç iplik sistemiyle (atkı, çözgü, ilme) yapılan, çözgü (arış) tellerinin her bir çiftine ipek, yün gibi ipliklerden ilme (düğüm) atılıp sıra oluşturulan ve her düğüm sırasından sonra enine atkı (argaç) atılıp sıkıştırılarak, aynı yükseklikte kesilmiş havlı yüzlü dokumalardır” (Öztürk, 2007: 58).

Dolayısıyla hav oluşturan tekstil yapıları düz dokumalara özgü olan çözgü ve atkı ipliklerine ilave iplik sistemiyle sağlanmaktadır. Bu ilave ipliklerin hav oluşturabilmesi için halıda kullanılan düğüm yöntemi yanında farklı yöntemler de mevcuttur.

Türkiye’den ve dünyadan çeşitli araştırmacıların yayınları incelendiğinde hav tiplerinin genellikle iki veya üç başlık altında ele alındığı tespit edilmiştir (Görgünay, 2005:16) , (Emery, 1994: 223-224), (Mallet, 1998: 28-60), (Wertime, 1998: 86), (Acar, Tosun, 2017: 63)

Acar ve Tosun tarafından,

“Wertime’in daha kapsayıcı olduğu düşünülen ‘knotted pile ,‘extra-weft loop’, ‘slip-loop’ başlıklı İngilizce sınıflandırması (Wertime, 1998: 86), Emery’nin benzer sınıflandırması (Emery, 1994: 223-224) ve Görgünay’ın ‘düğüm’ ve ‘dolama tekniği’ başlıklı sınıflandırması (Görgünay, 2005: 16) göz önünde tutularak iki ana başlık altında toplanacak benzer bir sınıflandırmaya gidilmesi uygun bulunmuştur.

Bu başlıklar dikkate alınarak;

1. Düğümlü hav (Knotted pile)
2. Dolama havlar (Wrapping technique)
 - a. Çekmeli atkı dolama (Extra weft loop)
 - b. Çubuklu ilmek dolama (Slip loop)”

Başlıkları ile yeni bir sınıflandırma yapılmıştır (Acar, Tosun, 2017-1: 63).

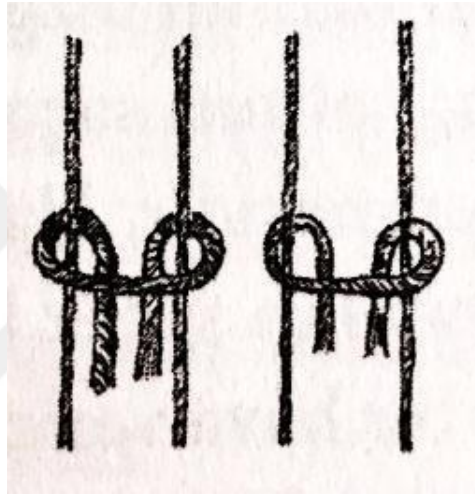
Acar ve Tosun’un yukarıda yaptığı sınıflandırma doğrultusunda, Anadolu’da üretilen tülü ve benzeri havlı yer yaygılarının hav tiplerine bakıldığında *çekmeli atkı dolama* (extra weft loop) ve *çubuklu ilmek dolama* (slip loop) hav tiplerinin de az da olsa kullanıldığı görülmüştür (Acar, Tosun, 2016: 115).

1.3.1. Düğümlü Hav Tipi

Dünya halı mirasının önemli bir bölümünü oluşturan Anadolu halıcılığının temel tekniğini de içermesi nedeniyle en çok bilinen hav tipidir. Düğüm hav tipinin en yaygın kullanılan alt tipleri ‘Türk’ ve ‘İran’ düğümleridir. “İki alt düğüm tipinin ismi de özel bir coğrafik orijini tanımlamasına rağmen her ikisi de İslam dünyasında kullanılan düğümlerdir.”(Harris, 2010: 29) Dünyada genel olarak ‘gördes düğümü’ olarak bilinen

‘Türk düğümü’ farklı isimlerle de anılmaktadır (Acar, Tosun, 2017-1: 63).

Türk düğümü, *simetrik*, *hereke*, *hekim*, *kapalı*, *gördes*, ve *çift bağlama*, daha az sıklıkla da *smyrna* gibi adlarla anılır. Türk düğümü, halı çözgüsünün her iki ipliğine bağlanarak uçları bu iki çözgü ipliğinin arasından çıkarılarak yapılır. Zamanla hav yüksekliği kaybolursa bile, çözgünün etrafından dolandığı için desenin kaybolması mümkün değildir. Türk düğümünün kalıcılığı günümüze ulaşan çok sayıda Türk halısında görülmektedir. Oldukça sağlam bir düğüm tekniği olan Türk düğümü, bütün Türk ve Kafkas halılarında, İran ve İngiliz halılarında da kullanılmıştır (Resim 6).

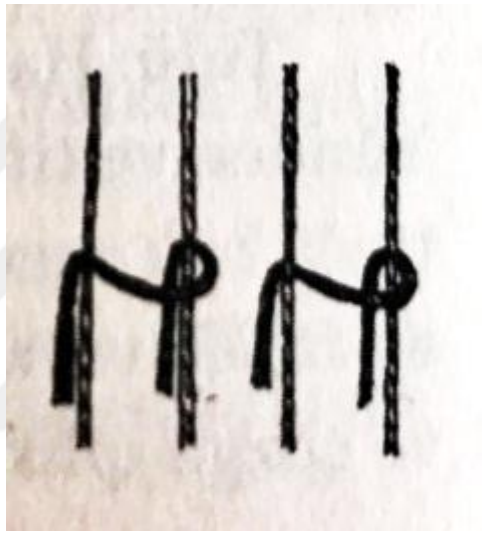


Resim 6 :Türk düğümü örneği
(Öztürk, 2007: 60)



Resim 7: Türk düğümü ile halı dokuma örnekleri
Emirgazi Halk Eğitim Merkezi Konya Karapınar

İran düğümü ise; “günümüzdeki adı *Sanandaj* olan ve Batı İran’da yer alan *senneh* adlı bölgenin adıyla da bilinir” (Mallett, 1998; 32). İran düğümü ilme ipliğinin yanyana olan iki çözgü telinin arkasından önüne geçirilir ve ikinci çözgü ipliğine tam bir tur attırılır ve sonra çözgü ipliklerinin arasından tekrar yüzeye çıkartılarak yapılır. Düğümlerin bir ucunun serbest bırakılması nedeniyle sağlamlığı Türk düğümü ile karşılaştırıldığında daha azdır. *Sine* ve *Asimetrik* düğüm isimleriyle de bilinen bu düğüm tekniği Orta ve Doğu İran’da Hindistan, Orta Asya ve Çin’de dokunan halılarda kullanılmıştır (Resim 8), (Resim 9).



Resim 8 : İran düğümü örneği
(Öztürk, 2007: 60)



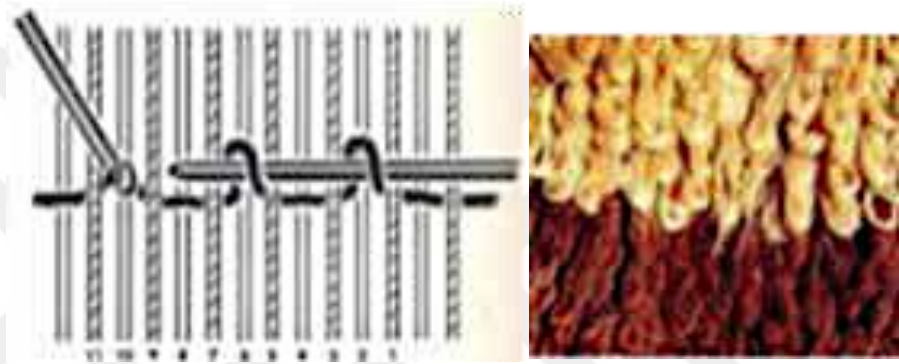
Resim 9 : İran düğümü ile halı dokuma örnekleri

(<http://www.cominhome.net/2009/12/how-to-make-hand-knotted-persian-rug.html>)

1.3.2 Dolama Havlar

a) Çekmeli Atkı Dolama

Anadolu’da *Çeki tülülerinde çekmeli atkı dolama* tekniği kullanılmaktadır. Dokumalarda atkılar arasından geçirilen renkli yüzey iplikleri, tıgla çekilip parmağa dolanarak hav yüksekliği verilir. Bu dokumalarda iki katlı bükülmüş iplik kullanılır ve ilmeklerden meydana gelen yüzeydeki saçaklar kesilmez (Resim 10), (Resim 11).



Resim 10 : Çekmeli atkı dolamanın yapım süreci ve dokuma örnekleri.

(Wilson, 1967: 116) , (Wertime,1998: 89)

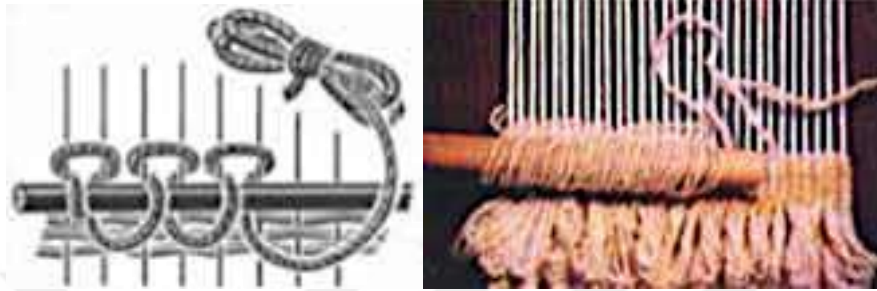


Resim 11: Çeki tülü örnekleri

Sarılar Halıcılık–Sultanhanı Konya

b) Çubuklu İlmek Dolama

Anadolu’da *çultar*larda ise *çubuklu ilmek dolama* yöntemi kullanılmaktadır. Hav veya saçaklarda iplik kullanılır. Saçak iplikleri çubuklardan dolanır ve uçlarının kesilmeden bırakılır (Resim 12).



Resim 12: Çubuklu ilmek dolama örnekleri
(Wilson, 1967: 122) , (Wertime, 1998: 91)

Neriman Görgünay’ın “Düğümlü Halının Öncüsü Geve/Tülü ve Benzeri Dokumalar” adlı kitabında; “Kırklareli, Lüleburgaz, Balıkesir ve Çanakkale’de, dokuma yüzeyinde ki 5-6 cm uzunluktaki saçakları eğrilip bükülmüş iplikten olan dokumalar yapılmış olduğu tespit edilmiştir. Bu dokumaya belirtilen bölgelerde çultar denilmektedir (Görgünay, 2005: 16).

Bu dokumalarda, bir sıra düğüm atıldıktan sonra yüzeydeki saçakların uzunluğuna bağlı olarak, 5-6 cm. düz dokuma yapılır, yani uygulanan teknik, halı dokumasının aynıdır. Yalnız burada düğümler dolama tekniği ile atılır. Düğümler arasında argaç sayısı fazladır. Dokuma yüzeyinde, tüylü kısmı meydana getirecek ipliklerin eşit uzunluğunu sağlamak için, düğüm yaparken tüylerin (saçakların) istenilen uzunluğuna göre araya sopa veya tahta konur, düğüm bunun üzerinden geçirilir. Düğüm sırası bitince tahta veya sopa çıkarılır” (Görgünay, 2005: 16, 17), (Resim 13).



Resim 13: Yün ipliğiyle dokunmuş çultar örneği
(Görgünay, 2005: 15)

1.4. TÜLÜ VE BENZERİ DOKUMALARIN ÜRETİM TEKNİKLERİNE VE COĞRAFİ BÖLGELERE GÖRE İSİMLENDİRİLMELERİ

Binlerce yıl öncesinden yapılmaya başlanmış olan post görünümündeki dokumalar Orta Asya’da Türkmenistan’dan başlayarak Balkanlar’a kadar çeşitli ülke ve bölgelerde yapılmış ve günümüze kadar gelmiştir. Sürü sahibi olan Türk boyları otlakların yetersizliği hayvan hastalıkları ve olumsuz iklim koşulları gibi nedenlere anayurtları Orta Asya’dan göç etmek zorunda kalmışlardır.

Göçler sırasında yapay post görünümündeki bu dokumalar Türkistan’dan Balkanlar’a kadar çeşitli ülke ve bölgelere yayılarak günümüze kadar gelmiştir.

Tülü ve benzeri dokumalarda temel olarak çözgü ve atkı ipliklerinde yün veya tiftik kullanılır. Her ilme sırasından önce düz dokuma tekniği ile dokunan havların ucu kesilmeden bırakılan bu dokumalar yumuşak ve uzun havlıdır.

Dokumalardaki isim farklılıkları yöresel söylenişlere ve yapısal farklılıklara dayanmaktadır. Bu dokumalar dokundukları merkezlere, malzemesine, dokuma tekniğine, renk, motif özelliklerine ve türlerine göre çeşitli isimlerle karşımıza çıkmaktadır. Yapısal açıdan ele alındığında, sıklık, saçakların yün veya tiftikten olması

veya bu saçakların lif tutamları ya da kabaca eğrilmiş iplikle üretilmesi gibi özellikler bu farklılıkları belirlemektedir.

Çoğu zaman yer yaygısı olarak kullanılan tülü ve benzeri dokumaların geniş bir kullanım alanları vardır. Bu dokumalar kış aylarında soğuktan korunmak amacıyla kapı boşluklarına asılmış, çadırlarda yatakların altlarına serilmiştir. Üzerine yatmak için yatak, örtünmek için yorgan olarak kullanılmıştır. Küçük ebatlı tülü halıları ise seccade ve minder olarak kullanılmıştır.

Göçebe Türkler süt, yağ, kıyma, gibi çeşitli yiyeceklerini çömlek ya da kazanlara koyarak üzerlerini tülü halılarıyla örterek korumuşlardır. Sürü sahibi olan Türkler kışın yabana çıktıkları zaman soğuktan korunmak amacıyla giydikleri kepenek tipindeki giysilere çoban tülüsü adını vermişlerdir (Öksüz: 2006).

Bu tür dokumalar farklı coğrafyalarda yaşayan insanların kullandıkları isimler ile karşımıza çıkmaktadır. Anadolu’da; *geve, tülü, tülüce, hopan, goba, filikli, köpen, kütülen, hırsek, çultar, kebe, yamçı tülü, çeki tülü, kıyık tülü/kıylek tülü* gibi çeşitli isimler alabilmektedir. Anadolu coğrafyasının dışındaki örneklerde de *jambolija, yanbolia, velense, guber, gaba, gabbeh* gibi isimlerle karşılaşılmaktadır.

Genel olarak tülü adıyla bilinen post görünümlü ya da saçaklı tekstiller bölgelere tekniklerine, desen özelliklerine göre farklılıklar gösterdiği için isimlendirmede sıkıntılar yaşanmaktadır. Bu tekstiller çeşitli yayınlardan incelenmiş ve onları tanımlayan özelliklerine göre sınıflandırmalar yapılmıştır.

1.4.1. Tülü / Geve

Tülü ve geve aynı cins tekstilleri işaret etmektedir. Ağrı ve köylerinde yapılan araştırmalarda 1969–70 yıllarında *geve* adı verilen postu andıran yaygıların dokunduğu tespit edilmiştir. Kars, Ağrı, Bitlis, Erzincan, Muğla, Hakkari’den Kırklareli’ne kadar Anadolu’nun bütün yörelerinde dokunduğunu ve bölgelere göre *tülü, tülüce, filikli*, (tiftikten yapılanlara) *gebe, gaba* ve *hırsek* gibi adlar verildiği tespit edilmiştir (Görgünay, 1986: 138).

Neriman Görgünay'ın Neriman Görgünay'ın “Düğümlü Halının Öncüsü Geve/Tülü ve Benzeri Dokumalar” adlı kitabında belirttiğine göre;

“Geve Türk düğümü ile yapılan bir düz dokumadır. Dokuma esnasında saçaklar kesilmez serbest bırakılır. Saçak uzunlukları lifin uzunluğuna göre 5-8 cm uzunluğunda bırakılır. Aradaki dokumalar düz dokumadır. İlme sıraları da birbirini takip eder. Doğu Anadolu Bölgesi'nde, Kars'ın özellikle kırsal kesiminde, yaylakçı ve yerleşik hayatla birlikte devamlı dokunmuş olan büyük boydaki halılara da geve denir. Bu dokumaya Kars'ta genellikle "geve" denilmekte iken Azerbaycan ve Kağızman'da hırsek denilmektedir. Geve dokumalarında desen kısıtlıdır. Ancak çizgili, dörtgen, Baklava ya da düz renkli olabilir. Baklava yada dörtgenler yan yana sıralanır. Bazen dörtgenler iç içe sıralanır” (Görgünay: 2005: 59).

Tülü/Geve ile ilgili bilgiler Tablo 1’de düzenlenmiştir.

Tablo 1. Tülü/Geve’nin özellikleri ve üretildikleri bölgeler

TÜLÜ/GEVE	
Üretim Tekniği	Zemin: Bezayağı Hav: Türk Düğümü
Havlarda Kullanılan Malzeme	Yün lifi
Desen Özellikleri	Düz renkli, dörtgen, baklava, çizgili, iç içe dikdörtgen
Üretildiği Bölgeler	Kars, Ağrı, Bitlis, Erzincan

Kaynak: Görgünay, 2005 ; Görgünay 1986’ dan derlenmiştir.



Resim 14 :Tülü/geve/hırsek

Bitlis-Adilcevaz, 1985

(Görgünay: 2005: 35)



Resim 15: Gevenin yüz ve tersinden görünüşü

Bitlis-Adilcevaz (1985)

(Görgünay, 2005: 34)

1.4.2.Hopan

Post görünümlü dokumaların en basit olanlarıyla halı arasındaki kronolojik sıralamaya bakıldığında önce yapay post görünüşündeki tülü gibi dokumaların yapıldığı, sonra gelişerek hopanın elde edildiği ve en sonunda da halının ortaya çıktığını düşünülmektedir (Erdmann, 1960 ; Milhöfer,1976 ; Görgünay,2005:41'den).

Karapınar ilme tülü de bir hopan çeşididir. “Karapınar’da ise halı hariç üretilen tüm havlı yer yaygılarına hopan türü olsa da genel olarak tülü denilmektedir” (Hidayetoğlu, 2013: 32), (Eti, 1987: 3), (Edgü, 1989). Bu terim sıklıkla Karaman ve

Karapınar, Emirgazi ve Sultanhanı’bnda kullanılmaktadır (Acar, Tosun, 2016: 115). Wertime (1998: 93) ise; bölgede eğrilmiş iplik ve simetrik düğüm kullanılan Karapınar tülülerine *Karapınar ilme tülü* adı verildiğini belirtmiştir (Acar, Tosun, 2017-2: 87’den).

Besim Atalay hopan için halının müjdecisi olduğunu yazmıştır (Atalay, 1970: 349-350).

Görgünay’ın “Düğümlü Halının Öncüsü Geve/Tülü ve Benzeri Dokumalar” adlı kitabında yaptığı açıklamaya göre;

“Hopan Türk düğümü ile yapılan dokumalardır. Bu dokumaların ilmeklerinde eğrilmiş ve bükülmemiş yün iplikleri kullanılır. Bu bakımdan hopan dokumalar çok yumuşaktır. Dokuma aralarında yapılan ara düz dokumalar 2-3cm’lik dokumalardır. Ters ve yüzü aynı görülen hopan dokumalarda desen özellikleri çizgili ve geometriktir. Dokumanın tersinden düğüm sıraları daha belirgin olup bir nevi halının kabası olarak kabul edilmektedir. Anadolu’da hopanın üretiminin yapıldığı şehirler Batı Trakya, Nevşehir Ürgüp ve Kırklareli’dir. Özellikle Kırklareli’nde hopana kaba halı denilmektedir“ (Görgünay, 2005 :42).

Hopan ile ilgili bilgiler Tablo 2’de düzenlenmiştir.

Tablo 2. Hopan dokuma özellikleri ve üretildikleri bölgeler

HOPAN	
Üretim Tekniği	Zemin: Bezayağı Hav: Türk Düğümü
Havlarda Kullanılan Malzeme	Eğrilmiş yün iplik
Desen Özellikleri	Çizgili ve geometrik
Üretildiği Bölgeler	Batı Trakya, Karaman, Konya, Karapınar, Emirgazi, Aksaray, Sultanhanı, Kırklareli, Nevşehir - Ürgüp

Kaynak: Acar, Tosun, 2017; Atalay 1970; Görgünay 2005’ den derlenmiştir.



Resim 16: Hopan dokuma örneği
(Sarılar Halıcılık, Konya-Aksaray Sultanhanı)

1.4.3 Filikli

Eğirilip bükülmemiş tiftiklerin tutamlar halinde ayrılarak çözgü üzerine düğümlendiği bu dokumalar Türk düğümü ile yapılır. “Atkı ve çözgü iplikleri yün, tüyleri uzun ve yöre halkının *filik* dediği tiftikten yapılan halılardır” (Eti, 1987: 3). Düz dokuma yapılarak üzerine düğümlenen saçak yünler kesilmeyerek uzun bırakılır. Filikli dokumalarında deseni oluşturan atkı iplikleri ile havlardır (Resim 17).

Genelde düz renkli olan *filikli* bazen koyu mavi veya kırmızıya boyanır. *Filikli* dokumalarında isteğe göre dokumadan önce de tiftik boyanabilir. Fakat boyama genellikle dokumadan sonra yapıldığından zemin dokuması da aynı renkte olur.

Filiklinin üretildiği şehirler Balıkesir, Yozgat, Kırşehir ve çevresi, Karaman, Sivas- Şarkışla, Konya, Eskişehir Sivrihisar’dır.

Filikli ile ilgili bilgiler Tablo 3’te düzenlenmiştir.

Tablo 3. Filikli dokuma özellikleri ve üretildikleri bölgeler

FİLİKLİ	
Üretim Tekniği	Zemin: Bezayağı Hav: Türk düğümü
Havlarda Kullanılan Malzeme	Tiftik
Desen Özellikleri	Deseni oluşturan atkı iplikleri ile havlardır. Geometrik, çizgili
Üretildiği Bölgeler	Balıkesir, Yozgat, Kırşehir ve çevresinde, Karaman, Sivas-Şarkışla, Konya, Eskişehir-Sivrihisar

Kaynak: Eti, 1987; Görgünay, 2005; Atan, Sarı, 2015’ den derlenmiştir.



Resim 17: Filikli dokuma örneği Sarılar Halıcılık
(Sarılar Halıcılık, Konya –Aksaray, Sultanhanı)

1.4.4. Tülüce

Anadolu’da uzun yıllardan beri dokunan post benzeri yüksek havlı dokumaların Sivas ve yöresinde dokunanlarına *tülüce* adı verilir. *Tülüce* tiftikle dokunduğu gibi yünle de dokunabilmektedir. Yatak örtüsü, saçaklı kilim, seccade olarak kullanılır. Kayseri-Pınarbaşı yaylalarında yaşayan yörükler *filikli* adı ile adlandırdıkları bu dokumaları develeri için süs örtüsü ve çuvallar için örtü olarak kullanırlar (Anmaç, 1998: 22).

Tülüceler ilkel tezgahlarda dokunur. Tülücelerin atkı ve çözgüsü yün, saçakları ise yün veya tiftiktir. En uzun ve sağlam yünler çözgü için ayrılır. Renklerin ve desenlerin saçaklarla sağlandığı tülüceler desenlerine göre beşe ayrılır. Bunlar, *düz kilim desenli*, *dikdörtgen desenli*, *kare*, *iç içe kare desenli* ve *baklava dilimi desenli tülücelerdir* (Anmaç, 1998: 23), (Resim 18).

Elvan Anmaç'ın 1998 yılında Dokuz Eylül Üniversitesi Güzel Sanatlar Dergisi'n de yayınlanan "Post Taklidi Geleneksel Dokumalar" adlı makalesinde ;

"Anadolu'da tülüce dokumalar Sivas ve yöresinde Divriği (Yellice, Karasar, Mursal, Ödek), Kangal (Çetinkaya, Tabanözü, Dışlık, Bulak), Şarkışla (Elbeyli yöresi, Delilyas, Tonus, Ağcakışla, Kavlak, Yapalı Keçili...),Yıldızeli (Büyük Ağören, Direkli, Kale, Güney, Hanlı) ayrıca Suşehri ve Koyulhisar ilçesi köylerinde tülüce dokunmaktadır." Diyerek belirtmiştir (Anmaç, 1998: 23).



Resim 18: Tülüce
(Görgünay, 2005: 81)

Tülüce ile ilgili bilgiler Tablo 4’te düzenlenmiştir.

Tablo 4: Tülüce dokuma özellikleri ve üretildikleri bölgeler

TÜLÜCE	
Üretim Tekniği	Zemin:Bezayağı Hav: Türk düğümü
Havlarda Kullanılan Malzeme	Yün veya tiftik tutamları
Desen Özellikleri	Havlarla desen elde edilir. Düz kilim, dikdörtgen, kare, iç içe kare ve baklava dilim desenli
Üretildiği Bölgeler	Sivas Divriği (Yellice, Karasar, Mursal, Ödek), Kangal (Çetinkaya, Tabanözü, Dışlık, Bulak), Şarkışla (Elbeyli yöresi, Delilyas, Tonus, Ağcakışla, Kavlak, Yapalı Keçili),Yıldızeli (Büyük Ağören, Direkli, Kale, Güney, Hanlı),Suşehri , Koyulhisar

Kaynak : Görgünay 2005; Anmaç, 1998’den derlenmiştir.

1.4.5. Yamçı Tülü

Karapınar yöresinde dokunan halı, kilim, cicim gibi dokumaların yanında farklı malzeme kullanımı yönüyle ayrılan el dokumalarına *yamçı tülü* denilmektedir.

Görgünay’a göre yamçı tülü; yün malzeme çoğunlukla atkı ve çözgü ipliği olarak kullanılır. Lifler kesilmiş tiftik keçisinin postundan tutamlar halinde koparılarak

ilme olarak kullanılır. Yamçı tülü işlenmemiş, eğrilip bükülmemiş yünden yapılır. Bu da aynen posta benzer (Görgünay, 2005: 102).

Yamçı tülü dokumalarının yapımında kullanılan tiftik iplikler Konya Karapınar'da yöre halkının yetiştirdiği tiftik keçilerinin göğüs tüylerinden elde edilir. Göğüs bölgesinden alınan tüylerin özelliği yumuşak ve lif uzunluğunun fazla oluşudur.

Melek Hidayetoğlu'nun 2013 yılında Akdeniz Sanat Dergisi'nde yayınlanan ‘‘Karapınar Konya Yöresinde Dokunan Yamçı Tülüler’’ adlı makalesinde;

“Yamçı tülü genç kızların çeyizlerinin önemli parçalarından biridir. Çoğunlukla düğünlerde gelin tarafından kaynata'ya (kayınpeder) hediye edilir. Bunun yanında kış aylarında soğuktan korunmak amacıyla da evlerinin duvarına süs olarak asılır. Ayrıca namazlık olarak kullanılır. Bunun yanısıra yörede diğer el dokumaları gibi et, süt ürünlerini sıcaktan korumak maksadıyla yaptıkları bastırık'ları örtmek için de yamçı tülüler kullanılır” (Hidayetoğlu, 2013: 32).

Yamçı tülü ile ilgili bilgiler Tablo 5’te düzenlenmiştir.

Tablo 5. Yamçı tülü dokuma özellikleri ve üretildikleri bölgeler

YAMÇI TÜLÜ	
Üretim Tekniği	Zemin: Bezayağı Hav: Türk düğümü
Havlarda Kullanılan Malzeme	Yün veya tiftik
Desen Özellikleri	Desensiz
Üretildiği Bölgeler	Konya- Karapınar, Sultanhanı, Karaman, Kuzey Kafkasya,

Kaynak: Görgünay 2005; Hidayetoğlu, 2013; Atan, Sarı, Kocabaş, 2015’den derlenmiştir.

1.4.6. Çeki Tülü

Zemin atkısına ilave olarak atılan devamlı uzunluktaki atkı parmaklar ya da bir tığ yardımıyla çözümlere sarılmadan çekilerek yükseltilir. Bu tekniğin Anadolu’daki örnekleri Konya Karapınar çevresinde üretilmektedir. (Acar, Tosun, 2017-1: 67) Çekili tülülerde “ilmeler kesilmeden halka şeklinde bırakılmaktadır.” (Görgünay, 2005: 19), (Aslan, 1998: 44). Bu tekstillere çeki tülüsü de denildiğini, ara atkı sayısının, hav yüksekliklerinin fazla oluşu ve hav uçlarının kapalı oluşu nedeniyle düğümlü halı yüzeyinden farklı görüldüğünü belirtmiştir (Acar, Tosun, 2017-1: 67).

Alan araştırması sırasında çeki tülü ile ilgili bilgilere de ulaşılmaya çalışılmıştır. Sarı, Atan ve Kocabaş tarafından verilen bilgilere göre; çeki tülü günümüzde çok özel istekler için nadir olarak üretilmektedir ve rutin üretimi yapılmamaktadır. *Çekkili* veya

çekili tülü ler olarak bilinen bu tekstillerin yakın zamanda üretiminin durduğu ve sadece özel siparişe gerçekleştirildiği belirtilmektedir (Atan ve Sarı, 2015; Acar ve Tosun 2017-2: 87-94' den), (Resim 19).

Konya ve çevresinde halk arasında *Çekkili tülü*, *Çekki tülüsü*, *Çekili tülü* de denilmektedir (Atan ve Sarı, 2015; Acar, Tosun, 2017-2: 89'dan).



Resim 19: Çeki Tülü Örnekleri
(Sarılar Halıcılık, Aksaray- Sultanhanı)

Çeki tülü ile ilgili bilgiler Tablo 6’da düzenlenmiştir.

Tablo 6. Çeki tülü dokuma özellikleri ve üretildikleri bölgeler

ÇEKİ TÜLÜ (Çekkili tülü, Çekili tülü, Çeki Tülüsü)	
Üretim Tekniği	Zemin: Bezayağı Hav: Çekmeli atkı dolama
Havlarda kullanılan malzeme	Eğrilmiş yün iplik
Desen Özellikleri	Baklava, iç içe geçmiş kareler
Üretildiği Bölgeler	Konya ve çevresi

Kaynak: Acar, Tosun, 2017; Görgünay 2005 ; Sarı, Atan, 2015’den derlenmiştir.

1.4.7.Çultar

Görgünay; çultar dokumaların aynı yaygı üzerinde ‘simetrik düğüm’ ve ‘çubuklu ilmek dolama’ hav tipi kullanılarak dönüşümlü olarak işlenen aynı özelliklere sahip ürünler olduğunu belirtmektedir (Görgünay, 2005: 16-17). Anadolu’da Kırklareli, Lüleburgaz, Balıkesir ve Çanakkale’de üretilen çubuklu ilmek dolama hav tipine sahip yaygılara *çultar* adı verilmektedir.

Görgünay’ın (2005: 16-17) açıklamasına göre; “dokumacı isteğine göre birkaç sıra (takriben 25-30 cm.) eğrilip bükülmüş iplikten çultar dokuma yapar, sonra 15-20 cm. veya daha fazla halı dokunur. Saçaklı çultar dokuması ile halı, dönüşümlü olarak yaygı boyunca birbirini takip eder” (Acar, Tosun, 2017-1: 68’ den), (Resim 20).



Resim 20:Çultar örneği
(Görgünay, 2005: 20).

Çubuklu ilmek dolama hav tipinde bir ölçü çubuğu kullanılmaktadır. Çubuk atkı yönünde çözgümlere dik açıyla yerleştirilerek üzerine çözgülerle birlikte simetrik düğüme benzer şekilde iplik sarılmaktadır (Acar, Tosun, 2017-1: 67).

Çultar dokumalarında genellikle doğal renkler kullanılmaktadır. Örnek olarak deve tüyü, sarı, gök ve kahverengi keçi tiftikleri, mor koyun yünü ile doğal renkteki yünlerin karışımından doğan yan renkler de özellikle seçilerek kullanılır (www.megep.meb.gov.tr).

Çaltar ile ilgili bilgiler Tablo 7’de düzenlenmiştir.

Tablo 7: Çaltar dokuma özellikleri ve üretildikleri bölgeler

ÇALTAR	
Üretim Tekniği	Zemin: Bezayağı Hav: Çubuklu ilmek dolama ve Simetrik düğüm
Havlarda Kullanılan Malzeme	Eğrilmiş yün iplik
Desen Özellikleri	Karışık renkli
Üretildiği Bölgeler	Anadolu’da Kırklareli, Lüleburgaz, Balıkesir, Çanakkale

Kaynak: Görgünay, 2005; Öksüz 2006’dan derlenmiştir

1.4.8.Hırsek

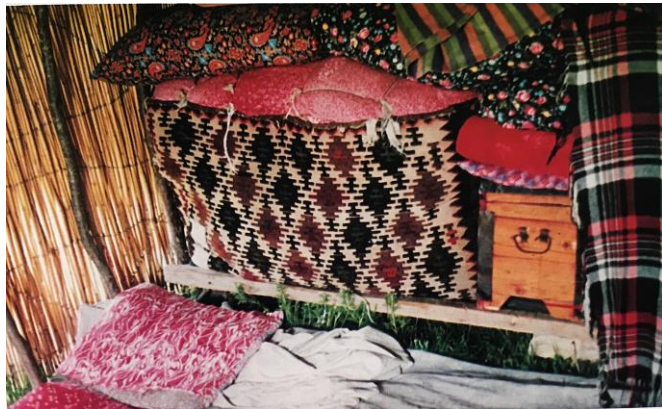
Kars’ın özellikle kırsal kesiminde, yaylakçı ve yerleşik hayatta devamlı dokunmuş olan bu dokumaya *geve* denilmesinin yanında Azerbaycan ve Kağızman’da *hırsek* denilmektedir.

Boyanmış veya boyanmamış saçak yünler kullanılan hırsek dokumalar Türk düğümü ile dokunmaktadır. Havlarında yün tutamları kullanılmaktadır (Resim 21).

Tablo 8: Hırsek dokuma özellikleri ve üredildikleri bölgeler

HIRSEK (GEVE)	
Üretim Tekniği	Zemin: Bezayağı Hav: Türk Düğümü
Desen Özellikleri	Geometrik ve Düz
Kullanılan Malzeme	Boyanmış ve boyanmamış yün tutamları ile eğrilmiş yün iplik
Üretildiği Bölgeler	Kars/ Kağızman, Azerbaycan

Kaynak: Görgünay' 2005'den derlenmiştir.



Resim 21: Çadırda, kırmızı- beyaz renkli Hırsek/tülü dokuma minder
Azeybaycan – Bakü 1992
(Görgünay, 2005: 75)

1.5. TÜLÜ VE BENZERİ GÖRÜNÜMLÜ DOKUMALARIN DÜNYADAKİ BENZERLERİ

1.5.1 Orta Doğu Gabbeh

Gabbeh; İran'da *gabbeh*, *gabbe*, *gabba* gibi isimler verilen bir grup havlı tekstil üretilmektedir. ‘İran’ın en büyük Türkmen toplulukları Kaşkaylar, Afşarlar, Halaçlar, Türkmenler, Salur ve Şahsevenler aracılığıyla tülüye benzer *gabbeh* dokumaların üretiminin İran'da günümüzde de sürdürüldüğü görülmektedir.” (Acar, Tosun, 2016; 115) Karapınar'da yerleştiklerini tespit edilen boylardan Avşar ve Salur boylarına İran'da da rastlanması (Aslan, 1998) iki dokuma türünün yakınlığını vurgulamaktadır. Gabbeh halıları güney batı İran'da dokunmaktadır. *Gabbeh* sözcüğü dilimizde kaba sözcüğünün karşılığıdır.

Gabbeh halıları göçebelerin kullandığı, taşınabilir dikey tezgahlarda dokunmuştur. *Gabbeh* halılarında Türk ve İran düğümü birlikte kullanılır. Bu halılarda Türk düğümü ve İran düğümü birlikte kullanıldığı için hiç bir sınıfa dahil edilmemektedir (Aslan, 1998: 44-53), (Resim 22).



Resim 22: El dokuması Gabbeh

(<https://www.kilim.com/detail/K0020233-New-Persian-Gabbeh-Rug>)

Gabbeh halılarında da Tülü halılarında olduğu gibi atkı sıraları 5-12 sıradır. Kullanılan malzemeler yün, tiftik ve pamuktur. Gabbeh halılarında genellikle yalın ve geometrik desenler de dokunur. Kareli tülülerde görülen kompozisyon özelliği Gabbeh halılarında da aynı biçimde görülmektedir. Zikzaklı tülü olarak adlandırdığımız halının benzeri aynı kompozisyon özellikleri ile Gabbeh halılarında da karşımıza çıkmaktadır. Bu halılarda yün ve tiftiğin doğal renklerinin yanı sıra canlı, parlak renklerde kullanılmıştır (www.turkelhalilari.gov.tr).

Gabbeh ile ilgili bilgiler Tablo 9’da düzenlenmiştir.

Tablo 9 - Gabbeh dokuma özellikleri ve üretildikleri bölgeler

GABBEH (GABBE, GABBA, GABA)	
Üretim Tekniği	Zemin: Bezayağı Hav: Türk düğümü , İran düğümü
Havlarda Kullanılan Malzeme	Tiftik ve yün
Desen Özellikleri	Yalın ve geometrik
Üretildiği Bölgeler	Güneybatı İran

Kaynak: Acar, Tosun, 2016; Aslan, 1998 ; Görgünay, 2005’den derlenmiştir.

1.5.2. Orta Asya Pashtun Tibetan Rug

Zemin dokuması atkı yüzölçü bezayağı ile yapılan ‘Pashtun Rug’ Afganistan’ın Pashtun adıyla bilinen dokumaları yerli halkına özgüdür. Afganistan’da üretilen ‘Pashtun’ (pashtun sleeping rug) adlı yaygılar çubuklu ilmek dolama tipinin en önemli örneklerindendir (Wertime, 1998: 90; Acar, Tosun, 2017-1: 68’den).

Gezilerinden elde ettiği bilgiler ve görsellerle Orta Asya ve Orta Doğu yaygılarıyla ilgili yayınlara katkılar sağlayan Amerikalı yazar ve gezgin Thomas Cole sözü geçen tekstiller konusunda sayılı uzmanlardan birisidir. Kendisi ile gerçekleştirilen yazışmalı röportajda Cole, 1978 yılından beri bazı dönemlerde Afganistan’da yaşadığını ve araştırmalar yaptığını belirtmiş, halı ticareti ile uğraşırken elinden çok az sayıda Pashtun geçtiğini iletmiştir. En son 1997 yılında gittiği Afganistan’da eğer bir pashtun bulunmuş olsaydı onun mutlaka kendi elinden geçmiş olacağını belirterek, bu tekstillerin artık üretilmediğine vurgu yapmıştır (Cole, 2016; Acar, Tosun, 2017-1: 68’den), (Resim 23), (Resim 24).



Resim 23: 19. yüzyıl sonu veya 20. yüzyıl başından kaldığı tahmin edilen Pashtun ve detayı,
Doğu Afganistan.

(<http://www.tcoletribalrugs.com/resources/rugshtml/908mokr.html>)



Resim 24: Pashtun,
Doğu Afganistan, 1900'lerden
(www.tcoletribalrugs.com)

Pashtun ile ilgili bilgiler Tablo 10’da düzenlenmiştir.

Tablo 10: Pashtun dokuma özellikleri ve üretildikleri bölgeler

PASHTUN	
Üretim Tekniği	Zemin: Atkı Yüzlü Bezayağı Hav: Çubuklu İlmek Dolama
Havlarda kullanılan Malzeme	Yün
Desen Özellikleri	Geometrik
Üretildiği Bölgeler	Doğu Afganistan

Kaynak: Acar, Tosun, 2017’den derlenmiştir.

Tibetan Rug;

Genellikle keçi ve yak lifleriyle üretilen ‘Tibetan rug’ yaygılar çubuklu ilmek dolama tipinin diğer önemli örneğidir. (Wertime, 1998: 90). Zemin dokuması çözgü yüzlü bezayağı olan Tibetan rug tekstillerin hav yüksekliği 2 cm, havlar arası mesafe 1.3 cm ‘dir (Acar, Tosun, 2017-1: 68), (Resim 25).



Resim 25 : 19. veya 20. yüzyıldan Tibetan Rug örneği
Robert P.Piccus Koleksiyonu

Tibetan Rug ile ilgili bilgiler Tablo 11..2de düzenlenmiştir.

Tablo 11 : Tibetan dokuma özellikleri ve üretildikleri bölgeler

TİBETAN RUG	
Üretim Tekniği	Zemin: çözgü yüzlü bezayağı Hav: çubuklu ilmek dolama
Havlarda Kullanılan Malzeme	Keçi veya yak tüyü
Desen Özellikleri	Geometrik
Üretildiği Bölgeler	Tibet Bölgesi

Kaynak: Acar, Tosun, 2017'den derlenmiştir

1.5.3 Balkanlar, Yanbolia, Velense ve Guber

Yanbolia; Balkanlar'daki *yanboli*, *yanbol* ya da *yanbolia* üretimi ile tülü arasındaki bağlantı Osmanlı dönemine dayanmaktadır. “Anadolu’dan Balkanlar’a göç ekseriyetle Konya ve Karaman’dan olmuştur. Günümüzde Karapınar bölgesinde tülü dokumacılığının yaygın olduğuna dikkat edildiğinde” (Aytaç, 2009) yakın akrabalık dikkat çekmektedir.

Yanbolia dokumalar simetrik açık düğüm ile üretilir. Çözüğü ve atkı iplikleri yün, ilme ipliği tiftik, bazen de yündür. Hav yüksekliği uzun ve yumuşak, kaba dokulu açık düğümlü dokumalardır. *Yanbol* aynı zamanda Makedonya’da ve Bulgaristan’da bir kasaba adıdır.

Halı ve kilimin dışında Anadolu’da *geve/tülü* olarak adlandırılan düğümlü *yanbol* dokumaları Balkanlarda Yunanistan, Bulgaristan, Moldovya, Bosna (Vranofça Köyü) da dokunmuştur (Görgünay, 2005: 54- 117).

Balkanlar da *Yanbol*, Makedonya’da *jambolija*, *jambola*, gibi adlarla da anılır. Malkara’da ise *Yanbolu* adıyla anılır. Her Boşnak evinde *Jambolija* (Boşnak Battaniyesi) vardır. (www.bosnahersek.ba) *Yanbolia* dokumalarına genellikle köy kiliselerinde sık rastlanır (Resim 26), (Resim 27), (Resim 28).

Yanbolia ile ilgili bilgiler Tablo 12’de düzenlenmiştir.

Tablo 12. Yanbolia dokuma özellikleri ve üretildikleri bölgeler

YANBOLİA (YANBOL, YANBOLU, YANBOLİ, JAMBOLA, JAMBOLİJA)	
Üretim Tekniği	Zemin: Bezayağı Hav: Simetrik açık düğüm
Havlarda Kullanılan Malzeme	Tiftik, yün lifi
Desen Özellikleri	Düz renkler ve havla elde edilen geometrik desenler
Üretildiği Bölgeler	Bosna (Vranofça Köyü), Makedonya Yugoslavya, Bulgaristan, Yunanistan Moldova

Kaynak: Aytaç, 2009; Görgünay 2005’den derlenmiştir



Resim 26: Jambolija

(https://www.kupindo.com/Prekrivaci-jorgani-i-cebad/31574529_Jambolija-prekrivac-za-krevet)



Resim 27 : Jambolija

(https://www.kupindo.com/Prekrivaci-jorgani-i-cebad/31574529_Jambolija-prekrivac-za-krevet)



Resim 28 : Jambolija

(<http://www.licitacija.rs/robnaKuca/a/25893-jambolija>)

Velense; Önceleri uzun tüylü olan beyaz yün örtü anlamına gelen velensenin anlamı sonraları değişmiş ve kapsamı genişlemiştir. Hatta son yıllarda velense her çeşit battaniye için kullanılan bir terim olmuştur. Kısaca velense, Osmanlıların Rumeli denilen Trakya ve Balkanlar Bölgesinde dokunmuş bir cins örtü olup, battaniye, duvar süsü, sedir örtüsü, yastık yüzü, seccade, sırt şalı ayrıca inceleri iç fanilas, yatak çarşafı, eyer altı örtüsü olarak kullanılmıştır.

Velense düz dokunduktan sonra taranarak hav kazandırılan bir tekstil türüdür. Üçüncü bir iplik ilavesiyle yapısal hav kazandırılan (zemin dokumaya ilave olarak ilme uygulanan) yaygılarla görsel benzerliği nedeniyle sıklıkla karıştırılmaktadır. Bu tür dokumaların düz dokuma olduğu ve sonradan taranarak havlandırıldığı dikkate alınması gereken bir durumdur (Wertime, 1998: 89; Acar ve Tosun, 2017-1: 62'den).

Velense Trakya ve Balkan Bölgesi dışında Selanik, Karaferye, Edirne, ,Filibe, İslimye, Kazan, Tatarpazarcığı, Karapınar'da dokunmuştur. Benzeri bir dokuma Siirt de "Siirt battaniyesi" adıyla üretilmektedir.

Elvan Anmaç'a göre;

"Velense adı Türkçe bir isim olarak kulağa yabancı gelmektedir. Çeşitli sözlüklerde kelimenin orijinali ile ilgili farklı bilgilere rastlanmaktadır. 1680 tarihli batılı bir sözlükte velense, " Katalonya' nın yünlü örtüsü, manto, 1873 tarihli Bianci sözlüğünde ise "Katalonya'nın uzun havlı, beyaz yün örtüsü" olarak belirtilmiştir. 1890 tarihli Redhouse'da ise 'Bir yüzü uzun havlı kumaş' olarak açıklanmış ve kelimenin İspanyolca Valencia'dan alındığı belirtilmiştir. 1900 tarihli yerli bir sözlükte ise "Rumeli'de yapılan bir çeşit fanila, inceleri örtü ve yatak çarşafı, kabaları ise, at örtüsü olarak kullanılır" şeklinde bilgi verilmiş ve kelimenin Rumeli'de kullanılan dillerde var olduğu ve aslının Ulahça olabileceği açıklanmıştır" (Anmaç, 1998: 19).

Velenseler çarşılarda mekikli tezgahlarda dokutulan bir tür desensiz ve sade dokumalardır. Velenselerde atkı iplikleri yün, çözgü iplikleri pamuktandır. Eğrilip bükülen iplikler istenilen renge boyandıktan sonra dokumacıya verilmektedir. Velense kumaşlarını *guşurgu* örtüsü dışında evin ihtiyacı olan çeşitli yerlerinde örtü olarak kullanmak mümkündür (Hidayetoğlu, 2002: 191).

Velense ile ilgili bilgiler Tablo 13’de düzenlenmiştir.

Tablo 13- Velense dokuma özellikleri ve üretildikleri bölgeler

VELENSE	
Üretim Tekniği	Düz dokuma ve tarayarak havlandırma
Kullanılan Malzeme	Yün
Desen Özellikleri	Desensiz
Üretildiği Şehirler / Ülke	Selanik, Karaferye, Edirne, Yanbolu, Filibe, İslimye, Kazan, Tatarpazarcığı, Karapınar, Trakya Balkanlar Bölgesi

Kaynak: Acar, Tosun 2017; Hidayetoğlu, 2002 ; Anmaç 1998’den derlenmiştir

Guber; Tülü ve hopan benzeri olan bu dokumalar Bulgaristan’da *guber* dokuması olarak adlandırılmaktadır. Guber dokumalar iki çeşit tezgahta dokunur. *Sarma tezgah* ve *mekikli tezgah*larda dokunan guber dokumaları *kaba halılar* olarak da tanımlayabiliriz. Yörede yaygı ve yatak örtüsü olarak kullanılan guber dokumaları işlenmemiş koyun yapağısından dokunmaktadır (Resim 29).

Mehmet Ali Eroğlu 2016 yılında Akdeniz Sanat Dergisi’nde yayınlanan “Kırcaali (Kardzhali), Ardino (Eğridere), Jultusha (Sarıkız), yatak örtüsü (Tülü/ Guber/ Hopan)” adlı makalesinde;

“Kilim dokuma tekniği diyebileceğimiz teknikte ipliklerin çözgü teli üzerinden bir alttan bir üstten ya da bezayağı tekniği ile bir kaç sıra dokuma yapıldıktan sonra yün, tiftik ya da kalın ipliklerin dokuma yüzeyine uygulanmasıyla iplik

uzunluğu ya da hav yüksekliği uzun olan dokumalardır’’ (Eroğlu, 2016: 45-58).

Guber ile ilgili bilgiler Tablo 14’de düzenlenmiştir.

Tablo 14- Guber dokuma özellikleri ve üretildikleri bölgeler

GUBER	
Üretim Tekniği	Zemin: Bezayağı Hav: Türk düğümü
Havlarda Kullanılan Malzeme	Eğrilmemiş koyun yünü, tiftik veya kalın iplik
Desen Özellikleri	Desensiz ve geometrik
Üretildiği Şehirler / Ülke	Bulgaristan

Kaynak: Eroğlu, 2016’dan derlenmiştir.



Resim 29: Atatürk Kongre Kültür Merkezi (Merinos AKKM),
Bursa Göç Tarihi Müzesi, Balkan Türkleri

1.5.4. Kuzey Avrupa, Ryijy ve Varafeldur

Ryijy (rye); Kuzey Avrupa tekstillerinin Anadolu'daki örneklerinden geliştirildiği düşünülmektedir. “Vikingler’in bu dokuma tekniğini Akdeniz coğrafyasıyla buluşmalarıyla birlikte Avrupa’ya taşıdıkları tahmin edilmektedir” (Sopanen, Willberg: 2008; Acar ve Tosun, 2017-1 69’dan).

Kuzey Avrupa coğrafyasında düğümlü ve dolama hav tiplerinin ve bunların alt tiplerinin her birinin kullanılabildiği tekstil örneklerine de rastlanmaktadır. İskandinav ülkelerinden İsveç, Norveç’te ‘Rya’, ‘Ryer’ ve Finlandiya’da ‘Ryijy’ gibi isimlerle anılan havlı tekstiller Ortaçağın sonları ya da Rönesans’ın başından beri üretilmiş ve 18. yüzyılda altın çağını yaşamıştır (Acar ve Tosun, 2017-1 69), (Resim 30), (Resim 31), (Resim 32).

Royer ve Geijer’e göre ise bu tekstillerde en temel hav tipi, düğümlü hav tekniği içinde yer alan gördes düğümüdür. (Royer, 1977: 14; Geijer, 1963: 79-87; Matthews, 1978: 1; Acar ve Tosun, 2017-1: 69’dan) Norveç, İsveç ve Finlandiya’da bu tür tekstillerin üretiminin yaşatılmasına yönelik eğitim projeleri devam etmektedir (<http://norwegiantextileletter.com/article-categories/rya/>).



Resim 30: Seppvei–Own Work
Hand-made Ryijy, 1936



Resim 31: Ryijy örneği 1798

(https://i2.wp.com/norwegiantextileletter.com/wpcontent/uploads/2014/07/IMG_0499.jpg)



Resim 32: Finlandiya'dan ryijy örneği.
(Impi Sotavalta -The Hunter, 1926)

Varafeldur; 'İzlanda düğümü' ile eğilmemiş yün demetlerinin kullanılması nedeniyle tülülere benzer görünüme sahiptir. Fakat düğümün yapılış şekli Türk ya da İran düğümünden farklılık gösterir. Tekstilin zemin yapısı dimi örgüdür. "Hav atkılarının bir ucu zeminle birlikte dokunurken diğer ucu tek çözgü üzerine sarılarak düğüm oluşturulur" (Priest-Dorman, 2001: 8; Acar Tosun, 2017-1; 64'den). "Röggvarfeldur, vararfeldur, varafeldur gibi isimler alan havlı pelerinlerdir. İlk kanıtları Orta Çağ'a ait olan İzlanda düğümüne sahip bu pelerinler tek parça olarak çözgü ağırlıklı tezgahlarda dokunmuştur. Norveç'te Osteroy Müzesi'nde tekstil uzmanı olan Juul'a (November-2013) göre; Norveç'in Viking dönemindeki rya tekstilleri ile bağlantısı vardır" (Acar, Tosun, 2017-1: 64), (Resim 33).



Resim 33: Norveç’te atölye çalışmasında üretilen bir varafeldur örneği
(Boundweave, 2013)

Ryijy ve Varafeldur ile ilgili bilgiler Tablo 15’te düzenlenmiştir.

Tablo 15. Ryijy ve varafeldur dokuma özellikleri ve üretildikleri bölgeler

RYIJY, RYE, RYA RÖGGVARFELDUR ,VARARFELDUR,VARAFELDUR	
Üretim Tekniği	Zemin: Rye de bezayağı ve dimi örgü Hav: Rye de Türk ve İran düğümü, İzlanda düğümü (röggvarfeldur’, ‘varafeldur’)
Havlarda Kullanılan Malzeme	Yün iplik
Desen Özellikleri	Floral, geometrik ve desensiz
Üretildiği Şehirler/Ülke	Finlandiya , İzlanda ve diğer İskandinav ülkeleri

Kaynak : Acar, Tosun, 2017; Priest, Dorman 2001’den derlenmiştir.

İKİNCİ BÖLÜM

POST, POST GÖRÜNÜMLÜ TEKSTİLLER ve TÜLÜ VE BENZERİ DOKUMALARIN GİYSİ UYGULAMALARI

2.1. POST, POST GÖRÜNÜMLÜ TEKSTİLLER ve TÜLÜ VE BENZERİ DOKUMALAR

Post, “memeli bir hayvanın kıllı, yünlü ya da tüylü derisi, tüyüyle birlikte tabaklanmış ya da kurutulmuş hayvan derisidir” (Büyük Larousse, 1986: 9533).

Türkçe Sözlük’te yapılan tanıma göre “bazı hayvanların, giyecek yapılmak üzere işlenmiş postuna” kürk denilmektedir (Ağakay, 1959: 511). Tanımdan anlaşılacağı üzere, detaylı işlem uygulanarak giyime daha uygun hale getirilmesi *kürkü* posttan ayıran en önemli özelliktir.

Farklı kültürlerde benzer değere sahip olan postlar, kürke dönüştürülmek üzere “işlendiği zaman elbise, astar ya da aksesuar olarak kullanılır. Kürkler “ince ve sık tüylü hayvan postu, tıkız bir dokuya sahip hayvan derisidir” (Büyük Larousse, 1986: 7282)

Post giyimde olduğu kadar, mekanları sıcak tutmak için zeminde ve oturma alanlarında kullanıldığı gibi, Anadolu’da görüldüğü üzere peynir yapımında ve peynirlerin, etlerin saklanması da faydalanılan bir malzemedir. Bu yönüyle kürke kıyasla daha genel bir kavram olarak algılanır.

Tarihin bir noktasında kürklere dönüştürülecek şekilde işlenmeye başlanan postların insanlığın ilk dönemlerinden beri işlevi ve görsel cazibesiyle giyimin ana unsurlarından olduğu düşünülmektedir. Avladıkları tehlikeli hayvanların postlarını giyen ilk insanlar, hayvanın tehlike derecesi, avlanma zorluğu, boyutu, postunun güzelliğine bağlı olarak yer aldıkları toplulukta bir statü elde etmişlerdir. Postun sıcak tutması, diğer çevresel etkilere koruması ise işlev açısından önemli unsurlardır. Post ve işlenmiş hali olan kürklerin moda içindeki varlığının işlevsel özellikleri yanında, belirtilen sosyal, psikolojik unsurlara dayanması olasıdır.

Postlar ve kürkler çağdaş modanın başlangıcından yani 1900’lerin başından başlayarak 2000’li yıllara kadar modanın merkezinde yer almış olsa da, çekici

görünümleriyle günümüzde de tasarımcıların daima ilham kaynağı olmuştur. Tasarımcılar onlardan aldıkları ilhamla geleneksel üretimi kaynaştırarak kürk benzeri tekstilleri tasarlayarak modaya entegre etmişlerdir.

Gelişen teknoloji, yenilikçi fikirler ve malzemelerle birlikte tekstilde tasarım kavramının sınırları zorlanmış olsa da, el işçiliği değerini yitirmemiştir. Geleneksel tekstil üretim teknikleri farklı tasarımcı yorumlarıyla gündemde olmuştur.

Postlara benzerliğiyle dikkat çeken örme peluşlar, tafting tekniğiyle üretilen tekstiller yanında, dokuma tekniğiyle üretilen havlı, saçaklı tekstiller moda endüstrisinde yoğun miktarda kullanılmıştır. Giderek artan miktarlarda moda sektörüne katılan bu tekstillerin gündemde olmasının en önemli nedenlerinden birisi çevreci ve hayvan haklarını destekleyici hareketlerle kürk kullanımına karşı bir hareket oluşmasıdır. Ayrıca, kürke benzer görünümlere sahip tekstillerin kolaylıkla üretilmesi, kolay boyanıp işlenebilmesi, hammaddelerine kolaylıkla ulaşılabilmesi, fiyatlarının çok daha ucuz olması gibi sebepler onları gündemde tutmaktadır.

Anadolu ve yakın coğrafyalarında üretilen, dokuma tekniğiyle üretilerek posta benzetilen geleneksel dokumalar olan “post görünümlü dokumalar” olarak adlandırılan *tülü ve benzeri dokumalar* post görüntüsü kazandırılan tekstillerin önemli bir grubudur. *Tülü ve benzeri dokumalar* sıklıkla yer yaygısı ve taşıma aracı olarak kullanılmış olsa da giyim alanında da bazı örneklerine rastlanmıştır.

2.1.1. Tarihte Farklı Kültürlerde Post ve Post Görünümlü Tekstillerden Giysi Uygulamaları

İhtiyaçlarını doğal çevresinden karşılamaya çalışan ilk insanlar giysi için çeşitli bitkiler ve hayvanlardan yararlanmışlardır. Özellikle soğuk iklimlerden korunmak için hayvanların doğal koruyucusu olan postlarından faydalanmak doğayı gözlemleyerek gelişen insanoğlu için akılcı bir çözüm olmuştur (Resim 34).



Resim 34 : Istvan Hortvan, Mihaly Balla, Ferenc Szilayi

Racka koyunundan yapılmış ceket,

Cary Volinsky, Hortobagy- Macaristan 1988

(<http://sonyayongjames.tumblr.com/image/8720597705>)

Tarih boyunca toplumların şartları giyim seçimlerinde önemli rol oynamıştır. Bunlardan ilki iklimdir. Dünyanın başlangıcından bu yana insanoğlu kendisini örtmek için yeni fikirler üretmeye çabalamıştır. İlk insan doğa koşullarına göre vücudunu korumak gereğini duymuş, soğuğa karşı kalın, sağlam ve koyu renk malzeme kullanırken sıcağa karşı ince ve açık renkleri yeğlemiştir. Kullandıkları ilk malzemeler öldürdükleri vahşi hayvanların derileriydi. Bu çağlarda giysilerin birbirlerinden pek farkı yoktu. Bulunabilen ilk malzeme kullanılıyordu. Zamanla sınıfsal farklılıkların da ortaya çıkması giysilerde de doğal olarak büyük farklılıklar ortaya çıkartmıştır (Koçkar, 1987: 215).

Deri ve kürk, muhtemelen insanoğlunun giyinmek için kullandığı ‘ilk’ kumaş türleridir ve yapılandırma işlemiyle değil hayvandan kesilerek elde edilmektedir (Udale, 2014: 69).

Giysiler insanlık tarihinin başlangıcından günümüz modern insanına kadar kültürümüzün, kimliğimizin ve sosyal yaşam kurallarımızın parçası olmuştur. Giyim insanları diğer canlılardan ve doğa ortamından soyutlayan bir unsurdur.

Çoğunlukla beslenebilmek için öldürdükleri hayvan postlarını soğuktan korunmak amacıyla giysiye dönüştürerek kullanmışlardır. Homo erectustan, Neandertallere varolmuş tüm uygarlıklardan günümüze kadar post görünümlü giysiler kaynaklarda karşımıza çıkmaktadır.

Melissa Hogenboom'un 19 Eylül 2016 tarihli BBC Earth web sayfası için yazdığı haftalık internet makalesinde;

“Giysiler fosilleşmeden çürüdüğü için ilk insanların bedenlerini hayvan postu ve derisi ile kapladığını gösterecek verilerden yoksun olduğunu, avcı-toplayıcı toplulukların da basit giysiler giydiğini belirtmiştir. Giysiler soğuğa karşı korunmak için zorunlu ihtiyaçtır. Başka bir insan türü olan Neandertallerin ise çok daha soğuk iklimlerde yaşadığı için giyinme ihtiyacı duymuş olabilecekleri düşünülmektedir. Neandertallerin yaşadıkları yerlere bakarak kışın vücutlarının %70-80' ini örtmüş olduğu, sırtlarına bir hayvan postu aldıkları tahmin edilmektedir. Neandertallerin 200 bin yıl önce vücutlarını kırmızı toprak boyasıyla boyadığını gösteren veriler olduğu belirtilmiştir. Bu boya ayrıca hayvan postlarını boyamada, mağaralara yapılan resimlerde ve törensel mezarlarda da kullanılmıştır“

(<http://www.bbc.com/earth/story/20160919-the-real-origin-of-clothes>), (Resim 35).



Resim 35 : Erken dönem insanları ve hayvan postu giysileri
(<http://www.bbc.com/earth/story/20160919-the-real-origin-of-clothes>,)

Neandertaller soğukta tüylerinin donmaması sebebiyle daha sıcak tutan ayı sansarını avlamışlardır. Bugün Eskimolar da bu hayvan türünün postunu tercih etmektedirler.



Resim 36: Post giysili Neandertaller
(<http://www.bbc.com/earth/story/20160919-the-real-origin-of-clothes>)

Bayram Tolunay'ın 23 Mayıs 2017 tarihli Arkeofili web sayfası için yazdığı internet makalesine göre;

“Eskimolar, Kuzey Kutup Bölgesi’nde, yılın büyük bir kısmını karla kaplı, buzla örtülü, verimsiz bir arazide yaşayan ve çevresindeki verimli topraklarda yerleşik hayata geçmiş olan topluluklardan habersiz olarak avcı toplayıcı benliklerini bozmadan yaşamışlardır. Eskimoların yaşam bölgeleri olan Kuzey Kutup Bölgesi soğuk, buzla kaplı verimsiz bir arazi olduğundan Kuzey kutbu çevresinde hiçbir sebze, yenilebilir kök ya da meyve bulunmamaktadır. Uzun süren soğuklar ve verimsiz araziler, bitki yetiştiriciliğine olanak sağlamadığından dolayı Eskimolar yaşamlarını sürdürürebilmek adına avlanma konusunda uzman olmuşlardır. Soğuk hava şartlarında hayatta kalmalarını sağlayan yöntemler arasında avladıkları hayvanların sağladığı kalori ve postları İnuit (Eskimo) topluluğunu korumuştur. Araştırmalar sonucunda 4 kişilik bir ailenin kış soğuğuna dayanabilmesi için 30 deriye ihtiyaçları olduğu bilinmektedir. Eskimolar İglo denilen kardan yapılan şekillerin içindeki uyku alanlarının üzerlerini de kürklerle kaplamışlardır” (Tolunay , 2017), (Resim 37), (Resim 38).



Resim 37: Avcılık yapan Eskimo

<http://arkeofili.com/inuitler-eskimolar-gecmisleri-gelenekleri-bugunu/>



Resim 38 : Eskimo çocukları ve post görünlü giysileri

<http://arkeofili.com/inuitler-eskimolar-gecmisleri-gelenekleri-bugunu/>

Kanada Burnaby'deki, Simon Fraser Üniversitesi'nden Mark Collard ve meslektaşları tarafından Avrupa'daki tarih öncesi yaşam alanlarındaki hayvan kalıntıları üzerine yapılan incelemeler de, modern insanlar sıkı, kürk kaplı giysilere bürünürken Neandertallerin, sadece kürk pelerinleri tercih ettiği (Collard, Tarle, Sandgathe, Allan, 2016) öne sürülmektedir.



Resim 39: Post giysili Neandertaller

Fotoğraf: Patrick Bernard

(<http://arkeofili.com/buzul-cagi-moda-karsilasmasi-neandertal-pelerini-insan-kapsonuna-karsi/>)

Collard, “Neandertallerin kürkten pelerinler yaptığını düşünüyoruz. Belki bazıları sadece büyük bir hayvanın derisini omuzlarının üzerine giymiş olabilir, tıpkı Herkül’ün çoğunlukla tasvir edildiği şekilde” diyerek düşüncesini ifade etmiştir (Collard, vd., 2016) , (<http://arkeofili.com/buzul-cagi-moda-karsilasmasi-neandertal-pelerini-insan-kapsonuna-karsi/>’dan).

Varoluştan bu yana insanlar yaşamlarını sürdürebilmek, temel ihtiyaçları olan giyinmek, beslenmek, barınmak için hayvanlara her zaman ihtiyaç duymuştur.

Dublin Üniversitesi’nde doktora öğrencisi ve İtalya-Bolzano’daki *Mumya ve Buzadam Enstitüsü* araştırmacısı olan Niall O’Sullivan; 1991 yılında Alp Dağlarında donmuş bir şekilde bulunan *Buzadam Ötzi* hakkında birçok analizler yapmıştır.

Alplerdeki buzullarda mumyalanan 5,300 yıllık *Buzadam Ötzi*’nin kıyafetlerinin ayı, sığır, karaca, koyun ve keçi derilerinden yapıldığı keşfedilmiştir. *Buzadam Ötzi*’nin kıyafetlerinin, ayakkabılarının ve sadağının (okluk) yapıldığı deriler, Ötzi’nin çiftçilik ve hayvancılık yapan bir topluluktan gelmesinin yanı sıra, zamanının bir kısmını yabani hayvanları avlayarak da geçirdiğini göstermektedir (Lewis, vd., 2016), (www.smithsonian.com), (www.livescience.com), (www.seeker.com).

Buzadam Ötzi’nin giysilerinin içi otla kaplanmıştır, dışı ise deri olan ayakkabı parçaları bir araya getirilmiştir. Deri kaban ve deri peştamal, otlardan yapılmış kaban, kürk şapka ve deri tozluklar bulunan giysileridir (<http://arkeofili.com/buzadam-otzinin-kiyafetleri-bes-farkli-hayvandan-yapilmis/>), (Resim 40).

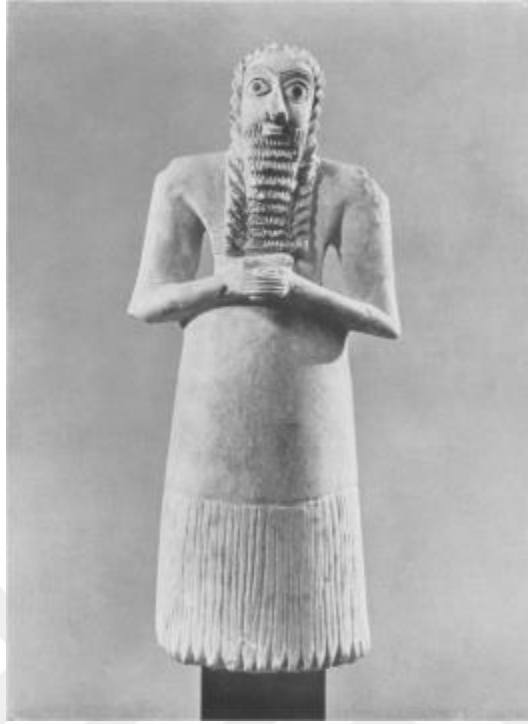


Resim 40: Buzadam Otzi'nin kıyafetleri

Bolzano Arkeoloji Müzesi

Koyun ve keçi yetiştiriciliğinin yaygın olduğu Mezopotamya coğrafyasında M.Ö. 4000'lerde hüküm süren Sümer uygarlığı tarım ve hayvancılıkla uğraşmışlardır. Sümer Uygarlığı'nda post görünümlü giysilerin varlığını kanıtlayan heykeller mevcuttur. Çoğu zaman “heykeller Sümerler arasında moda olan saçaklı bir giysi giymiştir” (Dimand, 1945: 253).

Bu giysiler “Yunanca'da ‘kalın pelerin’ anlamına gelen *kaunakes* ya da diğer adıyla *persis* olarak isimlendirilmiştir (<http://www.wikiwand.com/en/Kaunakes>), (Resim 41).



Resim 41: Kaunakes, M.Ö. 3.yy ait bir Sümer heykeli
(Dimand, 1945: 254)

Sümer Uygarlığı'nda "M.Ö 2600'ta 'Ur-Nammu Dikilitaşı' üzerine betimlenmiş olan 'Ay Tanrısı Nannar' keçi ya da koyun postundan yapılan bir kıyafet giymiştir. Fakat zaman içinde keçi ya da koyun postu kullanımından vazgeçilerek kumaş üzerine uzun püsküller dikilmeye başlanmıştır" (Herald, 2012: 15). "Yün tutamlarının dokunarak birbiri üzerine örtüşmesiyle de (<http://www.wikiwand.com/en/Kaunakes>, Acar, Tosun, 2016: 115'den) saçaklı görünümü son şeklini almıştır. "Erkekler bu giysiyi etek olarak kullanmışlardır. Gövdelerinin üst kısmı açıkta bırakılırdı.

Kadınlar ise kaunakesi tek omuzları açıkta kalacak biçimde giyerlerdi. Kaunakes zamanla sadece tanrı ve tanrıçaları betimlemek için kullanılmıştır" (www.britannica.com/topic/kaunakes), (Resim 42).



Resim 42 : M.Ö. 2060’ ta Ur- Nammu Dikilitaşı üzerine betimlenmiş olan Ay Tanrısı Nannar ve post görünümlü giysisi
(Herald, 2012)

Dünya tekstil tarihi içinde önemli bir yere sahip olan Mısır’da da avcı-toplayıcı topluluklardan itibaren postların giysi olarak kullanıldığı düşünülmektedir. Mısır coğrafyasının iklim özellikleri, tekstil malzemeleri ile resimli belgelerin günümüze kadar ulaşmasını sağlamıştır.

Özay “Eski Mısır Tekstil ve Giysi Tarihine Giriş” adlı kitabında Mısır’daki en eski giysilerden söz etmiştir:

“Eski Mısır giysileri, Akdeniz ülkelerine has özellikler gösterir. Arkeolojik çalışmalar sonunda çıkan Paleolitik medeniyetlerin nesneleri, Suriye’den Afrika’ya girmiş görünen Küçük Asya formları ile büyük benzerlikler içindedir. Neolitik dönemde sürü ve çiftçi kavimlerin medeniyetleri 4000 yıl boyunca Delta vadisinde devam ederken, Yukarı Mısır Sus Medeniyeti ile belirgin benzerlik sergiler. Nil vadisinin ilk sahipleri büyük olasılıkla, avcı ve toplayıcı

kavimler olmuştur. Delta vadisinde, Orta Doğu ve Akdeniz'in giysi tiplerinin kullanıldığı biliniyor. Bunlar önceleri deri ve post, sonraları kumaştan yapılmış peştamal-battaniye türü sarma giysilerdir” (Özay, 2004: 45).

Mısır Uygarlığında post ya da post görünümlü giysiler seçkin topluluklar tarafından giyilen değerli giysilerdi.

“Tüm leopar türleri başta olmak üzere hayvan derileri, Tanrının ilk hizmetkârları rolündeki rahipler ve firavunlar tarafından bazen giyilirdi. Bu gibi kıyafetler, Tutankamon' un mezarında da bulunmuş ve mezarın duvarlarında sıkça tasvir edilmiştir. Tüylerle süslenmiş dekoratif tören giysileri, Krallar ve Kraliçeler Döneminde giyilmiştir” (www.reshafim.org.il/ad/egypt/timelines/topics/clothing.html).

Mısır gibi Asur anıtlarında da “düz dokunmuş keten kumaşlar kıvrımlıdır. Özellikle M.Ö. 2. Binyılın ortalarından kalma New Kingdom'daki Menkheper'in mezarında erkekler tarafından giyilen çok ince, saçaklı giysiler bulunmuştur” (Dalley, 1991: 122), (Resim 43, 44, 45).

Asur kraliyet yazıtlarında yüzey işlemleri ile daha Eski Mısır'ı anımsatan saçaklı bir giysi Bel-Harran-belusur habercisi olan Sarah tarafından giyilmektedir (Dalley, 1991: 122), (Resim 46).



Resim 43: 8. Asur Kralı
Ashurnasirpal'in saçaklı giysisi
(Dalley, 1991: 125)



Resim 44: Neirab' tan saçaklı giysiye sahip bir rahip
6. yüzyıl, Suriye
(Dalley, 1991: 123)



Resim 45: 6. Asur Kralı Sargon II.nin subayı ve saçaklı giysisi
M.Ö 8.yüzyılın sonu,
Asur Khorsabad şehrindeki taş kabartma
(Dalley, 1991: 123)



Resim 46: Bel- Harran- belu – usur habercisi Sarah’ın saçaklı giysisi
8. Yüzyıl ortası
(Dalley, 1991: 122)

Çin hanedanlığı’nda da eskiden beri kürklü giysiler giyilmiştir. Çin müzesinde koruma altına alınan kürklü giysi bir erkek bornozudur. Bu bornoz saray müzesinde koruma altına alınmıştır. Altın sarı renkli, ipek kumaştır. Bornoz ejderhalarla süslüdür. Korunma altına alınan bu elbisenin dışında bulunan kürk kenarları böcekler tarafından büyük oranda tahrip edilmiştir. Böcekler tarafından tahrip edilen kürkün ön tarafı ciddi kayıplara uğramıştır. Tüysüz denecek kadar az olan elbisenin dikişlerinde de sökülmeler meydana gelmiştir. Elbisenin görünümü hasarlara bağlı olarak epey değişmiştir (Wang, 2014: 181), (Resim 47).



Resim 47: Çin Saray Müzesi’nde koruma altına alınan erkek giysisi
(Wang, 2014: 183)

Kürkler elde edilmesi ve işlenmesi zor malzemeler olduğu için genellikle seçkin insanların giysileri olmuştur. Orta Çağ Avrupa'sında da kürklü pelerinler soylular ve asiller tarafından giyilmekteydi.

"Vair sincapların kürklerinin tam sırt bölgesi ya da bel bölgesinden olan parçalarının kare düzende birleştirilmesiyle elde edilir. Bu kelime *variation* veya *variegation* kelimelerinden türetilmiştir. Kürklerin renkleri Orta Avrupa'da mavimsi griden koyu griye, siyaha ve hatta Baltık bölgesinde kırmızımsı çizgilerle griye kadar çeşitlilik göstermektedir. *Vair* mavi, beyaz, mozaik dizilimli ve çan motifli hanedanlık kürklerinin de adıdır. Bu kürkler 12- 14. yüzyılda krallar, soylular ve psikoposlar tarafından kullanılmıştır " (<http://cottesimple.com/articles/fur-primer/>), (Resim 48, 49).



Resim 48: Vair pelerin

(Phoneix, 2010: 197)



Resim 49: Dama dizilimli vair örneği
(<http://cottesimple.com/articles/fur-primer/>)

Bu desen tipi 14. Yüzyılın başından sonuna kadar zamanın seçkinlerinin moda anlayışında popülerliğini korumuş, sonraki dönemlerde yerini *gris* ve *minever* gibi başka sincap kürkü desenlerine bırakmıştır” (<http://cottesimple.com/articles/fur-primer/>), (Resim 50).



Resim 50: Minever türünde sincap kürkünden yapılan pelerin örneği
(<http://cottesimple.com/articles/fur-primer/>)

Asiller *vair* sincap kürkü pelerinler yanında farklı hayvan cinslerinden ve farklı desenlere sahip kürklü giysiler de kullanmıştır. *Ermine* adı verilen kürkler de bunlardan birisidir. *Ermine* (gelincik) pelerinlerinde genellikle hayvanın kuyrukları da balık pulu düzeninde dizilen postlarının ortasından dikilerek sarkıtılırdı (Resim 51).



Resim 51: Heykel detayında kuyruklarıyla birlikte görülen ermine (gelincik) pelerin örneği,

1381, Mantova-İtalya

(<http://cottesimple.com/articles/fur-primer/>)

“Bir gelincik türünün (*Mustela erminea*) popüler adı olan *ermine* nin kuyruk kısmı beyaz, kuyruk ucuna kadar olan kısmı siyahtır. Tarihte ermine kürkü beyaz olarak geçmektedir. Ermine desenlerinin birçok varyasyonu vardır. Ermine kürk kıyafetleri ortaçağda ve Rönesans sanatında, özellikle de pelerin, örtü ve diğer giysilerin astarı olarak kullanılmıştır. Ermine kürkü günümüzde de kullanılmaktadır. Kırmızı renkli olan ermine kürkü Birleşik Krallık’ ın resmi giysilerinde kullanılmaya devam etmektedir” (Phoneix, 2010: 196).

2.1.2. Türk Tarihinde Post ve Post Görünümlü Dokumalardan Giysi Uygulamaları

Postlar ve kürkler geçmişten günümüze her uygarlıkta olduğu gibi Orta Asya'dan beri Türklerin de sıklıkla kullandığı bir malzeme olmuştur. Kürk görünümlerinden ilham alınarak üretildiği düşünülen post görünümlü dokumaların gelişim süreci ve giysi olarak kullanımından çok önce değerli kürkler Türk topluluklarının seçkin tabakalarının giysilerinde kullanılmaktaydı.

Hülya Tezcan'ın (2003) "Türk'ün Saltanatı" adlı makalesinde kürkle ilgili olarak;

"Kürk Türklerin Orta Asya'dan beri kullanılan geleneksel giyim tarzı olan kaftanla birleşmiş diğer milletlerin sahip olamayacağı mükemmel örnekler oluşturmuştur. Eskiden halkın giyim biçimden ve yaşayışından tamamen farklı durumda olan padişah, hanedan ile saray mensupları için özel hazırlanan kaftanlar, giysiler kürklerle zenginleştirilmiştir. Osmanlı saraylarında kürkler ve postların ayrı bir yeri ve önemi vardı. Devlet görevlerine atamalarda ve ödüllendirmelerde içine kürk kaplı hilat verme çok eski zamanlara giden bir Türk geleneğidir. Atanan mevkinin yüksekliğine yapılan işinin önemine göre kürkün kaplandığı kumaş ve kullanılan kürkün cinsi değişir" (Tezcan, 2003: 63-70).

Arkeoloji Müzesi/ Philadelphia'da bulunan "Sümerler devrine ait bir tablet üzerindeki kaplan ve aslan postları satan bir kürkçü reklamı bunu doğrulayan delillerden biridir. Kürk Türklerin en eski giysi araçlarından biridir" (Ayhan 2007, 190).

Fatma Ayhan, 2007 yılında 38. ICANAS Uluslararası Asya ve Kuzey Afrika Çalışmaları Kongresi'nde Türkler' de kürkün önemini anlatmıştır:

"Türkler genelde, samur, sincap, rakun, vaşak, tilki gibi hayvanların kürkünü yapar ve giyerlerdi. Bozkır giysilerin malzemelerinde ise koyun, keçi ve deve yünü kullanılırdı. Hakan çadırları da kürkle kaplanırdı. Miladi 551 yılında bir

eser yazmış olan Jordanes, Doğu Asya'da Uygurlar'ın kürk ticareti ile uğraştıklarının kaydetmektedir. Daha sonra Istahri'de eserinde şu bilgiyi vermektedir: "Bulgarlar'ın (Volga Bulgar Türkleri) servetlerinin en büyük kısmı kürktür (bunlar kıymetli hayvan postlarıdır). Bir kürkün değeri yarım dirhem (gümüş akça)'dir. Bunların ülkesine yuvarlak gümüş dirhemler ancak İslam diyarından gelmektedir." M. Ö. III. Yüzyılda Uygurların batısında utran ve Çin kaynaklarında adı "Ting-Ling" olan ulus, hayvan yetiştirmekle uğraşır ve beyaz, gök renkli kürkleri ihraç ederlerdi. Macar Profesörü G. Németh "Ting" kelimesinin Türkçe de ki sincap anlamı olan "tin", "tiyn" sözü ile bir olduğunu, kürk ticareti ile uğraştıkları içinde ulusun bu adı aldığını" belirtir (Ayhan, 2007:192).

Göçebe toplumlar varoluşundan günümüze kadar zengin bir giyim kültürüne sahip olmuştur. Bu zenginlik giyim biçimlerinde olduğu kadar giyim malzemelerinde de kendini göstermiştir. Anadolu giyim kültürünün çeşitliliğinde ve zenginliğinde uzun tarihsel geçmiş, Orta Asya ikliminin etkisi, başka kültürlerle yaşanan etkileşimler geniş rol oynamıştır. Göçebe kültüründen gelen hayvan yetiştiricisi toplumlarda farklı giyimlerin olması doğaldır. Sürekli olarak soğuk iklimde açık hava da dolaşma gerekliliği kalın palto veya kürk giymeyi zorunlu kılmıştır.

Zeki Tekin'in 6 Mayıs 2016 yılında yazdığı "Osmanlılarda Kürk Kullanımı" adlı internet makalesinde kürklerin tarihteki yeri ve öneminden söz etmiştir.

"Kürkler "tarih boyunca hemen hemen her toplumun ilgisini çekmiş olup, daha önceleri sadece giyinmek için kullanılırken bir zaman sonra süs, giyim aksesuarı olarak ve toplum içindeki itibarı ve statüyü gösteren bir unsur olarak karşımıza çıkmaktadır. İlk zamanlar insanların avcılıkla geçindiği devirlerde avlanan hayvan postları sadece giyinmek ve vücudu dış etkilerden korumak için kullanılmıştır. İlerleyen çağlar içerisinde insanlar kumaş dokumasını icat ettikten sonra hayvan postu kullanımı azalmış, fakat avlanan ve yetiştirilen hayvanların derileri bir ekonomik değer olarak yaşamın diğer alanlarına yönlendirilmiştir" (<http://www.altayli.net/osmanlilarda-kurk-kullanimi.html>).

Postların elde edilmesinin ve kürk olarak işlenmesinin zorluğu, elde koyunlardan kırkılan yün liflerinin bol miktarda bulunuyor olması gibi koşulların Türk topluluklarını post görünümüne benzer tekstilleri üretmeye yönlendirdiği düşünülebilir. Dokuma tekniğinin yönlendirmesiyle elde bulunan yün liflerinin posta benzer görünümünde üretilmesi muhtemeldir.

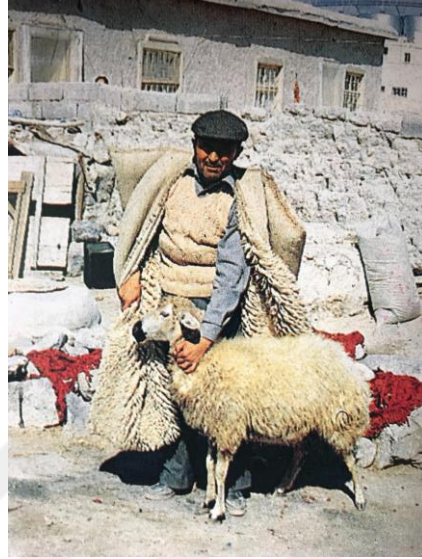
Kafesoğlu; bozkırda yaşayan Türklerin giysileri için yün kullandığını ve dokuma tekniğini çok eskiden beri bildiklerini belirtmiştir. Ona göre; “bozkır Türk giysilerinin malzemeleri yün (koyun, keçi, deve yünü) deri (koyun, kuzu, sığır, tilki ve ayı derisi) ve kürkten oluşmakta idi. Eski Türkler bez dokur, giyecek için kendir yetiştirir, yün kumaş ve bezden iç çamaşırı giyerlerdi” (Kafesoğlu, 1983: 306).

“Türk milletinin kültür tarihi incelendiğinde Orta Asya’dan Anadolu’ya ve çevresine kadar uzanan zengin bir giyim kuşam biçimine sahip olduğu bilinmektedir. Bozkır geleneğinden başlayarak yaşadıkları coğrafyanın, sahip oldukları kültürün etkisiyle zengin bir giyim tarzı ortaya koyan Türklerin giyiminde, kültürün önemli bir giysi unsuru olduğu görülmüştür” (Ayhan, 2007: 189).

Post görünümlü tekstiller yaşam alanlarında kullanıldığı gibi Türk giyim kültüründe de önemli bir yere sahip olmuştur. Bu tür tekstiller daha çok açık alanda, iklim koşullarından ve tehlikelerden korunmak üzere kullanılan kepenek benzeri giysilerde tercih edilmiştir.

Post görünümlü giysilere, Anadolu’nun çeşitli bölgelerinde ve yakın coğrafyalarda kepenek türevi giysi formlarında rastlanmıştır. Örneğin; Karaman’da keçe üzerine saçak yünler tutturulmuş çoban kepenekleri yapıldığı tespit edilmiştir. Karaman da bu tür tülülere *Kiyik Tülü/ Kıylek Tülü* denilmiştir. Karapınar’da *çoban tülüsü* adı verilen ve *kiyik tülü* ye benzeyen tüm bu kepenek formundaki giysiler tamamen post görünümündedir.

Karaman’da da keçe üzerine saçak yünler tutturulmuş, çoban kepenekleri yapılmıştır. Karaman’da bu tür tülülere, *Kiyik tülü / Kıylek tülü* denir (Resim 52).



Resim 52: Kiyık / kıylek tülüden çoban giysisi

Karaman

(Gündüz 1993), (Görgünay, 2005: 98'den)

Burada yapılmış kepenekler de, Romanya'da olduğu gibi, post görünümündedir. Bu tür kepeneklerde saçaklı yünler, çobanın boynunu rahatsız etmesin diye, boyun çevresine keçe veya kumaş geçirilir. Böyle üzeri tüylü keçelerde saçak yünler, keçe yapılırken son kademede yerleştirilir. Yapılan yeni bir işlemde, saçak yünlerin uçları keçe ile kaynaşır, sabitleşir. Saçaklar serbest kalır (Görgünay, 2005: 98).

Çoban tülüsü uzun yün tutamlarının tülü gibi dokunmasıyla üretilir. Kepenek formunda dikilen tülülerin hav kısmı çobanı sıcak tutması için iç kısımda kalacak şekilde giyilir. Çoban tülüsü soğuk havalarda içine girip uyuyabildikleri bir çeşit uyku tulumu görevindedir (Resim 53), (Resim 54).



Resim 53: İç kısmında yün saçaklar bulunan çoban tülüsü
(Öksüz: 2006)



Resim 54: Çoban tülüsü

(<http://www.nkfu.com/coban-nedir-sozluk-anlami/>)

Orta Asya'dan yola çıkıp Batı'ya doğru uzanan yolculuklarında Türkler giyim-kuşamlarından, yaşayış biçimlerine, örf ve adetlerine kadar bütün kültür varlıklarını yeni yurtlarına taşımışlardır. Taşıdıkları kültürlerini, yeni yerleştikleri bölgelerde de devam ettirmişlerdir. Göç sürecinde Anadolu'da ve çeşitli Türk toplumlarında benzer giysi dokuları ve formları oluşmuştur.

Doğa şartları ve din etkisiyle ekonomik ve sosyal faktörlere paralel olarak yaşama biçimindeki değişimler, ayrıca yeni yerleştikleri bölgelerdeki toplum kültür alışverişi, az da olsa giyimde farklılık ve çeşitlilik yaratmıştır.

Örneğin Anadolu’da olduğu gibi Romanya gibi yakın coğrafyalarda geve/ tülü gibi dokumalar yapılmış, ayrıca saçak yünler, keçe üzerine tutturularak post görünümlü yaygılar ve hatta giysiler üretilmiştir (Resim 55).



Resim 55: Romanya’dan post görünümlü pelerin
(Görgünay, 2005: 95)

Pelerinler çok ince, yumuşak keçe üzerine saçak yünler düğümlenerek yapılmıştır. Görüntüleri posta oldukça benzemektedir. Bu giysileri hem kadınlar hem de erkekler giyebilmektedir (Resim 56), (Resim 57).



Resim 56 : Romanya'dan bir kadın ve bir erkek post görünümlü giysileri ile.
Romanya Müzesi
(Görgünay, 2005: 96)



Resim 57: Romanya'dan post görünümlü giysiler
(<https://romaniadacia.wordpress.com/2012/09/12/romanians-in-traditional-clothing-3/sheep-fur-shepherds-romanian-men-traditional-costume-carpathian-mountains-romania-culture/>)

Yamçı ise Kuzey Kafkasya’da çobanlar tarafından giyilir. Soğuk ve yağmurdan korunmak için keçeden pelerin şeklinde yapılan giysilerdir. Bu giysiler de aynen posta benzer (Görgünay, 2005: 102). Eski Türkler’ de de zamanında *yamçı/ keçe* yağmurluk kullanılmıştır (Köymen, 1971: 217).

Kafkas erkek kıyafetinin önemli parçalarından biri olan *yamçı* yumuşak keçeden yapılan ve sahibini yağmurdan ve soğuktan koruyan bir tür post görünümlü pelerindir. Kafkasya’da Türk dillerinde konuşan halkların dillerinde *yamçı* kelimesi değişik telaffuzlarla aynı kökene dayanmaktadır (Tavkul, 2007: 109), (Resim 58), (Resim 59).

Musa Ramazan 1990 yılında yayınladığı “Kafkas Halk Dansları Öğretim Yöntemleri ve Teknikleri” adlı kitabında;

“Yamçının ilk çıkış yeri ve zamanı kesin olarak bilinmemekle beraber çiftlik ve hayvancılıkla uğraşan Kafkasyalıların ani hava değişikliklerinden korunmak, rüzgarı, yağmuru, tozu önlemek için bu giysiye gerek duydukları bilinmektedir. Yamçı, doğa şartlarından biniciyi olduğu kadar, atı da koruyacak biçimde hayvan kıllarından (özellikle keçi) dövülerek yapılır. Genellikle, siyah olur. Dış kısmında kıllar, doğal olarak bırakılırken içi keçeleştirilmiştir. Pelerin biçiminde topuklara kadar uzun yapılan yamçı, boyun kısmında gümüş tutturmalık ile iki yakasından birbirine tutturulur” demiştir (Ramazan, 1990: 217), (Görgünay, 2005: 99).



Resim 58: Kafkas erkekleri ve yamçı giysileri
(www.yucelkilic.com)



Resim 59: Kuzey Kafkasya- Karaçay-Balkar'larda Burça köyünden bir
çoban, yamçı giysi ile, Kuznetsova (1982)
(Görgünay, 2005: 101)

İlk çıkış yeri ve zamanı kesin olarak bilinmemekle birlikte Kafkasya'da en zarif ve en güzel yamçıların Dağıstan'ın en dağlık yörelerinden olan Andi Bölgesi civarında üretildiği düşünülmektedir. Toprak ve hayvancılıkla uğraşan Kafkasya'lıların yamçıyı

hava değişikliklerine karşı rüzgar, yağmur ve toza karşı kullandıkları bilinmektedir (Resim 60).



Resim 60: Yamçı - Dağıstan 1991

(<https://tr.pinterest.com/pin/612278511809677929/>)

2.2. GÜNÜMÜZ GİYİM MODASINDA POSTLAR / KÜRKLER VE POST GÖRÜNÜMLÜ TEKSTİLLER

Moda (mode) Latince, oluşmayan sınır anlamındaki “modus” tan gelir. Ortaçağ Fransa’sında La Mode olarak kullanılmıştır. İngilizce karşılığı “fashion”dır ki, adet, usul, biçim, şekil, tarz, usul, davranış, kibar sınıf hayatı, üst tabaka, yüksek zümre manalarını ihtiva etmektedir (Redhouse Sözlüğü, 1987: 380), (Barbarosoğlu, 2013: 27).

The Barnhart Dictionary of Etymology’e (1988) göre, giysinin tarzına, modasına, biçimine dair bir anlam ilk olarak yaklaşık 1300’ de kaydedilmiştir. (The Dictionnaire de La Mode au XXe Siecle, Remaury, 1996), kolektif giyinme biçimi (manner) anlamına gelen ve daha bariz bir şekilde moda için kullanılan Fransızca sözcüğün ilk kez 1482’de ortaya çıktığını belirtir. 1489’dan itibaren “fashion” sözcüğü özellikle toplumun üst katmanlarında gözlemlenen giyside ya da yaşam tarzında geleneksel kullanım ya da güncel kullanım anlamını edinmiştir. En baskın manada toplumsal moda fikri, “kıyafet yapmanın özel bir biçimi” anlamıyla 16. Yüzyılın başlarında ortaya çıkmıştır (Brenninkmeyer, 1963: 2), (Kawamura, 2016: 19’ dan).

Modanın kitlelere yayılmasına olanak sunan Vogue dergisi; 17 Aralık 1892’de , New York’ta bir estetik kıyafet reformu ve moda diktatörlüğü döneminde, bir kadını havada yürürken gösteren ve üzerinde “Vogue: Sosyeteye yeni tanıştıran bir genç kız” yazan bir kapakla yayın hayatına başlamıştır. 1900’lü yıllarda Paris moda devrimlerini körükleyen bir merkez haline gelmiştir (Watson, 2007: 19).

Modanın insan ile birlikte başladığı görüşü, ancak değişik ülke ve çağların kendine özgü giyim, aksesuar, mobilya biçimlerinin birer moda olduğu kabul edilerek bugünkü anlamıyla değil de daha geniş bir anlamda kullanıldığında doğru sayılabilir (Cumhuriyet Ansiklopedisi Moda Madd).

Farklı kültürlerde postlar, kürke dönüştürülmek üzere işlendikleri zaman elbise, astar ya da aksesuar olarak kullanılmıştır. Kürklerin postun işlenmiş halidir ve moda alanında da sıklıkla kullanılmıştır.

19. Yüzyılın ortalarına doğru sanayinin gelişmesi modanın gelişme sürecine yeni bir boyut kazandırmıştır. Yani dokuma sanayiinin gelişmesi moda kavramının yerleşmesini hızlandırmıştır. Dokuma tekniğiyle üretilen kumaşlar sıklıkla tasarımcıların birincil tercihi olmaktadır. Çözümlere dik açıyla yerleştirilen atkılarının uygulama şekline bağlı olarak armürlü, jakarlı tezgahlarda üretilen metraj dokumaları yanında, tapestry, kilim gibi el dokumaları, halı gibi havlı dokumalar da bu tekniğin farklı açılımlarıdır.

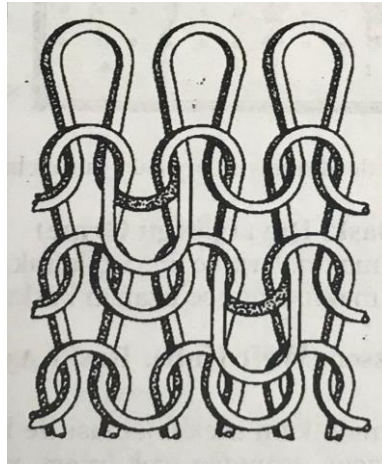
Doğal post görünimleri dokuma dışında başka tekniklerle de sağlanabilmektedir. Günümüz giyim modasında post görünümlü tekstillerin üretimi genellikle raschel çözgü örme makineleri veya yuvarlak atkı örme makineleri ile yapılmaktadır. Örme tekniğiyle yapılan bu tür havlı kumaşlara genel olarak pelüş adı verilmektedir.

Çözgü örme pelüş kumaşları hav ipliklerinin kumaş düzlemine yaklaşık 90 derece açıyla yerleştirildiği raschel örgü yapısıdır. Hav ipliği kumaş yüzeyine örme veya yatırım hareketi ile bağlanır, havlar kesilerek veya kesilmeden kullanılabilir (Marmaralı, Kretschmar, 2004: 100), (Resim 61).



Resim 61: Çözü örne pelüş kumaşın şematik görünümü
(Marmaralı, Kretzschmar, 2004: 100)

Atkı örme pelüş, kumaşın arka yüzünde yer alan bütün veya bazı ilmekler üzerinde hav ilmelerinin bulunduğu atkı örme kumaş türüdür. Pelüş ilmekleri , uzatılmış platinlerle sağlanır. RL havlı örgüler tek plak yuvarlak örme makinelerinde üretilen havlı pelüş, kadife, havlu gibi kumaşların üretiminde kullanılır (Resim 62).



Resim 62: Atkı örme pelüş kumaşın şematik görünümü
(Marmaralı, Kretzschmar, 2004: 101)

Atkı örme pelüş üretimi genellikle pelüş örgülerinin yapımı için özel hazırlanmış pelüş hava oluşturma ve tutma, düşürme görevini yapabilen platinlerin olduğu RL yuvarlak örme makinelerinde tek yüzlü olarak L tarafından yapılmaktadır.

En az bir zemin ipliği ve bir peluş ipliğinden örülen ve aynı zamanda biçimlendirilebilen örme kumaşlardır. Burada peluş ipliği ile uzun hav fiyonkları oluşturulmaktadır. Genellikle akrilik, modakrilik gibi elyaflarla hayvan postu taklidi veya astar maksatlı olarak kullanılan örme kumaşlardır. Bunlar çorap, sıkıca tutması gereken elbise yapımında, havlu, günlük giyimde vb. yerlerde kullanılmaktadır (<http://tekstildanismani.blogspot.com.tr/2008/02/rme-kuma-teknikleri.html>).

Başka bir post görünümlü tekstil üretme yöntemi ise taftingdir. Taşıyıcı bir tabaka üzerine özel iğneler yardımıyla hav tabakası oluşturulduktan sonra, dayanıklılığının sağlanması amacıyla, taşıyıcının hav bulunmayan yüzeyinin özel polimerlerle kaplandığı ya da bir zemin tabakasının yapıştırıldığı, istenilen görünüme göre yüzeyin bukleli de olabildiği, genellikle halı ve yatak örtüsü üretiminde kullanılan özel bir tekniktir.

Bir veya birden fazla yapağıdan üretilen veya diğer tekstil kumaş veya materyalleriyle tafting sayesinde lifleri birlikte örülerek kombine olan tekstil kumaşıdır (http://tr.texsite.info/Tafting_tekstil_kumaşı).

İlme yükseltmeli kumaşlar sonsuz filament ipliklerden üretilen ve belli yatırım raylarında uzun alt yatırımlar yapılan bir kumaş türüdür. Bitim işlemleri sırasında, bu uzun alt yatırımlar kesilmez ve hav formu elde edilir. Bu yapı *velur kumaş* olarak da bilinmektedir. (Marmaralı, Kretschmar, 2004: 78). *Velur (Velour)* Kadifeyi andıran dokuma veya keçeleştirilmiş kumaştır. Kadife üretiminde kullanılan yapıyla üretilir (Udale, 2014: 75).

Örme ve tafting tekniğiyle üretilenler dışında, dokuma tekniğiyle üretilen post görünümlü (havlı) tekstiller de bulunmaktadır. El dokuma tekniğiyle başlayan havlı dokuma üretiminin en bilinen ürünleri halılardır. Anadolu ve yakın coğrafyasında üretilen “tülü ve benzeri dokumalar” ise halı üretiminin ön basamağıdır ve görüntüsü itibarıyla postları andırmaktadır. Tülü ve benzeri dokumalar, yün tutamlarının düğüm (ilme) ile dokuma zemine bağlanmasıyla üretilir. Bu geleneksel dokumalara posta benzer görünümleri nedeniyle *post görünümlü dokumalar* başlığıyla ele alınmaktadır (Görgünay, 2005: 2). Sahip olduğu cazip görünümü nedeniyle tasarımcıların deneysel

çalışmalarına ışık tutan bu tekstiller giyim modasında farklı yaklaşımlarla ele alınmaya uygundur.

İnsan yapımı olan genel bakışla “post görünümlü tekstiller” özel anlamda “post görünümlü dokuma” örneklerini içeren *tülü ve benzeri dokumaları* incelemenden önce kürk ve doğal postun modadaki önemi ve günümüz modasında yerini post görünümlü tekstillere bırakma sürecini anlamak önemlidir.

2.2.1. Geçmişten Günümüze Kürk Modası

Postlar insanoğlunun ilk giyim malzemesidir. İşlenerek kürke dönüştürülmesiyle moda kavramı eşliğinde farklı biçimlere dönüşerek giyim tarihi serüveninde yerini daima korumuştur.

Marnie Fogg “Modanın Tüm Öyküsü” adlı kitabında moda kavramının başlangıcını giysi arayışlarındaki denemeye dayalı çabalara bağlamış ve kürk kullanımıyla modanın bağlantılarını ortaya koymaya çalışmıştır. Ona göre;

“11.000 yıl kadar önce, insanlar, avcı- toplayıcı yaşam biçimini terk edip daha yerleşik bir hayata geçince, barınma, beslenme ve giyim gibi temel ihtiyaçları kültürel ve sanatsal ifade biçimlerine dönüştü. Kumaş parçalarından yapılan giysilerde kullanılan keten ve pamuk gibi hammaddelerin yetiştirilebilmesi için sabit bir meskene ve ılıman bir iklime ihtiyaç vardı. Buzul çağları boyunca giyilen hayvan derilerinden yapılma giysiler, hayvan postunun yumuşatılması için bir tabaklama işlemini zorunlu kılıyordu. Dikim işlemleri, vücuda oturması için hayvan postuna biçim verilmesi ve ardından dikiş iğnesinin icadı ile başlamıştır. Moda olgusu, şu iki farklı kaynaktan ortaya çıktı: hayvan derileri ile ilgili gelişmelere bağlı kesimler ve dikdörtgen biçimli dokuma kumaştan üretilen giysilerdir“ (Fogg, 2014: 8).

İlk çağ medeniyetlerinde işlevselliği yanı sıra sosyal statü unsuru olarak da kullanılan kürk günümüzde hala benzer nedenlerle tercih edilmektedir. Kürk farklı

psikolojik, sosyal ve kültürel değerlere sahip olsa da birçok toplumda özellikle kadınların hayallerini süslemeye devam etmektedir (Resim 63).



Resim 63: Kuzu postu giysi, Amerika 1890, Metropolitan Museum of Art
(https://metmuseum.org/art/collection/search/107156?rpp=60&pg=5&rndkey=20150121&ao=on&ft=*&deptids=8&when=A.D.+1800-1900&pos=275)

Jean Marc Natier'in 1756 yılında tamamlanan *Huntress woman- Avcı kadın* isimli çalışmasında dönem giysileriyle birlikte kürk kullanıldığı (Uşa Today, 2005: 35) görülmektedir. Kürk bu resimde seçkinlerin giysileri için lüks göstergesi olarak kullanılmıştır (Resim 64).



Resim 64: Jean Marc Nattier'in portresi, 1756
Metropolitan Museum of Art
(Museum Today, 2005: 35)

1920’li yılların en belirgin özelliği, Paris kültürünün yansıması olan şık ve zarif kıyafetlerdi. Payetler, kürkler, gösterişli detaylar, püsküllü elbiseler, dalgalı saçlar, uzun eldivenler feminen tarzı yansıtıyordu. 2. Dünya Savaşı’ndan sonra 1930-1945 yılları arasında kürklerin daha çok tercih edildiği kadınların gece gündüz kürk giydikleri yıllardır (Resim 65), (Resim 66).



Resim 65 : Gerçek kürkler içinde seçkin kadınlar, 1910
(<http://costume-history.livejournal.com/725958.html>)



Resim 66 : Kürk paltosu ile Marlene Dietrich, 1930
(<http://www.vogue.it/en/news/encyclo/people/d/marlene-dietrich>)

Sinema oyuncusu Ava Gardner 1952 yılında file çorapları ve vücudunu saran leopar kıyafetiyle bir tanıtım filmi için poz vermiştir (Usa Today, 2005: 33), (Resim 67).

Bu kıyafetle Gardner, baştan çıkarıcı ve çekici görünümünü vurgulamıştır. Benzer görüntüler sonraki yıllarda bu imgeyi vurgulamak için defalarca kullanılmıştır.



Resim 67: Ava Gardner, 1952, MGM Stüdyosu,
The Kobal Koleksiyonu
(Usa Today, 2005 : 33)

1953 yılında Christian Dior Modaevi'nin tasarladığı kürk palto dönemin zarif moda anlayışını yansıtmaktadır. Günümüzde moda klasikleri içinde yer almış olan vizon kürk palto aynı zamanda lüks ve kalitenin de göstergesi niteliğindedir.

O dönem kadınlar, çekici olmak ama yumuşak başlı davranmak, savaş zamanı giydikleri geniş omuzlu ceketlerini sırtlarından çıkarıp dar korseler içinde nazik, tatlı eşler olmak zorundaydılar (Menkes, 2014), (URL: <https://vogue.com.tr/suzy-menkes/suzy-menkes-ah-o-50li-yillar>).

1960'ların başlarında birçok kadın, cazibeyi, kadınsılığı ve başarıyı simgelediğine inandığı bir kürk paltoya sahip olmayı diliyordu. Hayvan desenli kıyafetler bu dönemde modayı takip eden kadınlar arasında çok modaydı (Fischel, 2013: 333).

Jackie Kennedy'nin modacısı Oleg Cassini 1962 yılında kendisi için gerçek leopar kürkünden bir palto tasarlamıştır. Dönemin moda ikonu olan Kennedy'nin kürkü oldukça ilgi görmüş ve dönemin kadınları tarafından yoğun talep görmüştür (Resim 68).



Resim 68: Oleg Cassini'nin Jackie Kennedy için tasarladığı gerçek leopar kürkünden yapılmış palto

(<http://www.vintagefashionguide.com/2014/09/secretary-style-oleg-cassini-jackie-kennedy>)

Elizabeth Taylor, 1960'taki ilk Akademi ödüllü performansı olan Türkçe adıyla "Vizonlu Venüs", orijinal adıyla "Butterfield 8" filminde uzun vizon kürkü mantosuyla modada çığır açan bir görünüm sergilemiştir (Resim 69).

Medya ve sinemanın etkisiyle bu dönemde kürk tamamen zenginlik, lüks ve cinsellik çağrışımları yapan bir arzu nesnesine dönüşmüştür.



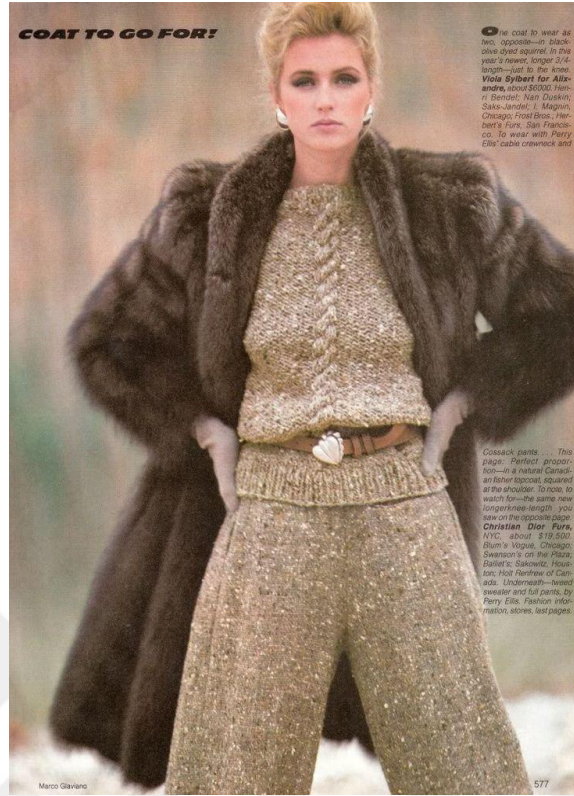
Resim 69: Vizon kürküyle Elizabeth Taylor , "Butterfield 8" filmi, 1960

(<http://www.imdb.com/title/tt0053622/mediaviewer/rm2787129088>)

1970' lerin başında giyimde 'deri üzerine baskı' yönteminin yanı sıra gerçek kürk de kullanılmaya başlandı. Gerçek kürk maddi zenginliğin yanında belirli bir duygusallığa da işaret ediyordu.

1950 – 1970 arasındaki dönemde moda herkes böyle giyindiği için giyilmesi gereken kıyafetler olarak sunulurken; 1980'den sonra moda başkaldırının sembolü olarak gösterilir (Barbarosoğlu, 2013:170).

Kürk görünümlerinin sunduğu etkiler 80'lerin asi moda kalıbı içinde çoğunlukla kendini baskılı kumaşlarda gösterirken, gerçek kürkler ünlü moda tasarımcıları tarafından kullanılmaya devam etmiştir (Resim 70).



Resim 70: Vogue dergisinde Christian Dior'un kürk tasarımı, Eylül 1981

(<https://i.pinimg.com/736x/e3/ed/1a/e3ed1a275a97b44bdb1a6f939bd86cef--tweed-ride-fur-fashion.jpg>)

80' ler ve sonrasında kürk ve kürklü tekstillerin karşıt hareketler nedeniyle tepki almaya başladığı bir döneme girilmiştir. Tepkilere rağmen, çağın çevreci yaklaşımına ters bir hareketle sansasyon yaratmak üzere kürk kullanan tasarımcılar olmuştur. Bu tür yaklaşımların markaların gündemde tutulması ve konuşulur olmasını sağlamaya yönelik olması muhtemeldir.

İtalyan Moda tasarımcısı Roberto Cavalli' nin 2000 yılı İlkbahar/Yaz koleksiyonunda hayvan derilerini kullanması, markaların dikkat çekmelerini sağlamaya yönelik hareketlere bir örnektir (Resim 71).



Resim 71: Roberto Cavalli, 2000

Fotograf : Jens Anderson

(Usa Today, 2005: 36)

2016-2017 Sonbahar/ Kış sezonunda benzer etkilere rastlanmıştır. Örneğin Gucci, Miu miu, Prada gibi markalar post görüntüsünün etkilerini dış giyim ve aksesuar tasarımlarına modern uyarlamalarla taşımışlardır (Resim 72, 73, 74, 75).



Resim :72 (a) 2016-17 Sonbahar/kış sezonunda tülü görünümlü kaban.

Tasarımcı: Alessandro Michel/ Gucci

(b) 2014-15 Sonbahar/kış sezonu. Tasarımcı: Marni Herbs



Resim 73: Miu Miu
Sonbahar / Kış 2017
([www.instagram.com / Miumiu](http://www.instagram.com/Miumiu))



Resim 74 :Miu Miu
Sonbahar / Kış 2017
(www.instagram.com/Miumiu)



Resim 75: Miu Miu
 Sonbahar / Kış 2017
 (www.instagram/Miumiu)

Miu Miu 2017-18 Sonbahar/ Kış defilesi Milano Moda Haftası kapsamında gerçekleşmiştir. Koleksiyonun iddialı parçalarında genellikle yapay kürk kullanıldığı görülmektedir. Paltoların yanısıra aksesuarlarda ayakkabı, çanta, şapka, yaka, kol manşeti ve eldivenlerde yapay kürk parçalar dikkat çekmektedir (Resim 76).



Resim 76: MiuMiu 2017-18 Sonbahar Kış
 (www.vogue.com/ Şubat)

Buğra Levent internet yazısında;

Miu Miu' nun "çok belirsiz bir gelecekte çekiciliğin ve cazibenin olarak tanımladığı koleksiyonun maksimal ve eksantrik ruhuyla hayli uyumlu olduğunu belirtmiştir. Kent simgelerinin ve manzaranın öne çıktığı bu fotoğraflarda, eskiyle yeninin, koyu renklerin flörtüne rastlıyoruz. Başrolde de sahte kürkler, şapkalar, ayakkabılar, saykodelik desenler, ışıltılı küpeler ve 70'lerden ilham alan örgü tasarımlardan söz etmiştir (www.trendus.com) , (Resim 77).



Resim 77: MiuMiu 2017-18 Sonbahar Kış

(www.vogue.com/ Şubat)

Sonbahar/Kış 2017-18 koleksiyonlarının sunulduğu Milano Moda Haftası'nda Prada markasının post görünümlü yapay paltolar ve deri trençkotları iddialı parçaları ile öne çıkmaktadır.

Prada markasının tasarımcısı Miuccia koleksiyon için ;

"İlham aldığım pek çok şey var ve bunların hepsi o kadar karışık ki özetlemek imkansız ama şunu söyleyebilirim ki genellikler baz aldığım nokta "büyüklükten" "küçüklüğe" doğru yol almak oldu. Mimarlığın, modanın, sanatın büyük meselelerinden yola çıktım ve tam ters yöne doğru gittim. Daha fazla insan, daha fazla sadelik, daha fazla gerçeklik. Benim için bu koleksiyon

insanlığın, gerçekliğin ve sadeliğin tutkusu’’ diyerek koleksiyonunu özetlemiştir.” (URL: <http://www.busetirim.com.tr/moda/prada-2017-sonbahar-kis/2574>, 16.01.2017)

Bu koleksiyonda insanlığın ilk yapıtaşlarının ve ilkel insanın yalın yaşantısının izleri görülmektedir (Resim 78, 79).



Resim 78 : Prada Sonbahar / Kış 2017-18

([www.instagram / Prada](http://www.instagram.com/Prada))



Resim 79 :Prada Sonbahar/Kış 2017-18

(<https://vogue.com.tr/defile/prada-2017-18-sonbaharkis-35535/18>)

Örnekleri verilen güncel koleksiyonlar incelendiğinde ve tasarımcılarının ilham kaynaklarına bakıldığında etnik örneklerin gündemde olduğu anlaşılmaktadır.

En eski yapay post olan tülü ve benzeri dokumalar güncel modada kullanılmaya başlanmıştır. Örneğin, Valentino Modaevi Anadolu tülülerinden esinlendiği elbiseleri 2017/18 moda sezonunda alıcılarına sunmuştur (<https://instagram.com/p/BWz2kfdFX2W/>, Erişim Tarihi: 21 Temmuz 2017), (Resim 80).



Resim 80: Tülülerden esinlenilen elbise, Valentino/2018

(<http://www.vogue.com/fashion-shows/resort-2018/valentino/slideshow/collection#45>)



Resim 81: Tory Burch, İmitasyon kürklü palto,.
Türkiye Vogue Ocak 2018



Resim 82: Christopher John Rogers'ın tasarımı
post görünümlü yama işi ceket
(Bobo, 2017: 47)



Resim 83 : Post görünümlü terlik
([www.instagram.com / adrianagolima](http://www.instagram.com/adrianagolima))



Resim 84 : Mohair tülü yastık
([www.instagram.com / paorientals](http://www.instagram.com/paorientals))



Resim 85: Marni markasından örnekler, 2017

(İnstagram.com/Marni)

2.2.2. Günümüz Modasında Post Görünümlü Tekstiller ve Dokumalar

Hayvanların kürkleri için insanlık dışı uygulamalara maruz bırakılması özellikle PETA gibi uluslararası organizasyonlar ve bölgesel gruplarla protesto edilmekte ve toplum kürk kullanmama konusunda bilinçlendirilmektedir. Özellikle 80'li yıllardan itibaren artan çalışmalar modada kürk kullanımının azaltılmasına yönelik meyvelerini vermeye başlamıştır.

Bilinçlendirme çabaları sayesinde oluşan kürke karşıt bakış açısı günümüz insanın çağdaşlık göstergelerinden birisi haline gelmiştir.

60'lı yıllardan beri gündemde olan yapay kürkler hem kendi estetik değerleri hem de kürk tüketimine alternatif sağlamaları nedeniyle günümüzde daha fazla önem kazanmıştır.

Yapay kürklerin üretimiyle birlikte ünlü tasarımcılar kürke karşı seçenekler sunan tasarımlar yapmaya başlamıştır. Bu sayede kürk tüketiminin azalmasına yönelik

abaları yanında, düşük maliyet, renklendirme ve desenlendirme seçeneklerinin fazla olması gibi nedenlerle yapay kürkü “yükselen değer” olarak moda dünyasına adapte etmişlerdir.

Kürk mantolarıyla ünlü tasarımcı “Cassini krkle ilgili taleplerin yoğunluğunu gördükten 40 yıl sonra sahte kürk tasarlamaya başlamış, gerçek kürk üretiminin yarattığı pazarı yok etmek için elinden geleni yapmıştır. Böylece, dayanıklı ve kullanımı kolay, sentetik bir elyafa sahip olan *evrimsel kürkü* geliştirmiştir. Cassini' nin tasarımının ne gibi bir etkiye sahip olacağı konusunda hiçbir fikri yoktu ve bu gerçeği takiben yürüttüğü çabalar hiçbir şüpheye yer bırakmamıştır” (Watson, 2007: 183).

Moda uzmanı ve medya danışmanı olan Marnie Fogg'un 2014 yılında yayınlanan *Modanın Tüm yks* adlı kitabında belirttiğine göre;

“İtalyan tasarımcılar, Amerika'da 1973'te ıkarılan Tehlikedeki Türler Yasası ve 1973'te imzalanan Tehlikedeki Vahşi Hayvan ve Bitkilerin Uluslararası Ticareti Sözleşmesi'nin ulusal ve uluslararası düzeyde yürürlüğe girmesiyle ortaya çıkan dünya çapındaki politikleşmeye karşın, kürkü çekinmeden bolca kullanıyordu. 1980'lerde hayvan hakları hareketi PETA'nın ortaya çıkması ve güncel duyarlıklar, etik değerlerden ödün vermeden hayvan derisi modasını yeniden yorumlamanın yollarını aramayı gerektirmişti. 1965'te ilk başlarda kürk ve lüks deri ürünler üzerine alışan İtalyan markası Fendi'nin kreatif danışmanlığına getirilen Karl Lagerfeld (d.1933), markayı modernleştirmiş ve kürkün bir statü simgesi olduğuna dair algıyı değiştirmişti. Lagerfeld, malzemeleri baskı ve boyamaya elverişli hale getirecek yeni üretim yöntemlerinden faydalanmış ve araştırmalar yapmıştır. Böylece malzemenin kökeni gizlenmiş oluyor, yapay kürkten yapılmış parçalar orjinalinden ayırt edilemez hale geliyor, sadece kıyafetin etiketinden bu ayrım anlaşılabiliyor” diyerek aktarmıştır (Fogg, 2014: 469).

1966 yılında moda giyim tasarımcısı Rudy Gernreich'in leopar, zebra ve kaplan kürklerinin baskı desenlerine uyarlandığı l tasarımları kürk modasının baskılı kumaşlarda kullanımına bir örnektir (Usa Today, 2005: 36). (Resim 86)



Resim 86 : Rudy Gernreich'in üçlü modelleri 1966, Los Angeles
(Usa Today, 2005: 36)

Modanın asi tasarımcılarından Jean Paul Gaultier 1997- 1998 yılı Sonbahar / Kış Koleksiyonunda kahverengi tafta leopar görünümlü baskılı elbiseler kullanarak gündem yaratmıştır (Resim 87).



Resim 87 : Jean Paul Gaultier

Sonbahar / Kış 1997 – 98

(Usa Today, 2005, 36)

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

TÜLÜ TEKNİĞİ İLE ÇAĞDAŞ TASARIM UYGULAMALARI

3.1. PROJENİN HEDEFİ

Yavaş moda ve sürdürülebilirlik, moda literatüründeki yerini özellikle geçtiğimiz 20 yıl içinde sağlamlaştırmış bir kavramdır.

Etik moda kuramcısı, akademisyen Sue Thomas’a göre: “Sürdürülebilirlik; çalışanlar, tüketenler, hayvanlar, toplum ve çevre üzerinde pozitif tesiri bulunan tasarımcı, tüketici veya üretim biçimlerine işaret eder. Böylelikle yalnızca ekonomik kaygılardan ibaret olmayan, sosyal sorumluluğun, doğa ve insan dostu üretimin egemen olduğu bütüncül bir yaklaşımı hedefler.

Yavaş moda kavramı, doğaya, insana, yaşam döngüsüne saygıyı merkeze alan sürdürülebilirlik ilkesinin devamında şekillenmiştir.

“Yavaş moda kavramı ilk defa Fletcher tarafından üretim ve süreç açısından ekolojik, sürdürülebilir, ve etik moda hareket anlamında kullanılmıştır (Fletcher, 2007). Yavaş modanın amacı tekstil ve hazır giyimi yavaşlatmak değil daha sürdürülebilir bir üretim zinciri dizayn planı, üretim kaynaklarının etkin kullanımı ve tüketici eğitiminin sağlanmasıdır (Clark, 2008 ve Fletcher, 2010). Hızlı tüketim günümüz ekonomik üretim sirkülasyonunun vazgeçilmez öğelerinden biri olmuştur. Hızlı üretim ve hızlı tüketim kaynakların kaçınılmaz olarak hızlı tüketilmesine ve çevre maliyetlerinin artmasına neden olmuştur. Bu yüzden yavaş moda günümüzde ürün kalitesi ve çevre ile olan bağlantısından dolayı devrim niteliğinde önem taşımaktadır. Yavaş moda kavramı ilk defa Fletcher tarafından üretim ve süreç açısından ekolojik, sürdürülebilir, ve etik moda hareket anlamında kullanılmıştır (Fletcher, 2007, Mangır, 2016: 151’den).”

Şölen Kipöz’ e göre;

“Zaman” ile değil kalite nosyonu ile ilgili olan “yavaş” kavramı (Fletcher 2008), modanın özündeki beğeni, yenilik, estetik değerleri sosyal farkındalık ve sorumlulukla bir araya getiriyor. Öyle ki, büyük bir özenle ve yerel zanaata

duyarlı olarak üretilmiş uzun ömürlü, sürekliliği olan, otantik ve çevreye duyarlı ürünleri ile yavaş moda daha insani ve etik bir geleceği müjdeliyor. Buna ek olarak bu hareket, tasarımcı, üretici ve kullanıcı arasında daha şeffaf ve güvenli bir ilişkinin yeşermesine yol açıyor (Kipöz, 2015: 63).

Yavaş moda kavramının içeriğini belirlemek için öncelikle karşıt kavramı olan hızlı modayı incelemek gerekir.

Hızlı moda sezonlara ve trendlere bağlı yüksek adetlerde düşük fiyatlı tek sezon giyilebilen ürünler sunmaktadır. Sürekli değişen trendler ve düşük fiyatlı ürünler tüketicileri ihtiyaçlarından fazla alım yapmaya yönlendirmektedir. Aşırı tüketim doğaya ve işçilere ağır bedeller olarak geri dönmektedir. Yavaş moda ise öne sürdüğü değerler ile tüm süreci yavaşlatırken insan ve doğa odaklı yaratma, üretme ve tüketme süreçlerini desteklemektedir. Yavaş modanın öne sürdüğü değerler, moda alanında sürdürülebilir toplum bilinci yaratmak için, temel ilkelerin neler olması gerektiğinden bahsederken sürdürülebilir moda hareketi etrafında endüstri bileşenlerini ortak bir vizyonda birleştirmek adına da önem taşımaktadır (<https://gaiadergi.com/surdurulebilir-bir-dunya-icin-gardirop-devrimi-yavas-moda-akimi/>).

Fatma Engin Alpat, Akdeniz Sanat Dergisinde “Yavaş Moda Nedir? ” adlı makalesinde düşüncelerini belirtmiştir:

“Yavaş moda hareketi tüketicilerin giydikleri giysinin orijin ve materyali hakkında düşünmelerini sağlamayı amaçlamaktadır. Yavaş moda, “yavaş giyinme hareketi” aslında eski ve yeninin harmanı olarak kabul edilebilir. Neyi satın aldığımızı, ürünü kimin ürettiğini ve bu bilgilerin ürünün kalitesini nasıl etkilediğini sorgulayarak sosyal ve çevresel sorumluluk hakkında seçenekler sunmaktadır. “Sürdürülebilir gelişme”; “gelecek nesillerin kendi gereksinimlerini karşılayabilmelerini tehlikeye atmadan bugünün ihtiyaçlarını karşılamak” olarak tanımlanmaktadır (Alpat, 2012: 46).”

Tekstil endüstrisinin etik kurallar çerçevesinde doğayla dost, sağlıklı üretim gibi insani değerleri desteklemeye yönelik hareketleri savunması, yavaş moda ve sürdürülebilirlik kavramı açısından önemlidir. Bununla birlikte tüketicinin yeterli, dengeli ve emeğe saygı gösteren bilinç düzeyine ulaşması da aynı değerde önem taşır.

Tekstil ve hazır giyimde yavaş moda akımı hızlı moda karşısında kullanılan yeni ve dinamik bir kavramdır. Bu yüzden yazarlar çevre dostu, sürdürülebilir ve sosyal sorumluluk sahibi moda gibi kavramları karşılamak için yavaş moda kavramını kullanmaktadırlar. Yavaş modanın amacı tekstil ve hazır giyimi yavaşlatmak değil daha sürdürülebilir bir üretim zinciri dizayn planı, üretim kaynaklarının etkin kullanımı ve tüketici eğitiminin sağlanmasıdır (Clark, 2008) , (Fletcher, 2010).

Yavaş modanın sahip olduğu değerleri anlamak için hızlı modadan da kısaca bahsedilecek olursa;

“Hızlı moda sezonlara ve trendlere bağlı yüksek adetlerde düşük fiyatlı tek sezon giyilebilen ürünler sunmaktadır. Sürekli değişen trendler ve düşük fiyatlı ürünler tüketicileri ihtiyaçlarından fazla alım yapmaya yönlendirmektedir. Aşırı tüketim doğaya ve işçilere ağır bedeller olarak geri dönmektedir. Yavaş moda ise öne sürdüğü değerler ile tüm süreci yavaşlatırken insan ve doğa odaklı yaratma, üretme ve tüketme süreçlerini desteklemektedir. Yavaş modanın öne sürdüğü değerler, moda alanında sürdürülebilir toplum bilinci yaratmak için, temel ilkelerin neler olması gerektiğinden bahsederken sürdürülebilir moda hareketi etrafında endüstri bileşenlerini ortak bir vizyonda birleştirmek adına da önem taşımaktadır” (<https://gaiadergi.com/surdurulebilir-bir-dunya-icin-gardirop-devrimi-yavas-moda-akimi/>).

Fletcher (2007) tarafından; üretim ve süreç açısından ekolojik, sürdürülebilir, ve etik moda hareketi anlamında kullanılan yavaş moda hareketinin bazı başarıları aşağıdaki gibi sıralanabilir:

“Bazı ülkelerde sürdürülebilir moda merkezleri açılmış ve çevre ile ilgili araştırma ve raporlar hazırlanmaya başlamıştır. Sürdürülebilir modanın geleceği hakkında çalışmak isteyen insan ve iş aleminde kişilerin bir araya

geldiği online şebekeler oluşturulmuştur. Yavaş moda hakkında araştırma ve endüstri üyesi kişiler raporlar ve kitaplar hazırlamaktadır. Moda tasarımcıları etik materyal emek ve çevreye pozitif katkıda bulunacak yaklaşımlarda bulunmaktadır” (Cataldi, vd. 2010: 8, Mangır, 2016: 151’den).

Günümüz tekstil tasarım alanında sürdürülebilirlik ve yavaş moda hareketinin etkisiyle el üretimi değer kazanmaya başlamış, emek yoğun işçiliğe sahip, değerli malzemelerin kullanıldığı tekstil ürünleri tanınmış moda evlerinin ilgi alanına girmeye başlamıştır. Endüstriyel üretimden farklı olarak, az sayıda ya da kişiye özel çalışma şekliyle de öne çıkan bu tür tekstillerden yola çıkılarak günümüz tekstil tasarım alanına farklı bakış açıları kazandırmak önemlidir.

Bu bakış açısından hareketle tez projesinde, sürdürülebilirlik ve yavaş moda kavramalarına odaklanarak, doğal ve çevreye zarar vermeyen malzeme seçimiyle, emek yoğun çalışma şekli, geleneği destekleyen üretim teknikleriyle öne çıkan post görünümlü el dokumalarının ele alınması ve giysi biçimleri şeklinde tasarlanarak üretilmesine karar verilmiştir.

Doğal hayata ve diğer canlıların yaşam hakkına saygının arttığı günümüzde kürk karşıtı hareketler doğal kürkün kullanımına neredeyse suç ögesi haline getirmiştir. Moda dünyasında ise kürk görünümü sıklıkla tercih edilmektedir. Post görünümlü dokumalar bu tür taleplere bir alternatif sunabilmektedir.

Çalışmanın geleneksel üretimi desteklemesi, çevreye duyarlı ve sürdürülebilir tekstil çalışmalarına katkı sağlaması, giysilik merinos yünü kullanımı ve el üretimine dayalı emek yoğun üretimiyle ekonomik değeri yüksek, sezonluk değil, uzun süre giyilebilecek giysilerin tasarlanması hedeflenmiştir.

Bu sayede bir geleneksel üretim şeklinin günümüz tekstil tasarım alanına taşınarak unutulmaması, maddi kültür mirası olarak varlığını koruması ve yeni bir bakış açısıyla ekonomik değere kavuşması beklenmektedir.

3.2. PROJENİN UYGULAMA SÜRECİ VE YÖNTEMİ

Projede geleneksel havlı zemin dokumalarımızın merkezindeki tülüler ve benzeri dokumalar üretim tekniği olarak seçilmiştir. Bu tekniğin, Anadolu ve yakın coğrafyalarda karşılaşılan post görünümlü giysilerde uygulanmış olmasından yola çıkılarak yeni bir bakış açısıyla üst beden giysileri tasarlanıp üretilmesi hedeflenmiştir.

Havlı el dokuma tekniğine sahip üst beden giysi tasarımlarında genel çerçevede işlev, biçim, renk, doku ve yüzey düzenlemesi kriterleri dikkate alınırken, tasarım sürecinin detaylarını seçilen tema belirlemiştir.

El dokuması olarak üretilecek çalışmalarda malzemelerin, renklerin ve tekniğe dayalı uygulamanın dokuyucunun kendi kontrolünde olmasının gerekliliği dikkate alınarak çizimle doku ve desen eskizleri yapmak yerine, doğrudan tezgah üzerinde deneme üretimleri yapılmasına karar verilmiştir.

Tülü ve benzeri dokumalarla ilgili çalışmanın başlangıcında geniş kapsamlı bir literatür taraması ve alan araştırması yapılmıştır. Bu dokumaların tarihçesi, üretim teknikleri, bölgesel özellikleri, desen özellikleri, kullanım alanları hakkında tasarım sürecinde faydalanılacak detaylı bilgiler elde etmiştir.

Tasarımcının konuyu görsel ve kavramsal açıdan detaylarıyla irdelemesinin ardından renklerin, dokuların, desenlerin ve giysi modellerinin çalışma çerçevesini ortaya koyacak tema seçimi yapılmıştır.

3.2.1. Temayı Belirleyen Esin Kaynakları

Dünyanın en eski toplumlarından olan Türkler, köklü bir tarihe sahiptir. Geniş bir coğrafyaya yayılan ilk Türkler, Orta Asya'nın yani anayurtlarının sert kara iklimine uyum sağlamışlardır. Türklerin yaşadıkları bölgenin iklim koşulları kalın giyinmeyi gerektiriyordu.

Eski Türkler, koyun ve deve yününden, at ve keçi kılından yararlanarak, keçe, saçaklı dokuma, halı kilim ve benzeri dokumalar yapmışlar, keçeden yapılmış çadırlarda

yaşamışlardır. Yani keçi ve koyun sürüleri Türklerin yaşam alanlarında ve dolayısıyla görsel hafızamızda yer edinmiştir.

Orta Asya'dan Anadolu'ya göç sırasında kendi kültürlerini beraberinde getiren ve burada diğer kültürlerden etkilenen Türk göçerler, Konya ve Karapınar çevresinde yurt tutarak burada halı, kilim, tülü ve benzeri dokumalar yapmışlardır. Bölgeye özgü tülü gibi havlı el dokuması tekstiller genellikle yer yaygılarında kullanılmış olsa da, özellikle doğa şartlarına karşı korunmak için giysi formunda da kullanılmıştır. Çoban tülüleri, yamçı tülüler bunlara örnek olarak verilebilirler.

Havlarında eğilmemiş yün, yani yapağı tutamı içeren bu tür tekstiller hacimli görüntüleriyle, posta benzerlikleriyle kaban formunda modern giysiler üretmeye uygundur. Belirli biçim, doku, desen, renk özelliklerine yönelik bu tür tasarımlar oluşturmak için öncelikle bir tema belirlenmiştir.

Yabani Lüks teması ile yola çıkılarak kabana benzer, üst bedeni koruyan detaylı kalıpları olmayan, düz kesimli modeller dokunmuştur. Dokumaların üzerindeki havdan desenler, zemin dokumasından verilen desenler kullanılmıştır.

Seçilen temada renk ve biçim ayrılmaz öğelerdir. Renk açısından doğadan elde edilen doğal tonlar kullanılmıştır. Günümüze uygulanırken pembe, lila, mavi tonları seçilmiştir. Tezat yaratılarak parlak renkler kullanılmıştır. Bu nedenle ön hazırlık aşamasında araştırmalar yapılırken bir renk paleti de oluşturulmuştur (Resim 88).



Resim 88: Hikaye panosu
Orijinal, Ecem Tosun, 2018

3.2.2 Eskizler ve Ön Çalışmalar

Tasarımlarda tülünün kaban türü giysilerdeki etkilerini gözlemlemek tasarım sürecinin önemli aşamalarından biri olmuştur. Üretimi günümüzde giderek azalan tülü dokumalarıyla ilgili doku ve desen eskizlerinden önce, tündengelim yöntemiyle tülü dokumaların üst beden giysileri üzerindeki renk ve doku yerleşimlerini belirlemek üzere, kağıt üzerinde tülü kaban eskizleri yapılmıştır.





Resim 89: Eskiz çalışmaları
Orijinal, Ecem Tosun, 2018

Bilgisayar ekranında oluşturulan kaban tasarımlarında tasarımcının düşünce ortamında canlanan dokuma görüntüleri post etkilerine göre yorumlanmıştır. Kabanların modelini ve tülü dokumaların genel renk ve doku yerleşimlerini içeren eskizlerde farklı yüzey düzenleme alternatifleri geliştirilmiştir.

Kabanlar üzerinde havlar ya da zemin örgüsüyle oluşturulabilecek enine çizgili, boyuna çizgili, doğrusal geometrik, dairesel etkili desenler geliştirilmiştir. Temanın renkleri aynı renklerin farklı değerleriyle, koyu-açık zıtlıklarıyla ya da kontrastlık yaratabilecek şekilde kullanılmaya çalışılmıştır.

Dokumalar için kağıt üzerinde çizim yapmak yerine doğrudan deneme üretimleri yapılarak tasarlama yolu seçilmiştir. Dokuma denemelerinde kaban tasarımlarındaki görüntüler dikkate alınarak ve doğaçlama benzer etkileri oluşturmak üzere hareket edilmiş, malzeme ve tekniğin etkileri gözlemlenmiştir. Tasarımlarda tülü ve benzeri dokumalarda olduğu gibi zeminde bezayağı örgü, hav sıralarında simetrik düğüm (Türk düğümü) kullanılmıştır.

Çalışmalarda gerçek örneklerinde olduğu gibi, zeminde motif yapılmak istendiğinde atkı lancesine benzer şekilde zili desen tekniği, havdan motif ve desen yapılmak istendiğinde hav renkleri değiştirilerek desenlendirme uygulanmıştır (Resim 90).



Resim 90: Zeminden veya havdan desen verilmiş denemelere örnekler
Orijinal, Ecem Tosun, 2018

Denemelerde gerektiğinde farklı lif etkilerinin görülebilmesi açısından farklı renklerde ve kalınlıklarda yün tutamları kullanılmıştır (Resim 91).



Resim 91: Farklı renkli lif tutamlarının karışımıyla elde edilen denemelere örnek
Orijinal, Ecem Tosun, 2018

Kullanılan renkler, tasarımların esin kaynaklarını oluşturan ve seçilen temada yer alan görüntülerden seçilmiştir. Tasarımlar arasındaki bütünlüğü sağlamak amacıyla ana renklerden kırmızı ve mavi seçilmiştir. İlave renkler sıcak-soğuk, doymuş-

doymamış ve farklı değer skalalarında seçilerek renk paletindeki denge sağlanmaya çalışılmıştır.

Dokuma denemeleri, sabit sıklıkta dizilmiş çivili el tezgahında yapılmıştır. Temel örgü yapısı olan bezayağı örgüsü ve Türk düğümü kullanılacağı için desen şekli ve boyutları konusunda çivili el tezgahının olanakları yeterli olmuştur.

Dokumalar için gerekli malzeme araştırmaları sonucunda giysi için gerekli yumuşaklık ve hav uzunluğuna sahip merinos yünlerinin uygulama için uygun olduğuna karar verilmiştir.

Merinos yünü kullanarak iplik üreten şirketlerin araştırılması sonucu ACME GROUP şirketi ile görüşmeye geçilmiştir. Avustralya'dan ithal ettiği yünlerle Yalova'da el ve makine için örgü ipliği üreten ve üretiminin büyük bir bölümünü Avrupa'ya ihraç eden şirketle temasa geçilip çalışmanın kapsamı anlatılmıştır. Görüşmeler sonucu ACME GROUP şirketi ücretsiz yün teminini sağlamıştır (Resim 90).

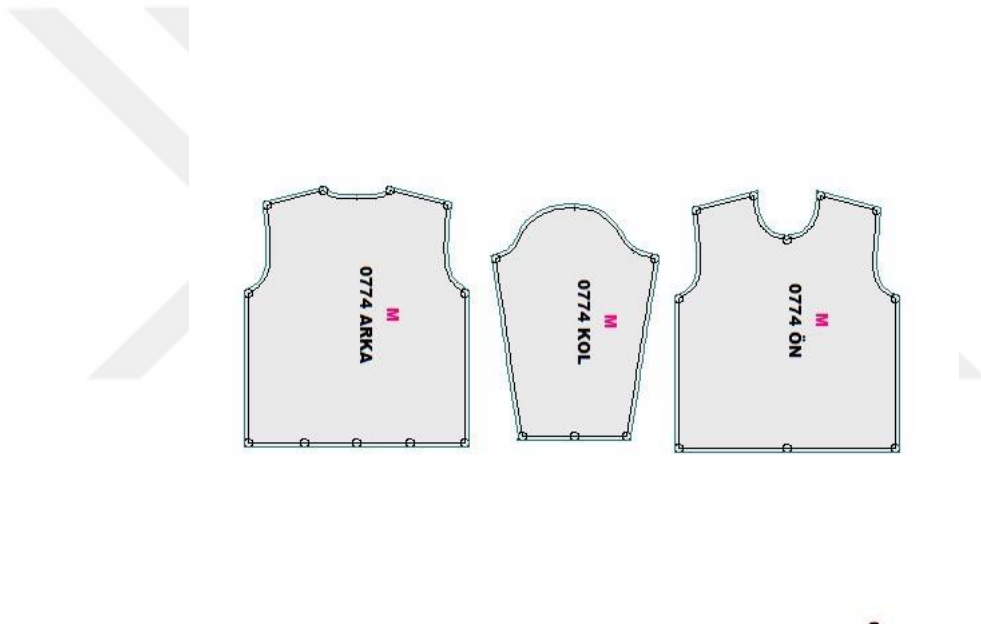


Resim 90: Dokumalarda kullanılacak yünler
ACME GROUP / Etrofil İplik

3.3. GİYSİ TASARIM UYGULAMALARI

Kaban eskizlerinden ve dokuma denemelerinden sonra 6 adet kaban uygulaması yapılmasına karar verilmiştir. Kaban uygulamaları yapılırken deneme dokumaları ve kaban eskizlerinden doğrudan üretime geçildiği gibi, eskiz ve denemelerdeki genel renk ve doku etkilerinden yola çıkılarak yakın etkilerle de çalışılmıştır.

Uygulamaların dokunduktan sonra kesilmesi iplik atmalarına, emek ve malzeme israfına neden olacağı için, çözüm olarak giysi için çıkarılan kalıplara uygun sınırlara sahip dokumalar yapılmasına karar verilmiştir (Resim 93).



Resim 93: Giysi kalıbı

Orjinal Ecem Tosun

Dokumalarda:

çözüde 10 Nm yün iplik ve 3tel/cm sıklık,

zemin atkısında 10 Nm yün iplik ve yaklaşık 6 tel/cm sıklık,

Saçak kısımlarında 20 mikron inceliğe sahip taranmış ve boyanmış yün tutamları kullanılmıştır.

Geleneksel tülü örneklerine uygun olarak zeminde bezayağı dokuma ve gerekirse zili desenlendirme tekniği kullanılmış, düğümler simetrik düğümlerle (Türk

düğümü) yapılmıştır. Dokunan kumaşlar tezgahtan çıkarıldıktan sonra yapışan telaya ütü uygulamasıyla dikime hazır hale getirilmesine karar verilmiştir. Arkasına tela uygulanması yapılarak dokumanın sabit bir esneklik ve düzende kalması amaçlanmış, deneme sonucu telanın uygun olduğu görülmüştür (Resim 92).



Resim 94 : Yapışan telaya ütü uygulamasıyla yapılan deneme

Her biri farklı desenlerde olan 6 adet kaban için renkleri ve geleneksel etkileri tamamlamak üzere astar araştırmaları yapılmıştır. Astarlarda çiçek desenli pazen kumaşların uygun olabileceğine karar verilmiştir (Resim 95).



Resim 95: Astar için seçilen pazen kumaşlar

Tasarım 1:

Tasarım 1'in çözgü iplikleri 3 tel/cm sıklıkta, 10 Nm pamuktur. Zemin atkı iplikleri 6 tel/cm sıklıkta, 10 Nm yündür. Havlarda ise merinos yünü tutamları Türk düğümü ile düğümlenmiştir. Zemin desenlendirmelerinde atkı renkleri değiştirilerek çizgili desen kullanılmıştır. Dokumada düğüm sıralarında renk değiştirilerek havdan da enine çizgili desen yapılmıştır (Tablo 16).

Tablo 16 : Tasarım 1'in Teknik açıklamaları

Çözgü no/sıklık	10 Nm pamuk / 3tel/cm
Atkı no/sıklık	10 Nm yün /6 tel/cm
Havdaki Düğüm Tekniği	Türk düğümü
Havda Kullanılan Malzeme	Yün tutamı
Desen Özellikleri	Zeminden ve havdan çizgili desenlendirme

Dokumalar kaban kalıplarının şekline göre uygulanmıştır. Kaban tasarımının ön roba kısımlarında çizgi desenli zemin uygulaması yapılırken diğer kısımlarda havdan düz renkli ve çizgili bölgeler oluşturulmuştur. Tasarımda havlar kesilmeyerek uzun bırakılmıştır. Filikli dokuma yapısı göz önünde bulundurularak dokuma uygulamaları yapılmıştır (Resim 96), (Resim 97).



Resim 96: 1. Tasarımın dokuma uygulama aşamaları

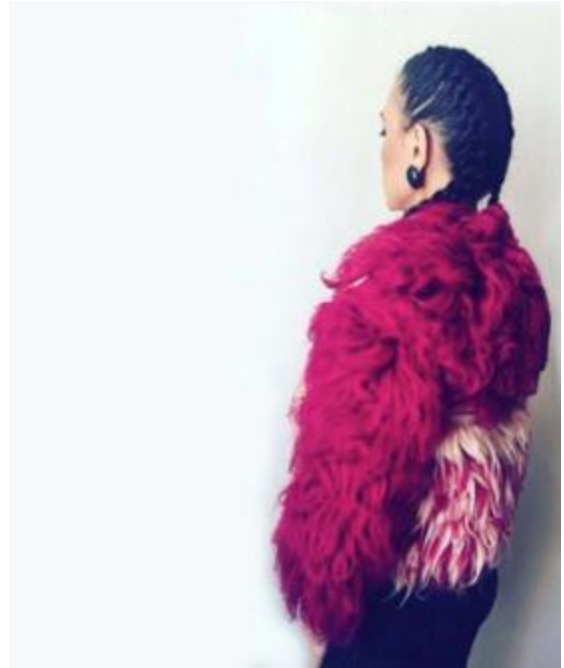
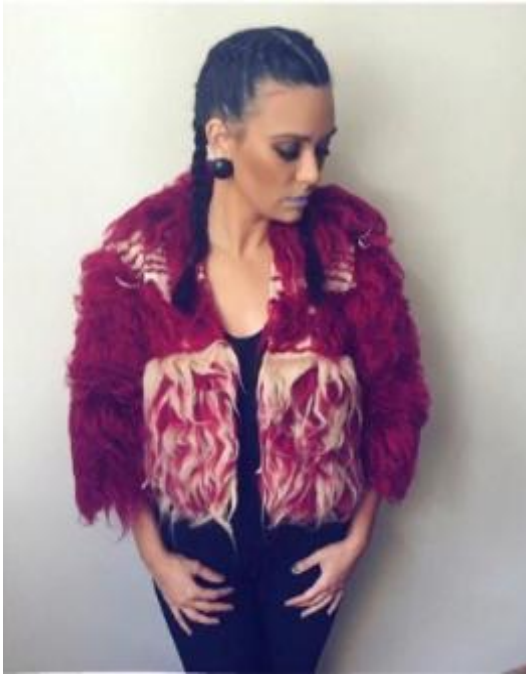


Resim 97: 1. Tasarımın dokuma uygulama aşamaları

Dokuma uygulamaları yapıldıktan sonra kalıpların arka taraflarına yapışkan tela kaplanmış ve pazen astar uygulanmıştır (Resim 98). Son aşamada Tasarım 1, model üzerinde sunulmuştur (Resim 99).



Resim 98: Tasarım 1'in dikime hazır hale getirilmesi



Resim 99 : Tasarım 1'in model üzerinde sunumu
Orijinal, Ecem Tosun, 2018

Tasarım 2:

Tasarım 2'in çözgü iplikleri 3 tel/cm sıklıkta, 10 Nm pamuktur. Zemin atkı iplikleri 6 tel/cm sıklıkta, 10 Nm yündür. Havlarda ise merinos yünü tutamları Türk düğümü ile düğümlenmiştir. Zemin desenlendirmelerinde atkı renkleri değiştirilerek atkı lansesiyle çizgili desen kullanılmıştır. Dokumada düğüm sıralarında renk değiştirilerek havdan da enine çizgili desen yapılmıştır (Tablo 17).

Tablo 17: Tasarım 2'nin teknik açıklamaları

Çözgü no/sıklık	10 Nm pamuk / 3tel/cm
Atkı no/sıklık	10 Nm yün /6 tel/cm
Havdaki Düğüm Tekniği	Türk düğümü
Havda Kullanılan Malzeme	Yün tutamı
Desen Özellikleri	Zeminden atkı lanseli çizgili, havdan çizgili desenlendirme

Dokumalar kaban kalıplarının şekline göre uygulanmıştır. Kaban tasarımının ön roba kısımlarında çizgi desenli zemin uygulaması yapılırken diğer kısımlarda havdan düz renkli ve çizgili bölgeler oluşturulmuştur. Atkı lanse tekniği kullanılarak farklı renkler kullanılmıştır. Tasarımda havlar kesilmeyerek uzun bırakılmıştır. Filikli dokuma yapısı göz önünde bulundurularak dokuma uygulamaları yapılmıştır (Resim 100), (Resim 101).



Resim 100 : 2. Tasarımın dokuma uygulama aşamaları



Resim 101 : 2. Tasarımın dokuma uygulama aşamaları



Resim 102: Tasarım 2'nin dikime hazır hale getirilmesi



Resim 103: Tasarım 2'nin model üzerinde sunumu
Orijinal, Ecem Tosun, 2018



Resim 104: Tasarım 2'nin model üzerinde sunumu
Orijinal, Ecem Tosun, 2018

Tasarım 3 :

Tasarım 3'ün çözgü iplikleri 3 tel/cm sıklıkta, 10 Nm pamuktur. Zemin atkı iplikleri 6 tel/cm sıklıkta, 10 Nm yündür. Havlarda ise merinos yünü tutamları Türk düğümü ile düğümlenmiştir. Zemin desenlendirmelerinde atkı renkleri değiştirilerek zig-zag desen kullanılmıştır. Dokumada her düğüm sırasında renk değiştirilerek havdan da çizgili desen yapılmıştır (Tablo 18).

Tablo 18: Tasarım 3'ün teknik açıklamaları

Çözgü no/sıklık	10 Nm pamuk / 3tel/cm
Atkı no/sıklık	10 Nm yün /6 tel/cm
Havdaki Düğüm Tekniği	Türk düğümü
Havda Kullanılan Malzeme	Yün tutamı
Desen Özellikleri	Zeminden atkı lanseli zig-zag, havdan çizgili desenlendirme

Dokumalar kaban kalıplarının şekline göre uygulanmıştır. Kaban tasarımının ön roba kısımlarında zig-zag çizgi desenli zemin uygulaması yapılırken diğer kısımlarda

havdan düz renkli ve çizgili bölgeler oluşturulmuştur. Tasarımda havlar kesilmeyerek uzun bırakılmıştır. Filikli dokuma yapısı göz önünde bulundurularak dokuma uygulamaları yapılmıştır (Resim 105), (Resim 106).



Resim 105: 3. Tasarım dokuma uygulama aşamaları



Resim 106: 3. Tasarımın dokuma uygulama aşamaları



Resim 107: Tasarım 3'ün dikime hazır hale getirilmesi



Resim 108: Tasarım 3'ün model üzerinde sunumu
Orijinal, Ecem Tosun, 2018

Tasarım 4 :

Tasarım 4'ün çözgü iplikleri 3 tel/cm sıklıkta, 10 Nm pamuktur. Zemin atkı iplikleri 6 tel/cm sıklıkta, 10 Nm yündür. Havlarda ise işlenmiş, taranmamış merinos yün tutamları Türk düğümü ile düğümlenmiştir (Tablo 19).

Tablo 19: Tasarım 4'ün teknik açıklamaları

Çözgü no/sıklık	10 Nm pamuk / 3tel/cm
Atkı no/sıklık	10 Nm yün /6 tel/cm
Havdaki Düğüm Tekniği	Türk düğümü
Havda Kullanılan Malzeme	Yün tutamı
Desen Özellikleri	Havdan geometrik desenlendirme

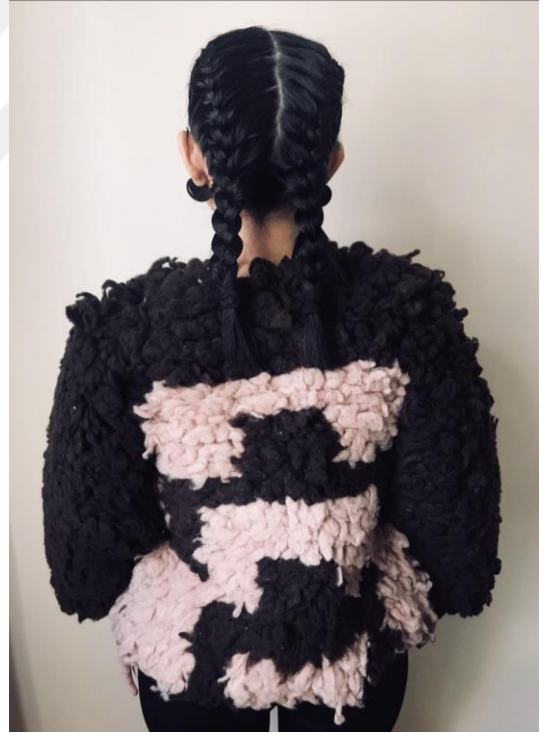
Dokumalar kaban kalıplarının şekline göre uygulanmıştır. Kaban tasarımında havdan geometrik desenlendirme yapılmıştır. Tasarımda havlar kesilmeyerek uzun bırakılmıştır (Resim 109), (Resim 110).



Resim 109: 4. Tasarımın dokuma uygulama aşamaları



Resim 110: Tasarım 4'ün dikime hazır hala getirilmesi



Resim 111 : Tasarım 4'ün model üzerinde sunumu
Orijinal, Ecem Tosun, 2018

Tasarım 5 :

Tasarım 5'in çözgü iplikleri 3 tel/cm sıklıkta, 10 Nm pamuktur. Zemin atkı iplikleri 6 tel/cm sıklıkta, 10 Nm yündür. Havlarda ise merinos yünü tutamları Türk düğümü ile düğümlenmiştir. Zemin desenlendirmelerinde atkı renkleri değiştirilerek çizgili desen kullanılmıştır. Dokumada düğüm sıralarında renk değiştirilerek havdan çizgili desen yapılmıştır (Tablo 20).

Tablo 20 :Tasarım 5'in teknik açıklamaları

Çözgü no/sıklık	10 Nm pamuk / 3tel/cm
Atkı no/sıklık	10 Nm yün /6 tel/cm
Havdaki Düğüm Tekniği	Türk düğümü
Havda Kullanılan Malzeme	Yün tutamı
Desen Özellikleri	Havdan çizgili desenlendirme

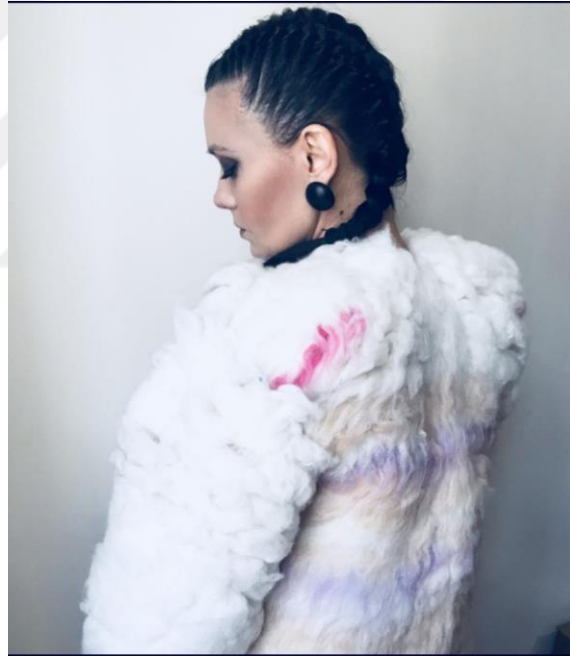
Dokumalar kaban kalıplarının şekline göre uygulanmıştır. Kaban tasarımının tüm kısımlarında havdan düz renkli ve çizgili bölgeler oluşturulmuştur. Tasarımda havlar kesilmeyerek uzun bırakılmıştır. Filikli dokuma yapısı göz önünde bulundurularak dokuma uygulamaları yapılmıştır (Resim 112), (Resim 113).



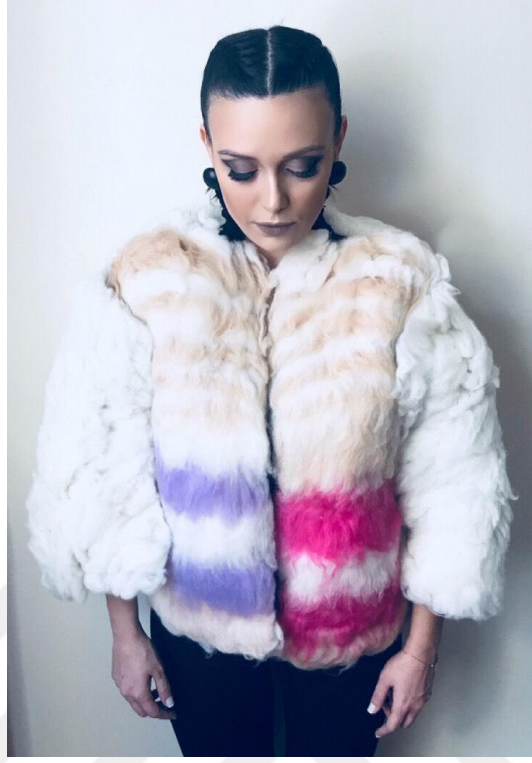
Resim 112: 5. Tasarımın dokuma uygulama aşamaları



Resim 113 : Tasarım 5'in dikime hazır hale getirilmesi



Resim 114 : Tasarım 5'in model üzerinde sunumu
Orijinal, Ecem Tosun, 2018



Resim 115: Tasarım 5'in model üzerinde sunumu.
Orijinal, Ecem Tosun, 2018



Resim 116 : Tasarım 5'in model üzerinde sunumu
Orijinal, Ecem Tosun, 2018

Tasarım 6:

Tasarım 6'nın çözgü iplikleri 3 tel/cm sıklıkta, 10 Nm pamuktur. Zemin atkı iplikleri 6 tel/cm sıklıkta, 10 Nm yündür. Havlarda ise işlenmiş, taranmamış merinos yün tutamları Türk düğümü ile düğümlenmiştir (Tablo 21).

Tablo 21 : Tasarım 6' nın teknik açıklamaları

Çözgü no/sıklık	10 Nm pamuk / 3tel/cm
Atkı no/sıklık	10 Nm yün /6 tel/cm
Havdaki Düğüm Tekniği	Türk düğümü
Havda Kullanılan Malzeme	İşlenmiş taranmamış yün tutamı
Desen Özellikleri	Havdan çizgili desenlendirme

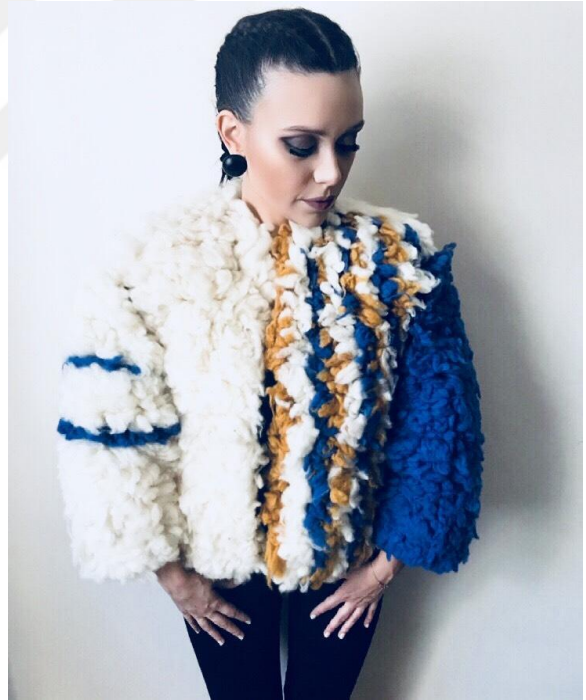
Dokumalar kaban kalıplarının şekline göre uygulanmıştır. Kaban tasarımının belirlenen yerlerinde havdan boyuna ve enine çizgili desenlendirme yapılmıştır. Tasarımda havlar kesilmeyerek uzun bırakılmıştır (Resim 115).



Resim 117: 6. Tasarımın dokuma uygulama aşamaları



Resim 118: Tasarım 6'nın dikime hazır hale getirilmesi



Resim 119: Tasarım 6'nın model üzerinde sunumu
Orijinal, Ecem Tosun, 2018



Resim 120 : Tasarım 6'nın model üzerinde sunumu
Orijinal, Ecem Tosun, 2018



Resim 121: Tasarım 6'nın model üzerinde sunumu
Orijinal, Ecem Tosun, 2018

Tasarım 7 :

Tasarım 7'nin çözgü iplikleri 3 tel/cm sıklıkta, 10 Nm pamuktur. Zemin atkı iplikleri 6 tel/cm sıklıkta, 10 Nm pamuktur. Havlarda taranmamış merinos yün tutamları Türk düğümü ile düğümlenmiştir (Tablo 22).

Tablo 22: Tasarım 7'nin teknik açıklamaları

Çözgü no/sıklık	10 Nm pamuk / 3tel/cm
Atkı no/sıklık	10 Nm yün /6 tel/cm
Havdaki Düğüm Tekniği	Türk düğümü
Havda Kullanılan Malzeme	İşlenmiş taranmamış yün tutamı
Desen Özellikleri	Havdan çizgili desenlendirme

Dokuma yaka kalıbının şekline göre uygulanmıştır. Havdan desenlendirme ile oluşturulmuştur. Tasarımda havlar kesilmeyerek uzun bırakılmıştır (Resim 122).



Resim 122 : 7. Tasarımın dokuma uygulama aşaması

Orijinal, Ecem Tosun, 2018

Giyilebilir aksesuar olarak düşünölen bu tasarım diğör dokumalara alternatif olarak sunulmuştur. Diğörleriyle aynı örgü, teknik, sıklık ve malzeme kullanılarak geliştirilmiştir (Resim 123).



Resim 123: Tasarım 7'nin model üzerinde sunumu
Orijinal, Ecem Tosun, 2018

Yukarıda sözü edilen tasarımlar giysilik olarak kullanılmak üzere farklı görsel özelliklerde tasarlanıp üretilmiştir. Her çalışma örgü ve teknik özellikler açısından ortaklık göstermesine karşın, kullanılan hav malzemelerinin renkleri, taranmış ya da taranmamış oluşlarına göre farklılıklar göstermektedir.

SONUÇ

Köklü bir tekstil ürünü olan tülü dokumalar tarihsel geçmiş ve kültürel varlığımızın en kıymetli ürünlerden birisidir. Tülü dokumalar bir ihtiyaçtan doğan ve yaşam şeklinin gereğiyle şekillenen tekstil ürünleridir. Türkiye’de özellikle Konya ve çevresinde örneklerine rastlanılan tülü dokumalar Anadolu’nun çeşitli yerlerinde de dokunmuş ve farklı isimlendirmeler ile de karşımıza çıkmıştır.

Orta Asya’dan göç eden Türk topluluklarının o bölgede geliştirdiği ve keçeyle birlikte tekstil mirasının en karakteristik izlerini taşıyan tülü dokumaların, halının atası olduğu, incelenen yazılı kaynaklardan tespit edilmiştir. En eski halı buluntularının bulunduğu Pazırık Kurganları’nın bulunduğu bölge itibariyle Türklerin yaşadığı ve göç ettiği yollar üzerinde olması ve yünün Türkler tarafından temel yaşam malzemesi olarak üretilmesi nedeniyle halı ve dolayısıyla tülünün Türklerle ilgisi yadsınamaz.

Göçebe Türk boylarının çözgü ipliklerine kesilmemiş yün ve tiftik tutamlarını hayvan postunu taklit edecek şekilde düğümledikleri ve bunları günlük yaşamlarında kullandıklarına dair bilgiler kaynaklarda karşımıza çıkmaktadır. Geçmişte post kıyafetleri kullanan Türk boylarının benzer görüntüleri elde etmek üzere havlarda Türk düğümü tekniğiyle yün liflerini kullanarak post görünümlü giysilerin ilk örneklerini oluşturması olasıdır. Göçebe hayatın gereği olarak hayvancılıkla uğraşmaları ve dolayısıyla yün malzemesinin daima ellerinin altında hazır olması bu tür dokumaları ve giysileri üretmeyi gerekli kılmıştır.

Göçebelikten yerleşik hayata geçişle birlikte dokuma ve dokuma giysilerin kullanımı artmıştır. Anadolu’ya yerleşimin ve tülü dokumanın asıl merkezlerinden olan Konya ve Karapınar ilçesinde tülü dokuma üretimi az da olsa devam etmektedir. Bölgede yapılan alan araştırmaları sırasında kaynak kişiler ile yapılan görüşmelerde az da olsa eski örneklerle ulaşılmıştır. Günümüze ait örnek sayısı da oldukça azdır. Çünkü tülünün halı kadar tanınırlığı yoktur. Ayrıca havlarında Ankara keçisinden elde edilen tiftik tutamı bulunan “filikli” adı verilen tülü tipinin hem yapımı zahmetli hem de yeterli ve uygun fiyatlı tiftik lifine ulaşılması zordur.

Karapınar’da zemin dokumasında ve havlarında gevşek yapıda eğrilmiş iplik bulunan, dokunduktan sonra yıkanarak ve özel bitim işlemleri uygulayarak havların bükümünün açılmasıyla oluşan dokumalara “Karapınar ilme tülüsü” adı verilmektedir. Alan araştırmaları sırasında, görüşülen kişiler tarafından bilinen tülüden çok, kaba görünümlü “hopan” halılara benzer olan bu dokumalar gösterilmiştir. Anadolu’nun bir çok bölgesinde benzer isim karışıklıkları söz konusudur.

Tez çalışması kapsamında yazılı kaynaklardan ve görüşmelerden elde edilen bilgiler doğrultusunda Anadolu’da tülü yanında onun karakteristik özelliklerine tam benzemese de, benzer post görünümüne sahip dokumaların da üretildiği tespit edilmiştir. Bu nedenle çalışmanın kapsamı “tülü ve benzeri dokumalar”ın incelenmesi için geniş tutulmuştur. Farklı bölgelerdeki farklı isim, desen, hammadde, teknik içeriklere sahip tülü ve benzeri dokumalara ait detaylı bilgiler tablolar halinde düzenlenerek sınıflandırılmıştır.

Çalışmanın bilgi kaynağı düzenlendikten sonra yapılan uygulama çalışmalarında tülü ve benzeri dokumalardan esinlenerek post görünümlü dokuma giysiler tasarlanıp üretilmiştir.

Kaban formunda giysilerde farklı renk dizilimleri ve dokular yaratabilmek için genel görünümleri ortaya koyan giysi modelleri üzerinde renk ve doku düzenlemeleri yapılarak tümünden gelim metoduyla çalışılmıştır. Elde edilen genel görünümlere uygun olarak tülü dokuma tekniği kullanılarak renk ve desen düzenlemeleri yapılmış ve dokumalar el tezgahında gerçekleştirilmiştir.

Tasarımların dokuma uygulamalarında tülü dokumalarında da yapıldığı şekilde zeminden ve havdan desenlendirme yöntemleri uygulanmıştır. Ayrıca tüm dokumalar giysi modelinin gerektirdiği kalıpların şeklinde dokunarak kesme işlemi engellenmiş ve aynı zamanda atık oluşumu engellenmiştir. Bu sayede sürdürülebilirlik, sıfır atık ve yavaş moda kavramlarına uygun bir çalışma şeklini içeren tez uygulamaları amacına uygun şekilde üretilmeye çalışılmıştır.

Çağımızın gereği olan bir anlayışla, tekstil geleneğinin yaşatılarak yenilikçi bir bakış açısıyla günümüz estetik beklentilerini de karşılayan biçim ve renklerle tülü tekniği üst giyim için yorumlanmıştır.

Tez çalışması kapsamında araştırma ve uygulama çalışmalarına başlandığı süreç içinde tülü tekniği uluslararası moda sektöründe kullanılmazken, yakın tarihlere doğru ünlü moda evlerinin havlı tekstillerden tasarımlar ortaya koyduğu ve 2017/2018 sezonunda Valentino gibi Haute couture markalarının esin kaynağı olarak “Anadolu tülüsü” adını vererek koleksiyonlarında bu tekniği kullandığı görülmüştür.

Bu açıdan bakıldığında bir çok geleneksel ögenin kullanıldığı günümüz modasında tülü ve benzeri dokumaların da moda sektöründe gerekli ilgiyi kazanacağı düşünülmektedir.

KAYNAKLAR

-Kitaplar ve Dergiler

ACAR, BALPINAR, Belkıs (1982). “*Kilim, Cicim, Zili, Sumak Türk Düz Dokuma Yaygıları*” Eren Yayıncılık

ASLANAPA, Oktay (1987). “*Türk Halı Sanatının Bin Yılı*” , İnkılap Yayınları, İstanbul.

ATALAY, Besim (1970). “*Halı ve Halıcılık*” , Türk Ansiklopedisi , Milli Eğitim Bakanlığı Yayınları, İstanbul.

BARBAROSOĞLU, Fatma (2013). “*Modernleşme Sürecinde Moda ve Zihniyet*” , İz Yayıncılık, İstanbul.

DİYARBEKİRLİ, Nejat (1984). “*Pazırık Halısı*” , Türk Dünyası Araştırmaları, Türk Halıları Özel Sayısı, İstanbul.

DİYARBEKİRLİ, Nejat (1972). “*Hun Sanatı*” , Milli Eğitim Basımevi, İstanbul.

ERDMANN, Kurt, (1955). “*Der Orientalische Knüpfteppich- İlmikli Şark Halısı*”.

ERDMANN, Kurt (1960). “*Der Türkische Teppich Des 15 Jahrhundertsc, 15. Asır Türk Halısı*” , İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Yayınları, İstanbul.

EMERY, Irene (1994). “*The Primary Structures Of Fabrics, An Illustrated Classification*” , Washington.

EDGÜ, Ferit (1989). “*Karapınar Tülü Halıları*” Ada Yayınları.

Fletcher, KATE (2008). “*Sustainable Fashion and Clothing*” Design Journey, 2. Basım Routledge, London.

FOGG, Marnie (2014). “*Modanın Tüm Öyküsü*” çev. Emre Gözgülü, Hayalperest Yayıncılık.

FİSCHEL, Anna (2013). “*Moda Geçmişten Günümüze Giyim ve Kuşam ve Stil Rehberi*, Kaktüs Yayıncılık, İstanbul.

GÜNDÜZ, İbrahim (1993). “*Karapınar El Dokumaları ve Kök Boyacılık*”, Karapınar Belediyesi Kültür Yayınları, Konya.

GÖRGÜNAY, Neriman (2005). “*Düğümlü Halının Öncüsü Geve/ Tülü ve Benzeri Dokumalar*” İzmir Güneş Ofset.

GÖRGÜNAY, Neriman (2008). *Geleneksel Türk Giyim Tarihi* (M.Ö Binyıllardan Günümüze Kadar), Sergi Yayınevi.

KAFESOĞLU, İbrahim (1983). “*Türk Milli Kültürü*” , Boğaziçi Yayınları, İstanbul.

KOÇKAR, Tekin (1987). “*Kafkas Halk Dansları Öğretim Yöntemi ve Teknikleri*” , Şamil Eğitim ve Kültür Vakfı.

MARMARALI Arzu, KRETZSCHMAR DÖNMEZ Serap (2004). “*Örme Terimleri ve Tanımlamaları*”, Ege Üniversitesi Tekstil ve Konfeksiyon Araştırma- Uygulama Merkezi Yayını, Yayın No: 26, 1. Baskı, Bornova / İzmir.

MİLHOFFER, Stefan (1976). “*The Color Of Oriental Rugs*” çev. D.D.Paige , Belgium

ÖZTÜRK, İbrahim (2007). “*Dokumaya Giriş*” , Mor Fil Yayınları, Ankara

ÖZAY, Suhandan (2004). “*Eski Mısır Tekstil ve Giysi Tarihine Giriş*”, Dokuz Eylül Üniversitesi Güzel Sanatlar Fakültesi Yayınları, İzmir.

RAMAZAN, Mustafa (1990). “*Kafkas Halk Dansları Öğretim Yöntemleri ve Teknikleri*” , Şamil Eğitim ve Kültür Vakfı, İstanbul.

RUDENKO Sergei (1970). “*Frozen Tombs of Siberia The Pazyryk Burials of Iron Age Horsemen*”, Berkeley and Los Angeles.

SÜMER, Faruk (1972). “*Oğuzlar (Türkmenler), Tarihleri,-Boy Teşkilatı – Destanları*”, Ankara Üniversitesi Basımevi.

TEKÇE, Fuat (1993). “*Pazırık, Altaylardan Bir Halının Öyküsü*” , Kültür Bakanlığı Yayınları, Ankara.

UDALE, Jenny (2014). “*Moda Tasarımında Tekstil ve Moda*” , çev. Hayriye Güngör, Moda Tasarım Temelleri Dizisi 02, Literatür Yayınları, İstanbul.

WATSON, Linda (2007). “*Modaya Yön Verenler*”, Güncel Yayıncılık.

ZENGİN, Adem (2012). “*Karapınar ‘Sultaniye’ Şehrengizi*” , Damla Ofset A.Ş.

-Makaleler

ACAR Sedef , TOSUN Ecem (2017-1). “Anadolu Havlı Yer Yaygılarının Yapısal Açıdan Dünyadaki Benzerleriyle Birlikte İncelenmesi ve Bir Sınıflandırma Önerisi” ,Yedi Sanat, Tasarım ve Bilim Dergisi, Sayı 18, ss. 61-73.

ACAR Sedef , TOSUN Ecem (2017-2). “Karapınar Tülüleri ve Günümüzdeki Durumu” , Kesit Akademi Dergisi, Yıl:3, Sayı: 8, ss. 84-97.

ACAR Sedef, TOSUN Ecem (2016). “Tülü ve Benzeri Dokumalar Örneğinde Tekstil Mirasının Güncel Tasarım Kavramıyla Buluşması” , Dokuz Eylül Üniversitesi Güzel

Sanatlar Fakültesi, II. Uluslararası Sanat ve Tasarım Kongresi Sözlü ve Poster Özet Bildiri Kitabı, 16-21 Ekim, İzmir.

ALPAT ENGİN, Fatma (2012). “Yavaş Moda Nedir ?” , Akdeniz Üniversitesi Güzel Sanatlar Fakültesi Moda ve Tekstil Tasarımı Bölümü I. Uluslararası Moda ve Tekstil Tasarımı Sempozyumu, Akdeniz Sanat Hakemli Dergi, 08-10 Ekim, Antalya, ss. 44-47.

AYTAÇ, Ahmet (2009). “Geleneksel Anadolu Tülüleri Örneğinde Makedonya Yanbol Dokumaları”, Dokuz Eylül Üniversitesi Güzel Sanatlar Fakültesi Geleneksel Türk Sanatları Bölümü, X. El Sanatları Sempozyumu Bildirileri, 19-20 Kasım, ss. 77-88.

AÇIKGÖZ, Halil (1984). “Türkçe’de Halı ve Halıcılık Terimleri” , Türk Dünyası Araştırmaları, Ekim, ss. 137-188.

AVCIOĞLU KALABEK Nazan, VURUŞKAN Deniz, ÇORUH Ebru (2014). “Türk Halıcılığının Tarihçesi” , Tekstil Teknolojileri Elektronik Dergisi, Gaziantep, ss. 52-61.

ANMAÇ, Elvan (1998). “Post Taklidi Geleneksel Dokumalar ” Güzel Sanatlar Fakültesi Dergisi, Sayı 10, İzmir ss. 19-28.

AYHAN, Fatma (2007). "Türk Giyim Kuşamında Kürk", 38. ICANAS Uluslararası Asya ve Kuzey Afrika Çalışmaları Kongresi, 10-15 Eylül, Ankara, ss.289-202.

ASLAN, Sevim (1998). “Tülü-Gabbeh-Ryijy”, Arış Dergisi, Yıl. 1, Sayı. 4/ Nisan.

BODUR, Fulya (1988). “Halıcılık Tarihine Kısa Bir Bakış Ve Konya Halıları” , Vakıflar Dergisi, ss.106-114.

BOBO, Marielle (2017). Ebony, Şubat, Vol. 72, issue 4, ss.45-48.

ÇELİKER, Deniz (2011). “Geçmişten Günümüze Türklerde Keçecilik ve Keçe Yapımında Yeni Teknikler” , Süleyman Demirel Üniversitesi Güzel Sanatlar Fakültesi Hakemli Dergisi, ART-E Kasım 2011-08, 1-22.

COLLARD, Mark, TARLE Lia, SANDGATHE, Dennis, ALLAN, Alexander (2016). “Faunal Evidence for a Difference in Clothing Use Between Neanderthals and Early Modern Humans in Europe”, Journal of Anthropological Archaeology, 44, ss. 235-246.

DALLEY, Stephanie (1991). “Ancient Assyrian Textiles and The Origins of Carpet Design” , Source: Iran, Vol. 29, ss. 117-135, British Institute of Persian Studies, URL: (<http://www.jstor.org/stable/4299853>).

DİMAND, See (1945). “A Sumerian Sculpture of The Third Millennium B.C.,” The Metropolitan Museum of Art Bulletin, New Series, Vol. 3, No. 10 , ss.253-256.

ESİN, Emel (1985). “M.V-VII nci Asırlardan Tarihi ve Arkeolojik Malzeme Işığında Tasbar Kağan’ın (M.572-81) Kültür Çevresi” , Türk Kültürü Araştırmaları, Prof. Dr.

İbrahim Kafesoğlu' nun Hatırasına Armağan, Türk Kültürü Araştırmaları Enstitüsü Yayını, Y. XXIII/ 1-2, Ankara, ss. 236.

ERDMANN, Kurt (1966). "Siebenhundert Jahre Orientteppich. Russesche Verlagshandlung" GMBH Herford, ss. 3-136.

EROĞLU, Mehmet Ali (2016). "Kırcaali (Kardzhali), Ardino, (Eğridere), Jultusha (Sarıkız), Yatak Örtüsü, (Tülü / Guber / Hopan)" Akdeniz Sanat Dergisi, Cilt 9, Sayı 17, ss. 45-58.

ETİ, Erol (1987). "Karapınar Tülü Halıları", Türkiye'miz Dergisi, Akbank Yayınları, Haziran , sayı 52, ss. 2-6.

Fletcher, KATE (2010). "Slow fashion: An invitation for systems change" Fashion Practice, 2(2), 259-266.

GEIJER Agnes (1963). "Some Thoughts on the Problems of Early Oriental Carpets", Ars Orientalis 5, ss. 79-87.

GÖRGÜNAY, Neriman (1986). "Post Görünümlü Yaygı Örnekleri" , Türk Hava Yolları Magazin, Mayıs ,Yıl 4, Sayı 37, ss. 18-19.

GÖRGÜNAY, Neriman (1977). "Halıcılığın Kökeni ve Türk Halıcılığının Tarihçesi" , Journal Of The Faculty Of Agriculture, ss. 159-175.

GÖNÜL, Macide (1982). "Eski Türk Halılarında Dokuma Tekniği ve Özellikleri" , Dokuz Eylül Üniversitesi Güzel Sanatlar Fakültesi, 2. Ulusal El Sanatları Sempozyumu Bildirileri, 18-20 Kasım , ss.148, İzmir.

HALI The International Magazine of Antique Carpet and Textile Art, (1999). "The Pazyryk – Fifty Years On", November/ December, Issue 107.

HİDAYETOĞLU, Melek (2013). "Karapınar Yöresinde Dokunan Yamçı Tülüler" , Akdeniz Sanat Dergisi, Cilt 2 , Sayı 4 , ss. 31-36.

HİDAYETOĞLU, Melek (2002). "Karapınar (Konya) Yöresinde Guşurğu Geleneği" Dokuz Eylül Üniversitesi Güzel Sanatlar Fakültesi, 8. El Sanatları Sempozyumu, 13-15 Kasım Bildiriler Kitabı, TC. Kültür ve Turizm Bakanlığı, İzmir İl Kültür Müdürlüğü, ss. 188-194.

İNAN, Abdülkadir (1937, 1945). "Altaylar' da Pazırık Hafriyatında Çıkarılan Atların Vaziyetinin Türkler' in Defin Merasimi Bakımından İzahı", İkinci Türk Tarih Kongresi, İstanbul 20-25 Eylül 1937, İstanbul 1945, ss. 142-151.

İNAN, Abdülkadir (1991). "Altay'da Pazırık Kazısından Çıkarılan Atların Durumunu,

Türkler'in Defin Törenleri Bakımından Açıklama" Makaleler ve İncelemeler, Cilt 2, ss. 262, Ankara.

KÖYMEN, Mehmet Altay (1971). "Alp Arslan Zamanı Türk Giyim Kuşamı", Selçuklu Araştırmaları Dergisi, ss. 51-90.

KAYNAR, Hülya , TONUS, Emine. (2016). "Altınyayla (Tonus) İlçesi Halı Örneklerinin Motif Yönünden İncelenmesi " Motif Akademi Halkbilimi Dergisi, Cilt 9, Sayı 18, (Temmuz –Aralık), ss. 249-282.

KARAVAR, Gonca (2009). "Tasarım Olgusu İçinde Halı Tasarımının Değerlendirilmesi", 10.Ulusal El Sanatları Sempozyumu, İzmir. ss. 197.

LEWIS, Danny, GHOSE Tia, DAVIS Nicola, VIEGAS Jen, (2016). "Faunal Evidence for a Difference in Clothing Use Between Neanderthals and Early Modern Humans in Europe", Journal of Anthropological Archaeology, 44, ss. 235-246. (www.Seeker.com), (www.Livescience.com), (www.Smithsonian.com).

MANGIR, Fatma Ahu (2016). "Sürdürülebilir Kalkınma İçin Yavaş ve Hızlı Moda" Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Meslek Yüksekokulu Dergisi Cilt: 19, 41.Yıl Özel Sayısı, ss. 143-154.
URL:<http://asosindex.com/cache/articles/surdurulebilir-kalkinma-icin-yavas-ve-hizli-moda-f272803.pdf>

MENKES, Suzy (2014). "Ah o 50'li Yıllar", Vogue Magazin İnternet Makalesi, 6 Ağustos, URL: <https://vogue.com.tr/suzy-menkes/suzy-menkes-ah-o-50li-yillar>.

NAZIM, Yasemin (1997). "Makedonya'daki Türk Belgelerine Göre Yün Kilim" , V. Milletlerarası Türk Halk Kültürü Kongresi Maddi Kültür Seksiyon Bildirileri , Kültür Bakanlığı Yayın No :1904 /249/56 , ss. 298-302, Ankara.

ÖGEL, Bahattin (1962). "İslamiyetten Önce Türk Kültür Tarihi" , Ankara, ss. 61-69.

ÖGEL, Bahattin (1978). "Türk Kültür Tarihine Giriş" Cilt 3, Ankara, ss 147.

PRIEST, Dorman (2001). "Trade Cloaks: Icelandic Supplementary Weft Pile Textiles", Medieval Textiles, Illinois, ss. 1-14.

PHOENIX, Daniel (2010). "Garments So Chequered The Bible Of Cîteaux, The Bayeux Tapestry And The Vair Pattern" , The Antiquaries Journal 90, The Society of Antiquaries of London. ss. 195–210.

RASONY, Lazslo (1988). "Tarihte Türklük", Türk Kültürünü Araştırma Enstitüsü Yayınları, 83, Seri 3. Sayı A22, ss. 46-47, Ankara.

RASONY, Lazslo (1971). “ Türklerde Halıcılık Terimleri ve Halıcılığın Menşei ”, Türk Kültürü , ss.103, Mayıs.

SOPANEN, Tuomas , TUOMENOKSA, Lauri (2008). “Willberg The Ryijy - Rug Lives On Finnish Ryijy Rug”.

SOYSALDI, Aysen (2016). “Yozgat Dokuma Atlası” , Bozok Üniversitesi 1. Uluslararası Bozok Sempozyumu, Cilt 3, 05-07 Mayıs, ss. 454-478.

TİZER BAYEZİT Gönül, SAPMAZ Neriman (1965). “Giyim Tarihi Kız Teknik Okulları, Öğretmen Kılavuzları Serisi, No 194, Cilt 2, Ankara.

TAVKUL, Ufuk (2007). “Adige (Çerkes) Dilinde Bulgar Türkçesi Alıntı Sözcükler Üzerine” Ankara Üniversitesi Dil ve Tarih- Coğrafya Fakültesi Çağdaş Türk Lehçeleri ve Edebiyatları Bölümü, Modern Türklük Araştırmaları Dergisi, Cilt 4, Sayı 2, ss. 104-115.

URL:http://turkoloji.cu.edu.tr/CAGDAS%20TURK%20LEHCELERI/ufuk_tavkul_cerkes_dilinde_bulgar_turkcesi_alinti_sozcukler.pdf

TEZCAN, Hülya (2003). “Türkün Saltanatı”, Antik Sanat Dergisi, ss. 63-70.

TEZCAN, Mahmut (1983). “Giyim Olgusuna Sosyo-Kültürel Bakış ve Türklerde Giyim” , Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Dergisi, Cilt 16, Sayı 1, ss 255-269.

YAZICIOĞLU Gülseren (2013). “Türkiye’de Yünün Durumu; Bazı Sorunlar ve Başlıca Öneriler” ,Ege Üniversitesi Mühendislik Fakültesi Tekstil Mühendislik Bölümü, İzmir.

YETKİN, Şerare (1982). "Türk Halı Sanatında Bir Teknik Özellik.", Vakıflar Dergisi, ss.119-123.

YILDIRIM, Fügen (1993). “Artık Kürk Giymek Zevksizlik ve Görgüsüzlük”, Kim dergisi, ss.70-71.

WANG, Yunli, WANG, Chunlei (2014). “Conservation of a Fur Court Robe of The Qing Dynasty” , Studies in Conservation 59, ss.181-183.

WALTRAH, T.(2016). “The Fur Trade” , Outdoor Life, Şubat- Mart, ss.71-77.

-Yayınlanmamış Tezler

CATALDİ, Carlotta, DİCKSON, Maureen, GROVE Crystal (2010). “Slow Fashion: Tailoring a Strategic Approach Towards Sustainability”, Yüksek Lisans Tezi, Karlskrona Teknoloji Enstitüsü, İsviçre.

URL:<http://www.divaportal.org/smash/get/diva2:832785/FULLTEXT01.pdf>, (20.12.2017)

PEKTAŞ, Hafize (1992). “Karapınar Ev ve Camilerinde Bulunan Kilimler”, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Prof. Dr. H. Örcün Barışta, Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Konya.

ROYER, Ruth Ann (1977). “Original Fabric Designs Influenced By Those Imported By Scandinavian Immigrants”, Master Thesis, Degree Of Master Of Arts Department Applied Art Major, Iowa State University.

-Kitap İçi Bölüm

KİPÖZ, Şölen (2015). “*Sürdürülebilir Moda*”, AHİMSA: Giysilerin Öteki Yaşamı (A Serisi), (ed. Şölen Kipöz) Yeni İnsan Yayınevi ss. 63-76.

-Genel Başvuru Kaynakları

Encyclopedia Of Textiles (1980). Editors of American Fabrics and Fashion Magazine, Prentice, U.S.A.

Büyük Larousse Sözlük ve Ansiklopedisi (1986). 18. Cilt, İnterpress Basın ve Yayıncılık A.Ş. İstanbul.

Cumhuriyet Ansiklopedisi, (Tarihsiz). Moda Madd , Arkın Kitabevi, 8/2370.

Derleme Sözlüğü (1993). “Guyşurgu” , Cilt VI, Türk Dil Kurumu Yayınları , Ankara.

EREN, Hasan (1999). “Post”, Türk Dilinin Etimolojik Sözlüğü, Bizim Büro Basım Evi, Ankara.

-Belgesel Yayını

ÖKSÜZ, Ayşe (2006). ‘‘Karapınar Tülü Halıları’’ Kanal B, Türkiye, Ocak.

Görüşme

ATAN, Fadime (2015). Emirgazi Halk Eğitim Merkezi Öğreticisi, Konya: 16 Haziran.

KOCABAŞ, Mesut (2015). Emirgazi Halk Eğitim Merkezi Müdürü, Konya: 16 Haziran.

SARI, Ahmet (2015). Sarılar Halıcılık Firması Sahibi, Sultanhanı/ Konya: 16 Haziran.

-İnternet Kaynakları

<http://dergiler.ankara.edu.tr/dergiler/40/513/6345.pdf>

<http://www.altayli.net/osmanlilarda-kurk-kullanimi.html>

<http://www.turkelhalilari.gov.tr>

<http://www.wikiwand.com/en/Kaunakes>

<http://www.britannica.com/topic/kaunakes>

<http://www.altayli.net/osmanlilarda-kurk-kullanimi.html>

<http://www.primitiverug.com>

<http://www.megep.meb.gov.tr>

<http://www.turkelhalilari.gov.tr>

<http://www.turkelhalilari.gov.tr/makaleler.php?language=tur&icerik=tulu3>

<https://robbielafleur.com/2013/08/20/traditional-icelandic-rya-knots-a-contemporary-adaption/>

<http://norwegiantextileletter.com/article-categories/rya>

<http://www.altayli.net/osmanlilarda-kurk-kullanimi.html>

<http://www.bbc.com/earth/story/20160919-the-real-origin-of-clothes>

<http://sonyayongjames.tumblr.com/image/8720597705>

<http://arkeofili.com/inuitler-eskimolar-gecmisleri-gelenekleri-bugunu/>

<http://arkeofili.com/buzul-cagi-moda-karsilasmasi-neandertal-pelerini-insan-kapsonuna-karsi/>

<http://arkeofili.com/buzadam-otzinin-kiyafetleri-bes-farkli-hayvandan-yapilmis/>

<https://tr.pinterest.com/pin/502784745891337437/>

<http://www.imdb.com/title/tt0053622/mediaviewer/rm2787129088>

<http://www.vintagefashionguide.com/2014/09/secretary-style-oleg-cassini-jackie-kennedy>

https://metmuseum.org/art/collection/search/107156?rpp=60&pg=5&rndkey=20150121&ao=on&ft=*&deptids=8&when=A.D.+1800-1900&pos=275